

Bokstarts-projektet på Gotland

Utmaningar och möjligheter med en lässatsning för barn 0–3 år

En forskningsrapport av Annika Hillbom

Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet

© Annika Hillbom och
Region Gotland 2021

Ärendenr RS 2019/1243

Version [1.0]

Org nr 212000-0803

Besöksadress Visborgsallén 19

Postadress SE-621 81 Visby

Telefon +46 (0)498 26 90 00

E-post regiongotland@gotland.se

Webbplats www.gotland.se

www.uu.se

Redigering och layout Knak

ISBN: 978-91-527-2017-2

Rapportförfattare

Annika Hillbom

Institutionen för pedagogik,
didaktik och utbildningsstudier

Uppsala universitet

Foto omslag

Arbetsplats och skrivprocess

Foto: Annika Hillbom

Bokstartskasse

Foto: Catharina Ampler/Region Gotland

Annika Hillbom

Foto: Annika Hillbom

Bokstartssamtal med familj

Foto: Henrik Radhe/Gotlands Allehanda

Bokstartslogotyp

Illustration: Elin Fahlstedt

Bokstarts-projektet på Gotland

Utmaningar och möjligheter med en lässatsning för barn 0–3 år

Annika Hillbom

Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier
Uppsala universitet

Sammanfattning

Bokstartsprojektet är ett läsprogram som sedan 1990-talet har använts internationellt för att öka läsningen med yngre barn. I Sverige introducerades Bokstart år 2014 genom Kulturrådet. På Gotland pågick projektet 2018–2021, med finansiering från Kulturrådet. Projektet innebar en samverkan mellan barnhälsovård, bibliotek, öppen förskola och förskola. I denna rapport presenteras resultaten av den följeforskning på projektet som har bedrivits vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier vid Uppsala universitet. Studiens syfte var att belysa vårdnadshavares och projektmedarbetares upplevelser av Bokstart Gotland, och att därigenom också bidra till ökad kunskap om lässatsningars förutsättningar, utformning och resultat ur ett mer generellt perspektiv.

Frågeställningarna var:

1. Vilken inverkan har projektet haft på vårdnadshavares och projektmedarbetares attityder till yngre barns läsning?
2. Hur har projektmedarbetare inom barnhälsovård, bibliotek, öppen förskola och förskola interagerat för att nå målet att öka läsningen med yngre barn?
3. Hur givande förefaller de olika projektaktiviteterna ha varit i förhållande till de resurser som de har krävt?
4. Vilka framgångsfaktorer och hinder för framgång i förhållande till lässatsningars allmänna målsättning att öka läsningen med yngre barn kan identifieras inom Bokstart Gotland, och i vilken mån är dessa gemensamma för lässatsningar i allmänhet eller mer specifika för det aktuella projektet?

Teoretiskt utgår studien från centrala begrepp inom läsforskning, ramfaktorteori och organisationsteori: *literacy*, *emergent literacy*, *family literacy*, *dialogisk läsning*, *ramfaktorer*, *samtal*, *samarbete*, *samverkan* och *samhandling*. Empirin samlades in genom en enkät till vårdnadshavare vid barnets 18-månadersbesök på BVC (160 enkäter) och genom 22 intervjuer med projektmedarbetare inom projektledning, barnhälsovård, bibliotek, öppna förskolan och förskolan. Resultaten analyserades med hjälp av deskriptiv statistik (enkätstudien) och genom tematisk innehållsanalys (intervjuerna).

Studiens resultat bekräftar på centrala punkter resultaten av internationell och nationell forskning och rapporter om Bokstart och liknande lässatsningar (Bundy 2004, Rydsjö 2012, Sun m.fl. 2013, Rix m.fl. 2015, Hygum Espersen 2016, de Bondt m.fl. 2020, Rånlund m.fl. 2020). De visar att projektet på Gotland är uppskattat och ger resultat i form av att vårdnadshavare i större utsträckning förstår läsningens betydelse för yngre barn och börjar läsa tidigare, oftare och på ett mer interaktivt sätt med sitt barn, vilket innebär förbättrade förutsättningar för utveckling av barnets litteracitet inför skolstarten. Genom projektet når man vårdnadshavare som annars inte läser så mycket med sina barn, och bidrar också till mer frekvent och kvalitativ läsning hos övriga vårdnadshavare. Bokgåvorna är mycket uppskattade och böckerna används i familjerna.

Hembesöken av bokstartare i de utvalda fokusområdena är den insats som är mest resurskrävande. Resultaten visar att hembesöken, och i vidare mening det personliga mötet mellan familjen och en person med kunskap om och engagemang i läsning med yngre barn, är särskilt värdefulla för att nå vårdnadshavare som annars inte läser böcker med sina barn. Projektets samverkan mellan barnhälsovård, bibliotek, öppen förskola och förskola innebär därutöver att en samsyn kring yngre barns läsning skapas och förs fram kontinuerligt till vårdnadshavarna, vilket ökar förutsättningarna för bestående effekter i familjerna. De insatser som genomförs inom barnhälsovården, på biblioteken, på öppna förskolan och på förskolorna fungerar bra och kan till stor del inkluderas i ordinarie verksamhet vilket gör att de inte är särskilt kostsamma att genomföra.

Samarbetet mellan olika verksamheter fungerar överlag bra. Projektet upplevs som välorganiserat och tydligt. Den största utmaningen finns inom förskolan. Delar av personalen önskar vidareutbildning om yngre barns läsning och språkutveckling. Viss arbetstid skulle behöva avsättas för att de Bokstarts-ansvariga på förskolorna ska hinna sköta sina uppgifter. Projektet behöver förankras tydligare inom förskolan som organisation. Fler kontaktytor mellan dels de Bokstarts-ansvariga på förskolorna på hela ön, dels medarbetare som är verksamma inom projektet på samma ort, skulle kunna öka förutsättningarna för framgångsrika och bestående insatser. Vidare behövs en samordnare för projektet och kontinuerliga möten med representanter mellan och inom de olika verksamheterna för att garantera projektets fortlevnad och kvalitet på sikt och för att undvika att insatserna blir beroende av enstaka eldsjälare. Uttalat stöd från regionledningen och fortbildningsdagar om projektet beskrivs av projektmedarbetarna som ytterligare framgångsfaktorer.

Projektets framgångsfaktorer och hinder känns i många avseenden igen från tidigare forskning. Det som särskiljer Bokstart Gotland från många andra läsprojekt är att Gotland är en glesbefolkad landsbygdsregion med relativt korta beslutsvägar och att många som kommer i kontakt med varandra inom projektet är bekanta sedan tidigare. Dessa omständigheter ökar möjligheterna till gott samarbete inom projektet och innebär goda förutsättningar att genom vårdnadshavarna nå merparten av de barn som föds på ön.

Nyckelord: yngre barns läsning, dialogisk läsning, Bokstart, emergent literacy, family literacy, samverkan, barnhälsovård, bibliotek, öppen förskola, förskola

Förord

Att få ta del av Bokstarts-projektets aktiviteter och att få möta alla de engagerade människor som driver projektet i stort och smått har varit roligt och givande. Jag vill tacka alla de projektmedarbetare som har låtit sig intervjuas och alla de vårdnadshavare som tog sig tid att besvara enkäten med frågor om projektet. Cecilia Herdenstam vid Länsbiblioteket Gotland och Catharina Ampler har i sina roller som projektägare och projektledare gett mig information om projektet och på olika sätt underlättat genomförandet av forskningsstudien. BHV-sköterskorna Inger Jerkeby, Veronica Olin och Birgit Smisser gjorde tillsammans med sina kolleger en viktig insats genom att dela ut och samla in enkäterna till vårdnadshavarna vid 18-månadersbesöken vid BVC. Ytterligare projektmedarbetare har tagit emot mig och hjälpt mig att få inblick i de insatser som görs inom projektet. Mikael Olsson, utredare vid Universitets- och högskolerådet, gav mig kloka råd gällande utformning av enkät- och intervjufrågor.

Jag vill också tacka de forskarkolleger vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier som i olika skeden har bidragit med viktiga synpunkter på studiens utformning och på rapporten. Professor Jenny Wiksten Folkeryd har stöttat mitt arbete och bidragit med värdefulla synpunkter under hela processen från det att forskningen befann sig på idéstadiet till den färdiga rapporten. Docent Stellan Sundh och docent Charlotte Engblom har varit viktiga diskussionspartners och har även de gett mig kloka synpunkter på texten. Vid en seminariepresentation av studien i april 2021 bidrog ytterligare kolleger med värdefulla kommentarer. Matilda Dahl, universitetslektor i företagsekonomi vid Uppsala universitet, hjälpte mig att få en inblick i organisationsteori.

Inga forskningsstudier slutförs utan att ens närmaste omgivning påverkas. Sol, Tor och Stefan – tack för stöd och tålamod. Kommunikationsbyrån Knak omvandlade mitt manus till tryckfärdig rapport. Jag vill särskilt tacka Ebba Meyer på Knak för en stor arbetsinsats och gott samarbete.

Följeforskningen har finansierats genom medel från Kulturrådet och genom kompletterande medel från Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier vid Uppsala universitet.

Annika Hillbom

Visby 1 september 2021

Innehåll

Sammanfattning.....	4
Förord.....	6
1. Inledning.....	10
2. Bakgrund: Bokstarts-projektet och den aktuella forskningsstudien	11
3. Teori och tidigare forskning	12
3.1 Teoretiska begrepp inom läs- och skrivforskning.....	12
3.2 Dialogisk läsning	13
3.3 Organisationsteoretiska begrepp	14
3.4 Ramfaktorer.....	15
3.5 Forskningsstudier och rapporter om Bokstart och liknande lässatsningar för yngre barn	15
3.5.1 Organisatoriska aspekter.....	15
3.5.2 Familjers upplevelser av Bokstart.....	17
3.5.3 Läsprogramns effekter på barns läsning och litteracitet	18
3.5.4 Bokstart i Sverige	18
3.5.5 Studentuppsatser om Bokstarts-projektet på Gotland	20
4. Syfte och frågeställningar	21
5. Undersökningsmetoder.....	22
5.1 Metodval.....	22
5.2 Enkät med vårdnadshavare	22
5.3 Intervjuer med projektmedarbetare.....	24
5.4 Resultatanalys.....	25
5.5 Metoddiskussion	27
6. Resultat: Enkät med vårdnadshavare	28
6.1 Deltagande i Bokstarts-aktiviteter och intryck av aktiviteterna.....	28
6.2 Vårdnadshavarnas värdering av hembesöken av bokstartare	29
6.3 Orsaker till att vårdnadshavare avböjt hembesök	30
6.4 Bokstarts-projektets synlighet i olika verksamheter	31
6.5 Hur ofta läser vårdnadshavarna med sina barn?.....	32
6.6 Användning av Bokstarts-gåvoböckerna i hemmen.....	33
6.7 Tid på dygnet som läsningen sker	33
6.8 På vems initiativ sker läsningen i familjerna?.....	34
6.9 Vem i familjen väljer bok vid lästillfällena?	35
6.10 Vem håller i boken under läsningen?.....	35
6.11 Förekomsten av samtal om bokens innehåll under läsningen	36
6.12 Förekomsten av förändrade läsvanor på grund av Bokstarts-projektet.....	37
6.13 Vårdnadshavarnas uppfattningar om läsningens syften.....	39
6.14 Har Bokstart bidragit till en förändrad syn på läsning hos vårdnadshavarna?.....	41

6.15 Övriga synpunkter från vårdnadshavare.....	43
6.16 Sammanfattning	44

7. Resultat: Intervjuer med projektmedarbetare och andra

nyckelpersoner	46
7.1 De intervjuades arbetsuppgifter inom Bokstarts-projektet	46
7.1.1 Arbetsuppgifter	46
7.1.2 Helhetsbild.....	50
7.2 De intervjuades upplevelser av hur arbetsinsatserna inom projektet har fungerat.....	51
7.2.1 Arbetsinsatser som fungerar bra	51
7.2.2 Arbetsinsatser som innebär utmaningar.....	52
7.2.3 Helhetsbild.....	55
7.3 De intervjuades upplevelser av förutsättningarna för att kunna genomföra insatserna	55
7.4 Projektsamverkan inom och mellan grupper	57
7.5 Upplevelser av samverkan inom och mellan grupper i projektet.....	60
7.5.1 Regionledning och projektledning	60
7.5.2 Bokstartare och biblioteksanställda	61
7.5.3 Förskolepersonal	61
7.5.4 BHV-sköterskor	63
7.5.5 Helhetsbild.....	63
7.6 Bokstarts-projektets eventuella inverkan på medarbetarnas egen syn på yngre barns läsning ..	64
7.7 Medarbetarnas uppfattningar om projektets förtjänster och utmaningar	66
7.8 Medarbetarnas tankar om vad som är viktigt att tänka på inför projektets fortsättning på Gotland ..	67
7.9 Sammanfattning	69

8. Analys och diskussion..... 72

8.1 Projektets inverkan på vårdnadshavares och projektmedarbetares attityder till yngre barns läsning.	72
8.2 Gruppernas samarbete för att nå målet att öka läsningen med yngre barn.....	73
8.3 Resultat av projektaktiviteterna i förhållande till de resurser de kräver	74
8.4 Framgångsfaktorer och hinder	74
8.5 Vidare studier	75

9. Bokstart Gotland: Sammanfattande iakttagelser och möjliga utvecklingsområden

10. Slutsatser

Referenser..... 79

Bilaga 1. Enkät till vårdnadshavare.....	81
Bilaga 2. Medgivandeblankett och information om studien.....	89
Bilaga 3. Intervjufrågor.....	91
Bilaga 4. Ytterligare resultattabeller från enkätstudien.....	93
Bilaga 5. Vårdnadshavares svar på den sista frågan i enkäten	102

Tabeller och tablåer

Tabell 1. Antal enkäter som besvarats av vårdnadshavare vid 18-månadersbesöket på BVC	23
Tabell 2a. Vårdnadshavarna som besvarade enkäten	24
Tabell 2b. Vårdnadshavarna som besvarade enkäten fördelat på orter.....	93
Tabell 3a. Bokstartsaktiviteter: Deltagande och värdering.....	28
Tabell 3b. Bokstartsaktiviteter: Deltagande och värdering aktivitet a–d (fullständig tabell)	93
Tabell 3c. Bokstartsaktiviteter: Deltagande och värdering aktivitet e–h (fullständig tabell)	94
Tabell 4a. Vårdnadshavarnas värdering av hembesöken av bokstartare.....	29
Tabell 4b. Vårdnadshavarnas värdering av hembesöken av bokstartare fördelat på ort.....	95
Tabell 5a. Orsaker till att vårdnadshavare avböjt hembesök.....	30
Tabell 5b. Orsaker till att vårdnadshavare avböjt hembesök fördelat på ort.....	95
Tabell 6a. Bokstarts-projektets synlighet i olika verksamheter.....	31
Tabell 6b. Bokstarts-projektets synlighet i olika verksamheter fördelat på ort.....	95
Tabell 7a. Antal tillfällen som vårdnadshavarna läser med sitt barn.....	32
Tabell 7b. Antal tillfällen som vårdnadshavarna läser med sitt barn fördelat på ort.....	96
Tabell 8a. Användning av Bokstarts-gåvoböckerna i hemmen	33
Tabell 8b. Användning av Bokstarts-gåvoböckerna i hemmen fördelat på ort.....	96
Tabell 9a. Tid på dygnet som läsningen oftast sker	33
Tabell 9b. Tid på dygnet som läsningen oftast sker fördelat på ort.....	96
Tabell 10a. Initiativtagare till läsningen.....	34
Tabell 10b. Initiativtagare till läsningen fördelat på ort.....	97
Tabell 11a. Person(er) som väljer bok vid lästillfällena.....	35
Tabell 11b. Person(er) som väljer bok vid lästillfällena fördelat på ort.....	97
Tabell 12a. Person(er) som håller och bläddrar i boken vid lästillfället	35
Tabell 12b. Person(er) som håller och bläddrar i boken vid lästillfället fördelat på ort.....	97
Tabell 13a. Förekomsten av samtal om bokens innehåll under läsningen	36
Tabell 13b. Förekomst av samtal om bokens innehåll under läsningen fördelat på ort.....	97
Tabell 14a. Bokstarts-projektets möjliga inverkan på familjernas läsvanor, påstående a–m	38
Tabell 14b. Bokstarts-projektets eventuella inverkan på deltagarnas läsvanor fördelat på ort.....	98
Tabell 15a. Vårdnadshavarnas uppfattningar om läsningens syften	40
Tabell 15b. Vårdnadshavarnas uppfattningar om läsningens syften (fullständig tabell).....	99
Tabell 15c. Vårdnadshavarnas uppfattningar om läsningens syften kopplat till ort.....	100
Tabell 16a. Har Bokstarts-aktiviteterna lett till en förändrad syn på läsning hos vårdnadshavarna?..	41
Tabell 16b. Har Bokstarts-aktiviteterna lett till en förändrad syn på läsning hos vårdnadshavarna? Svar fördelade på ort.....	101
Tablå 1. Vårdnadshavarnas beskrivningar av hur deras syn på läsning har förändrats genom Bokstarts-projektet.....	42
Tablå 2. De intervjuades yrken och arbetsuppgifter i Bokstarts-projektet på Gotland: projektledning, bokstartare och bibliotekspersonal	47
Tablå 3. De intervjuades yrken och arbetsuppgifter i Bokstarts-projektet på Gotland: förskolepersonal och BHV-sköterskor	48
Tablå 4. Samverkan inom och mellan grupperna i Bokstarts-projektet.....	58

1. Inledning

Vi lever i en tid av stora förändringar. Digitaliseringen med alla de nya uttrycksformer och kommunikationsmöjligheter som den har medfört har beskrivits som en tredje revolution av människans levnadsvillkor, näst efter att människan blev bofast och våra samhällen industrialiserades. Genom digitaliseringen har vår värld öppnats på nya sätt och i mycket större utsträckning än tidigare. Barn och unga kan idag kommunicera med varandra över stora geografiska avstånd. De chattar, skriver bloggar, spelar dataspel och gör filmer om sin vardag. De lär sig bildredigering och layout. Kommunikationen är multimodal och i många avseenden rikare än den var för 20 till 30 år sedan.

Samtidigt finns en oro för att läsningen, och därmed läsförståelsen och språkutvecklingen, minskar hos våra unga. Internationella studier som PIRLS och PISA visar att barn och unga i många länder läser mindre idag än tidigare, och att läsförståelsen har blivit sämre, även om svenska tioåringars läsförståelse visade sig ha vänt uppåt igen i den senaste PIRLS-mätningen (Skolverket 2017). I Sverige ökar dock skillnaderna i läsförståelse och skolprestation mellan framför allt socioekonomiskt starka och svaga familjer – förändringar som kan kopplas till ökande boendesegregation och i viss mån till det fria skolvälet (Holmlund m.fl. 2014).

Bokläsning är viktig och givande på flera sätt. Vi möter i skönlitteratur och sakprosa ett mer varierat ordförråd och mer komplexa språkliga strukturer än i tal och enklare texter. Vi får ta del av andra människors tankar och erfarenheter och utvecklar vår förmåga till inlevelse och fantasi. Vi lär oss, särskilt om vi får stöd i processen, att hantera och tolka olika slags texter i olika sammanhang och utvecklar därmed vår litteracitet, vilken är avgörande för både skolframgång och för att klara livet utanför skolan.

När ett barn föds kan skola, yrkesliv och samhällsliv te sig avlägsna. Samtidigt är det redan här som grunden läggs. Barn som tidigt kommer i kontakt med böcker och läsning utvecklar sitt språk och sin läs- och skrivförmåga mer och snabbare än barn som inte gör det, och får ett försprång i skolan. Det är därför ett samhälleligt ansvar att verka för att alla barn ges denna möjlighet. Samhället behöver stötta och inspirera vårdnadshavare i att läsa med sina barn, och att göra det på ett sådant sätt så att läsningen blir rolig och meningsfull för barnet. Lässtunder kan öka närheten mellan barn och förälder och lära barnet att reflektera kring text och bild genom att man också samtalar om det lästa och kopplar det till barnets erfarenheter, tankar och fantasi.

Att läsa böcker är förstås inte den enda vägen till språkutveckling och utveckling av litteracitet i vid bemärkelse. Samtal i vardagen, användning av digitala medier med mera, är också viktiga och givande delar i denna process. Men det är viktigt att *också* läsa och samtala om böcker.

Bokstarts-projektet är ett av de läsprogram som sedan länge har använts internationellt för att öka läsningen med yngre barn, bland annat i socioekonomiskt utsatta områden. År 2014 introducerades det i Sverige, genom Kulturrådet. På Gotland pågick Bokstarts-projektet med finansiering från Kulturrådet 2018–2021. I den forskningsstudie som här presenteras undersöks och analyseras vårdnadshavares och projektmedarbetares upplevelser av projektet. Studien är avsedd att bidra till kunskapsläget om lässatsningar i allmänhet och Bokstart i synnerhet. Den utgör också ett möjligt underlag inför projektets fortsättning på Gotland i regional regi. Vilka möjligheter och utmaningar har Bokstart Gotland i förhållande till målsättningen att öka läsningen med barn 0–3 år?

2. Bakgrund: Bokstartsprojektet och den aktuella forskningsstudien

Projektet Bokstart (eng. Bookstart) startade i Storbritannien 1992. Det är ett program som syftar till att öka läsningen med barn från 0 till 3 år i bland annat socioekonomiskt utsatta områden. Projektet finns nu i cirka 30 länder, vilket gör det till en av de vanligast förekommande modellerna för att öka läsningen med yngre barn internationellt sett. I Sverige initierades Bokstart av Kulturrådet 2014, med tre pilotprojekt i Göteborg, Landskrona och Södertälje. Den närmaste förebilden var då Bogstart i Danmark. Bokstartsprojekt har sedan startats på många fler orter i Sverige och är nu spritt över hela landet. Kulturrådet finansierar Bokstart i 3 år. Därefter är tanken att kommunen ska ta över satsningen och integrera den i ordinarie verksamhet. Projektet utgår från gemensamma riktlinjer från Kulturrådet som anpassas efter lokala förutsättningar, vilket innebär att genomförandet kan skilja sig åt på olika orter i landet.

På Gotland genomfördes Bokstartsprojektet från 2018 till 2021, med förberedelser från 2017. Projektet innebar ett samarbete mellan barnhälsovården, bibliotek, öppna förskolan och förskolan. Insatserna har bland annat inkluderat information om läsning och språkutveckling i samband med hembesök av BHV-sköterska vid 8 månader och sång- och lästunder på bibliotek och på öppna förskolan. I utvalda fokusområden har dessutom hembesök erbjudits och genomförts av så kallade bokstartare vid 6 månader och 11 månader. I fokusområdena har även kapprumsbibliotek inrättats på förskolorna. Information om projektet och om läsningens betydelse för yngre barn har getts på föräldramöten på förskolorna. Inom projektet har informationsmaterial till vårdnadshavare om små barns språkutveckling i olika åldrar tagits fram och delats ut i samband med hembesök och besök på BVC. En viktig del av projektet har varit att visa vårdnadshavare hur de kan *pratläsa* med sitt barn, vilket innebär en mer aktiv och dialogisk läsning än traditionell högläsning. I samband med hembesöken vid 6 månader, 8 månader och 11 månader har familjerna också fått bokgåvor.

Bokstartsprojektets utformning och genomförande på Gotland beskrivs utförligt i en rapport av Catharina Ampler och Cecilia Herdenstam (2021). Det beskrivs även övergripande i den rapport om Bokstart i Sverige som Rånlund med flera (2020) har skrivit på uppdrag av Kulturrådet.

Den forskningsrapport som här presenteras är resultatet av den följeforskning som jag har bedrivit under projektets senare del, från 1 juli 2019 till 31 december 2020. Studien har utformats i dialog med projektledning och forskarkolleger, och syftar till en fördjupad analys av de insatser som har gjorts inom projektet. De frågeställningar som studien är tänkta att besvara handlar om projektets inverkan på de medverkande gruppernas attityder till läsning med yngre barn, hur grupperna har interagerat för att nå de uppsatta målen samt om hur framgångsrika de olika projektaktiviteterna förefaller vara i förhållande till de resurser de kräver.

Bokstartsprojektet innebär en komplex samverkan mellan flera olika verksamheter och myndigheter, med den yttersta målsättningen att öka läsningen med yngre barn ur både kvantitativt hänseende (att läsa oftare med yngre barn) och kvalitativt hänseende (hur läsningen går till). Det är därmed ett projekt som är intressant att studera ur rent forskningshänseende, samtidigt som det är viktigt att analysera de olika insatserna inför en implementering av projektet i ordinarie verksamhet inom Region Gotland. Det är vidare av vikt att beskriva och analysera genomförda Bokstartsprojekt inför uppstart av projektet på nya orter i landet, för att lärdomar ska kunna dras.

3. Teori och tidigare forskning

I kapitlet presenteras studiens teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning om Bokstarts-projektet och liknande lässatsningar.

3.1 Teoretiska begrepp inom läs- och skrivforskning

Begreppet *literacy* (sv. litteracitet eller läs- och skrivförmåga) har en central ställning inom läs- och skrivforskningen. Utifrån ett literacy-perspektiv betraktas god läs- och skrivförmåga som ett resultat av mycket mer komplexa processer än de rent tekniska färdigheterna att kunna avkoda och inkoda bokstäver och ord. I god läs- och skrivförmåga ingår också att kunna förstå, formulera och använda texter i specifika sammanhang, att kunna läsa mellan raderna och att kunna tolka texter utifrån olika perspektiv. I PIRLS, den internationella undersökning av tioåringars läsförståelse och attityder till läsning som genomförs vart femte år, definieras läsförmåga (*reading literacy*) som förmåga att avkoda text, förmåga att reflektera över det lästa och förmåga ”att använda läsningen som ett verktyg för att nå individuella och samhällsliga mål” (Skolverket 2017 s. 10). För att en individ ska utveckla god läs- och skrivförmåga krävs både frekventa möten med olika sorters texter och vägledning i hur dessa kan läsas, tolkas och så småningom produceras.

Litteracitet krävs inte endast för att hantera skrift. Andra meningsskapande uttrycksformer ställer liknande krav på avkodning och tolkning. David Barton (2001) förespråkar en vid definition av literacy enligt vilken kopplingar och likheter i hanteringen av uttryck från olika medier lyfts fram, såsom mellan skrivna texter, filmer, musik, kartor och tidtabeller. Andra forskare menar att litteracitet är mer specifik för olika medier, såsom för skrift i förhållande till synintryck (Barton 2001 s. 95).

Över tid har olika underbegrepp till huvudbegreppet literacy introducerats, varav vissa är särskilt relevanta för denna studie. *Emergent literacy* (sv. begynnande litteracitet) syftar på barns begynnande och gradvisa läs- och skrivinlärning i samspel med andra (Fast 2007 s. 33). *Family literacy* (sv. familjelitteracitet) innebär barns socialisation in i läsande och skrivande inom familjen (Fast 2007 s. 40–41). *Literacy event* (ung. skrifthändelse) är en term för de enskilda situationer där text skapas eller tolkas. *Literacy practice* (sv. literacypraktik) syftar på det sociala och kulturella sammanhang som en viss skrifthändelse äger rum inom (Barton 2001 s. 96). När en vuxen läser en bok med ett barn kan alltså detta sägas utgöra en skrifthändelse som i sin tur ingår i en viss literacypraktik, det vill säga de ofta uttalade ramar eller regler som gäller i en viss kontext för vad som tas upp, hur och varför det tas upp, och hur det kan tolkas eller uppfattas. I barns och vuxnas utveckling av litteracitet ingår att lära känna och så småningom förstå och kunna verka inom olika literacypraktiker. Familjen utgör en sådan praktik och förskolan en annan. Skolan utgör en tredje, där dessutom olika skolämnen utgör egna praktiker med sina egna traditioner relaterade till språkbruk och innehåll. En individ möter under sitt liv många olika literacypraktiker i privatliv, arbetsliv, i samband med fritidsintressen och deltagande i samhällslivet. Att förstå och kunna bemästra dessa praktiker är av avgörande betydelse för goda relationer, för skolframgång och ett fungerande arbetsliv, och för att kunna fungera i samhället. Det är viktigt att tidigt lära sig att avkoda de olika literacypraktiker som individen kommer i kontakt med, för att individen längre fram i livet ska klara av att sätta sig in i och tolka de många olika literacypraktiker som hen möter under sin livstid.

Att kommunikation är *multimodal* innebär att den sker på flera sätt samtidigt. Inom forskning anläggs idag ofta ett multimodalt perspektiv på texter. Det innebär att fler kommunikationssätt än skrift tas i beaktande när texters budskap ska tolkas. Perspektivet är ett erkännande av att människan har många olika kommunikationskanaler till sitt förfogande och att dessa ofta samspelar med varandra. I bilderböcker samspelar till exempel skrift och bild för att skapa ett budskap. Vid läsning, då muntlig kommunikation försiggår, ingår också synintryck (kroppsspråk, ansiktsuttryck) och hörselintryck (tonfall, betoningar). I skrift ingår ofta bilder, figurer med mera. *Det vidgade textbegreppet* är en term som används för att inkludera annat än verbaltext i texter, såsom bilder. I bilderböcker för yngre barn används illustrationer frekvent som ett viktigt komplement till verbaltexten, eller ersätter nästan helt verbaltext.

Läsning och kommunikation har under senare decennier blivit allt mer digitala, vilket i många avseenden inneburit ändrade läsvanor och nya sätt att producera och tolka texter på. *Digital litteracitet* är även det något som vi måste behärska. I Bokstarts-projektet är det dock pappersböcker som används, varför digital litteracitet inte fokuseras i studien.

3.2 Dialogisk läsning

I en välkänd studie av Shirley Brice Heath på 1980-90-talen analyserades språkvanor och barns språkliga socialisation i tre olika grupper i USA: vit arbetarklass i ett samhälle kallat Roadville, afroamerikansk arbetarklass i ett samhälle kallat Trackton samt vit och afroamerikansk medelklass ("townspeople") i en stad kallad Gateway. Barnens erfarenheter från hemmiljön jämfördes med de språkliga förväntningar och krav som barnen sedan mötte i skolan. I Roadville såg föräldrarna till att barnen hade tillgång till böcker, de läste för dem och ställde enklare frågor i samband med texten, till exempel frågor om sådant som föräldern redan visste svaret på. Muntliga berättelser var ofta återgivande, såsom berättelser ur Bibeln eller berättelser om verkliga händelser ur det dagliga livet. I Trackton läste föräldrarna inte för sina barn, de ställde sällan frågor och de lät barnen lära sig saker mer på egen hand genom praktiska erfarenheter. De berättade ofta påhittade och fantasifulla historier muntligt. I Gateway ansågs böcker viktiga för barnets lärande och föräldrarna började läsa för barnet redan när det var runt ett halvår. De ställde informella frågor och anknöt ofta till barnets egna erfarenheter. Barnet uppmanades också ofta till eget berättande. I skolan visade sig barnen i den sistnämnda gruppen klara sig bäst eftersom deras erfarenheter av läsning och språkanvändning i familjen överensstämde bäst med vad som förväntades i skolan på dessa områden. Barnen från Trackton klarade sig sämst (Fast 2007 s. 40–41).

Barns läsutveckling och språkutveckling gynnas av en mer aktiv läsning, där barnet är medskapande i processen och i dialog med den vuxne uppmanas att reflektera kring det lästa, koppla ihop det med egna erfarenheter, associera och ställa frågor. En sådan typ av läsning främjar utvecklingen av barnets litteracitet, och kan på sikt leda till större skolframgång. Istället för att den vuxne läser högt *för* barnet till exempel i samband med vila och nattning kan den vuxne sägas läsa *med* barnet och läsningen ligger också till grund för samtal och reflektion. Denna typ av mer aktiv läsning med yngre barn har olika benämningar, som *dialogisk läsning* och *pratläsning*.¹

I en artikel om det Bokstarts-inspirerade projektet Språkstegen som startade 2016 i Blekinge och Kronoberg beskriver Emma Bergström och Sara Wijk (2018) dialogläsning som metod. Metoden inkluderar ett antal tekniker för att öka barnets verbala medverkan i lässtunden:

- 1) Den vuxne uppmanar till och fokuserar lässtunden efter barnets intresse.
- 2) Den vuxne pekar och benämner saker/händelser/känslor som barnet visar intresse för.
- 3) Den vuxne förstärker objekt som barnet visar intresse för genom att animera/betona dessa under lässtunden.
- 4) Den vuxne använder "Var är..."-frågor. (Hittar du? Kan du visa mig?)
- 5) Den vuxne använder "Vad eller vem"-frågor. "Vad är det här?" (peka på ett objekt).
- 6) Innehållet kopplas till barnets egen värld/egna erfarenheter. Barnets mognad/förståelse styr hur abstrakt kopplingen blir. (Bergström och Wijk 2018 s. 6)

Att den vuxne möter barnet i läsningen och i lagom takt vidgar barnets läsoplevelser i samklang med barnets övriga erfarenhetsmässiga, kognitiva och språkliga utveckling är förenligt med sociokulturella perspektiv på lärande (se t.ex. Jakobsson 2012). Med lämplig *stöttning* av barnet hjälper den vuxne barnet att utvecklas inom sin *närmaste utvecklingszon*. Att vi lär i samspel med andra är en bärande tanke inom sociokulturella perspektiv på lärande. Synsättet känns igen i dialogisk läsning som en metod för att utveckla barns språk och litteracitet.

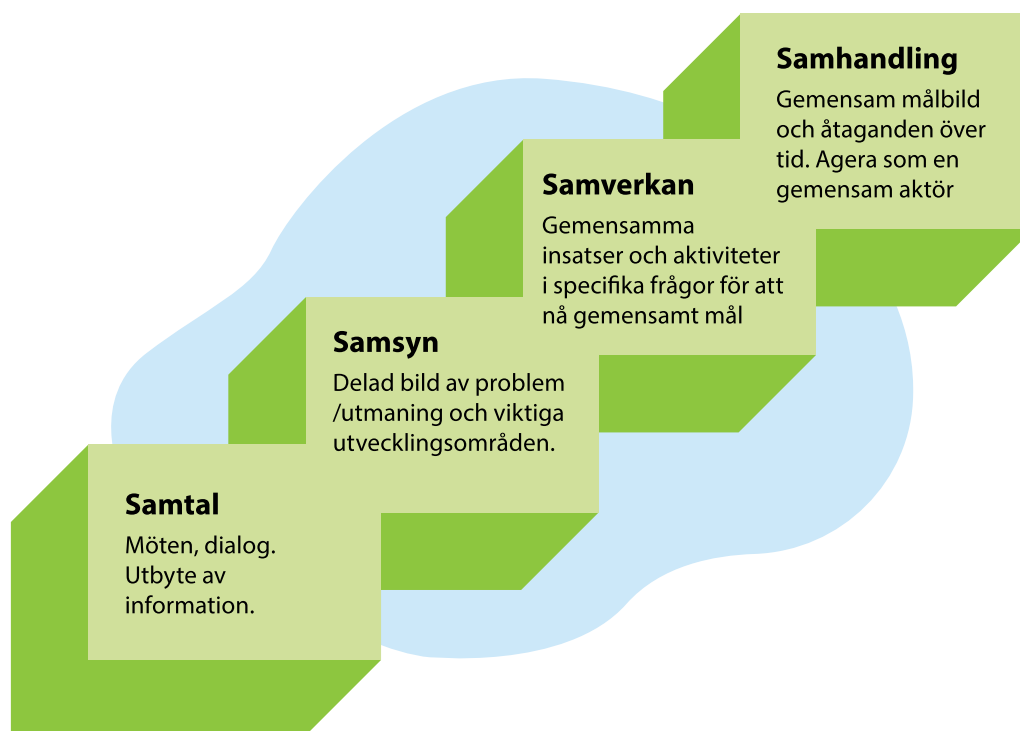
¹ Inom Bokstart Gotland användes inledningsvis termen *pratläsning*, men man har på senare tid mer och mer övergått till termen *dialogläsning*.

3.3 Organisationsteoretiska begrepp

Att samarbete och samsyn mellan verksamheter kring yngre barns läsning ökar förutsättningarna för att barn och vårdnadshavare ska ta till sig budskapen är en bärande tanke inom Bokstarts-projektet. Genom att man påminner om vikten av läsning och framför gemensamma synsätt och idéer kring hur läsningen kan gå till hoppas man öka genomslaget och åstadkomma bestående insikter och läsvanor i familjerna. Hur projektets organisation är utformad och hur organisationen fungerar mellan och inom verksamheter får därmed betydelse för projektets framgång.

Inom organisationsteori intresserar man sig för hur en verksamhet är uppbyggd, hur beslutsfattande och kommunikation sker, rollfördelning mellan olika aktörer, verksamhetskulturer, förhållandet mellan idéer och praktik, framgångsfaktorer och hinder med mera. En organisation kan till exempel utgöras av ett företag, en myndighet, en kommunal verksamhet eller en ideell förening. Inom Bokstarts-projektet sker samverkan mellan barnhälsovård, bibliotek, öppen förskola och förskola, med barn och vårdnadshavare som målgrupp. Projektet har under tre år finansierats av Kulturrådet, men ingår i kommunala verksamheter under politisk styrning.

Samhandlingstrappan (se figur 1) är en schematisk modell som illustrerar olika led i ett samarbete, vad de innebär och hur de bygger på varandra. Modellen har använts för att beskriva och analysera samarbetet mellan grupper och verksamheter i olika Bokstarts-projekt, inklusive Bokstart Gotland.

Figur 1. Samhandlingstrappan (Ampler & Herdenstam 2021 s. 27)

I Kulturrådets rapport om Bokstart i Sverige (Rånlund m.fl. 2020) används, med några mindre skillnader, samma modell som i figur 1 för analysen av samverkan inom projekten. Modellen kallas där för samverkanstrappan och de olika stegen benämns som *struktur* (motsvarar *samtal* i figur 1), *samsyn*, *samarbete* (motsvarar *samverkan* i figur 1) och *samhandling*. Rånlund med flera återger Socialstyrelsens definition av samverkan: "ett övergripande gemensamt handlande på organisatoriskt plan för ett visst syfte" (Rånlund m.fl. 2020 s. 12).

I Kerstin Rydsjös (2012) rapport om studier som behandlar Bokstart och Bokstarts-liknande satsningar internationellt och nationellt beskrivs en modell som utgår från begreppen *integrering* (att olika aktörer eller aktiviteter ingår i en helhet) och *styrning*. Fyra olika typer av integrering urskiljs. *Kontraktstyrning* förekommer mest inom privata verksamheter och innebär att integreringen är låg både vertikalt (det vill säga hierarkiskt) och horisontellt (i ett nätverk); integrationen är i princip obefintlig. *Samordning* innebär att beslut fattas på hög nivå och implementeras på lägre nivåer i en organisation, det vill säga graden av vertikal integrering är hög medan den horisontella integreringen är låg. *Samarbete* innebär istället en hög grad av integrering inom ett nätverk på horisontell nivå, medan den vertikala integreringen är låg; projektet drivs genom att personer i nätverket vill samarbeta och kommunicerar sinsemellan. *Samverkan* innebär både vertikal och horisontell integrering och innehåller både samordning (det vill säga hierarkisk styrning) och samarbete (frivilligt nätverksarbete). Vid samverkan mellan verksamheter som saknar gemensam ledning kan en sådan skapas genom att man tillsätter en styrgrupp för projektet. Rydsjö lyfter fram tre viktiga punkter för samverkan mellan olika yrkeskategorier: synsätt (kunskaper, språkbruk, inställningar), organisation (arbetscheman, tillgänglighet, beslutsvägar) och regelverk, det vill säga lagstiftning, anvisningar med mera (Rydsjö 2012 s. 16-18).

I studien används organisationsteoretiska begrepp i analysen av projektmedarbetares interaktion inom och mellan de olika verksamheter som deltar i Bokstart Gotland.

3.4 Ramfaktorer

Ramfaktorteorin (se t.ex. Lundgren 1999) utvecklades av Urban Dahllöf och Ulf P. Lundgren på 1960-talet och används fortfarande för att analysera hur yttre förutsättningar, så kallade *ramfaktorer*, påverkar pedagogisk verksamhet. Ramfaktorerna kan inte styras av pedagogen men inverkar på verksamhetens utformning och resultat. Exempel på ramfaktorer är styrdokument, tid, gruppstorlek, elevgruppens sammansättning, lokaler och utrustning. Ramfaktorteorin utvecklades för skolan, men kan också användas för analys av förskoleverksamhet och andra typer av undervisningssammanhang. I denna studie används begreppet ramfaktorer som ett komplement i analysen av hur Bokstarts-projektet har fungerat i de olika verksamheterna.

3.5 Forskningsstudier och rapporter om Bokstart och liknande lässatsningar för yngre barn

Bokstarts-programmet startade redan 1992 i Storbritannien och har spritts till många länder. Det har, liksom liknande lässatsningar för yngre barn, beskrivits och analyserats i olika rapporter och forskningsstudier. I avsnitt 3.5.1 – 3.5.3 presenteras ett antal forskningsstudier och rapporter utifrån olika teman. Översikten utgör inte en fullständig kartläggning av de studier och beskrivningar av Bokstart och liknande program som finns men den ger en överblick över de teman som berörs i olika studier och de slutsatser som dras. I avsnitt 3.5.4–3.5.5 behandlas ytterligare studier av Bokstart i Sverige och på Gotland.

3.5.1 Organisatoriska aspekter

Alan Bundy (2004) undersöker användningen av olika Bokstarts-program för yngre barn på bibliotek i Australien. Studien visar att ett stort antal bibliotek är involverade i sådana program och att ännu fler skulle vilja vara det. Brist på finansiering och arbetstid för personalen lyfts fram som de största hindren för att Bokstarts-programmen ska kunna utgöra en livaktig del av bibliotekens verksamhet.

Bundy menar att det krävs att regeringen står bakom en nationell satsning på Bokstarts-program och att lokala myndigheter samarbetar för att programmen ska kunna drivas via biblioteken. Bundy beskriver Bokstarts-programmen som en satsning där yngre barn får bokgävor och genom sina vårdnadshavare börjar utveckla sin litteracitet samtidigt som familjerna kommer i kontakt med bibliotek.

Även Milan Tung-Wen Sun, Mei-Chiang Shih, Keng-Ming Hsu och Jenhei Chen (2013) fokuserar på den organisatoriska sidan av Bokstarts-programmet. De beskriver hur programmet sedan 2003 har spritt sig till många orter i Taiwan och undersöker vilka faktorer som underlättar spridning och implementering av projektet. Projektet sköts av folkbiblioteken. Vägörehetsorganisationer, lokala politiker och ledare, lokala myndigheter samt utbildningsministeriet visar sig ha nyckelroller i processen. Sun med flera noterar en organisatorisk skillnad mellan Storbritannien och Taiwan på så sätt att Bokstart i Storbritannien till stor del initieras och finansieras av privata sponsorer med stöd från regeringen, medan det i Taiwan drivs av regeringen – från 2008 som del av en nationell policy för att öka läsning med yngre barn –, och sköts av folkbiblioteken med stöd av framför allt en välgörenhetsorganisation/privat stiftelse. Projektet spreds initialt på en horisontell nivå genom att bibliotek inspirerades av varandra till att delta. Efter att Bokstart antogs som nationell policy av utbildningsministeriet 2008 har spridningen blivit mer vertikal och hierarkisk. Programmets syften beskrivs vara att främja läsning med barn 0–3 år och att stärka relationen mellan förälder och barn.

Sun med flera (2013) identifierar ett antal faktorer som kan inverka på projektets spridning och framgång nationellt. I *organisatoriska faktorer* inkluderas ekonomiska resurser, bibliotekspersonalens yrkeskunnande, om biblioteket som organisation är öppet för förändringar och om det finns möjlighet till fortbildning av personalen. *Personliga attityder* hos främst chefsbibliotekarien kan också inverka. Inom *socioekonomiska, demografiska* och *geografiska faktorer* i området inkluderas sådant som vårdnadshavares inkomst och yrke, antal födda barn och närhet till bibliotek. Förekomsten av *exempel på att Bokstarts-projektet har gett goda resultat* där det har genomförts kan verka inspirerande för bibliotek där man funderar på att börja med det. En ytterligare framgångsfaktor är *förekomsten av ett framgångsrikt samarbete mellan offentliga och privata aktörer* för att säkerställa att det finns resurser till projektet.

I en studie av Helle Hygum Espersen (2016) analyseras Bokstarts-samarbetet mellan bibliotek och familjer i socioekonomiskt utsatta områden i Danmark. Det var från Danmark som inspirationen till Bokstart i Sverige närmast hämtades när Kulturrådet initierade satsningen, och de danska erfarenheterna är därför av särskilt intresse.

Tjugo bibliotek deltog i *Bogstart* i Danmark. Barn i socioekonomiskt utsatta bostadsområden fick bokgävor vid hembesök vid 6 månader och 1 år. Familjerna fick också hämta bokgävor på biblioteket när barnet var 18 månader och tre år. Vid mötena med familjerna försökte man visa och inspirera familjerna till goda läsoplevelser med barnen, som ett led i att stärka barnens språkutveckling.

Hygum Espersen lyfter fram fyra olika omständigheter som avgörande för projektets framgång: 1. Att träffas på andra ställen än på biblioteken, så att maktförhållandet flyttas från biblioteken till familjerna, 2. Att aktiviteter ordnas i bostadsområdena, nära familjerna, och i samarbete med lokala aktörer som förskola och socialtjänst, så att dessa lokala aktörers kontaktnät och kunskaper om familjerna kan utnyttjas för att nå familjerna, 3. Att kontakten med familjen är personlig och att en tillit hos familjen byggs upp så att en vilja att delta i Bokstarts-aktiviteter i lokalområdet, utöver hembesöken av bokstartare, uppstår, och 4. Att familjerna själva upplever ett behov och har önskemål om de aktiviteter som erbjuds (Hygum Espersen 2016 s. 6). Bogstarts-projektet i Danmark sammanfattas enligt följande:

Både bibliotekerne og deres samarbejdspartnere oplever Bogstart som et relevant bidrag, der spiller en afgørende rolle i sammenhæng med andre indsatser og tilbud i relation til familierne. Det gælder både i forhold til bibliotekets kerneopgave omkring at formidle kultur, oplevelser og litteratur til lokale borgere samt at fremme læring og sproglig udvikling hos førskolebørn i socialt udsatte børnefamilier. [...] Erfaringerne med Bogstarts hjemmebesøg og samarbejder

med eksterne aktører viser, at der bliver etableret dialog om læsning med små børn med familier, som både er uvante med læsning med små børn, og uvante med biblioteket. Både bogstartmedarbejdernes uafhængighed af myndighedsansvar og boggaverne er afgørende for succes, ligesom personlig kontakt og opbygning af tillid er afgørende for både kontakt med familierne og for etablering af samarbejder med eksterne aktører [...]. (Hygum Espersen 2016 s. 6)

Utværderingen av Bogstart i Danmark visar således att projektet är framgångsrikt. Det personberoende som noteras inom projektet innebär dock en svaghet som kan hota projektets överlevnad på sikt.

Kerstin Rydsjö (2012) har med stöd från Region Halland och Kulturrådet skrivit en rapport om både internationella och nationella studier som behandlar samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek inom framför allt olika Bokstarts- och Bokstarts-liknande projekt. Fokus ligger på hur samverkan har utformats och vilka arbetsmetoder som har använts och hur framgångsrika de förefaller ha varit. Rydsjö (s. 61–63) konstaterar att en bred samverkan över sektorsgränser – i detta fall barnhälsovård och bibliotek – med både integrering och styrning är avgörande för projektets framgång. Kontinuitet i finansieringen är också en avgörande faktor, inte minst för att undvika att satsningen drivs av enstaka eldsjälar. I sina avslutande kommentarer konstaterar Rydsjö att:

Det framkommer i flera studier att barns tidiga språk- och litteracitetsutveckling är en fråga för flera aktörer, och att samverkan bör utvecklas bredare i kommunerna. För att verksamheten ska bli hållbar krävs förankring på alla nivåer i organisationerna, och en tydlig ansvarsfördelning. Finansiering framstår som en nyckelfråga för att få kvalitet i verksamheten [...]. [G]emensam fortbildning, med fokus på olika aspekter av målet för samverkan, bidrar till verksamhetsutveckling och stärker samverkan [...]. Viktigt är också att kunskap om målet sprids internt, så att det finns en samsyn på biblioteket. (Rydsjö 2012 s. 62)

Kunskap, kompetens och politisk vilja behöver finnas på både central, regional och kommunal nivå för att en satsning som Bokstart ska bli framgångsrik. Det måste finnas en gemensam uppfattning om syfte och mål, det vill säga ett gemensamt professionellt objekt, liksom hållbar finansiering, långsiktighet och uthållighet (Rydsjö 2012 s. 63).

3.5.2 Familjers upplevelser av Bokstart

Jonathan Rix, John Parry, Rose Drury, David Messer och Roger Hancock (2015) undersöker Bokstarts-projektets framgång i Storbritannien genom en kvalitativ studie av sju familjers deltagande i Bookstart Corner, som beskrivs som "a learning and literacy programme for parents and carers with children between approximately 12–24 months [...] offered through children's centres to those who they feel will benefit from this additional support and guidance" (Rix m.fl. 2015 s. 3). I programmet ingick fyra hembesök eller träffar på barncentret, material och bokgåvor. Resultaten visar bland annat att den personliga kontakten mellan familjen och bokstartaren, samt bokstartarens förmåga att anpassa sig efter familjen vid mötet, är avgörande för att nå vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna är i allmänhet nöjda med kontakterna, lägger märke till att deras barn uppskattar lässtunderna och ändrar i viss mån sina läsvanor inom familjen. De har dock svårt att ändra beteenden och uppfattningar som i större utsträckning krockar med det som förs fram inom programmet. Familjernas inställning till digital litteracitet och teknikanvändning är mycket varierande. Resultaten indikerar också att det kan vara svårt att ändra plats för mötena när familjen har vant sig vid antingen hembesök eller träffar på barncentret. De nya läsvanorna verkar inte heller nå de vårdnadshavare, syskon och far- och morföräldrar som inte har deltagit i programmet.

Rix med flera ger också några rekommendationer för framtiden, bland annat att de insatser för barns läsning som görs inom programmet bör integreras i ordinarie verksamhet på barncentren som en del i utvecklingen av barnens litteracitet och att man bör försöka utnyttja och bygga vidare på de teknologier och olika kommunikationssätt som barn möter i sin vardag för att ytterligare vidga barnens litteracitet (Rix m.fl. 2015 s. 3–4).

3.5.3 Läsprogramms effekter på barns läsning och litteracitet

I vilken mån Bokstart och andra läsprogram faktiskt bidrar till förändrade läsvanor i familjerna och främjar utvecklingen av barns litteracitet är förstås en central fråga när beslut ska fattas om genomförande av sådana program. I en metastudie av Merel de Bondt, Ingrid A. Willenberg och Adriana G. Bus (2020) analyseras effekterna av de tre största bokgävsprogrammen i världen som är avsedda att öka läsningen med yngre barn: Bookstart (Bokstart), Reach Out and Read och Imagination Library. Materialet utgörs av 44 olika forskningsstudier på programmen, i olika länder. Metastudien visar att de tre läsprogrammen har en tydlig effekt på *the home literacy environment* (ungefär litteraciteten i hemmiljön). Läsintresset ökar betydligt i familjerna. Vidare leder programmen till att barnens litteracitets-relaterade förmågor (ungefär läs- och skrivfärdigheter) ökar inför skolstarten och under de första skolåren. Effekterna är statistiskt säkerställda (de Bondt m.fl. 2020 s. 349).

Alla tre programmen visar sig ha effekt på hemmiljön. Imagination Library har något större effekt än de andra, vilket kan förklaras med att barnen får flest böcker i det programmet. Gällande utvecklingen av barnets litteracitet visar sig Reach Out and Read ha betydligt större effekt än de två andra programmen. De Bondt med flera förklarar detta med att familjerna inom Reach Out and Read får informationen om läsningens betydelse för barnets kognitiva utveckling av en barnläkare eller barnsköterska vilket verkar leda till att vårdnadshavarna i större utsträckning tar till sig informationen:

[...] the findings do indicate the benefits of parents having multiple contacts with a health care professional and receiving information about the importance of book reading for the cognitive development of their child during these periodic visits. [...] This meta-analysis supports the practice of combining book giveaways in infancy with personal contacts about health issues: The Reach out and Read model whereby book gifts are presented by a pediatrician or nurse practitioner in a health care context is by far the most effective [...]. (de Bondt m.fl. 2020 s. 368)

De Bondt med flera drar slutsatsen att bokgävsprogram överlag är särskilt effektiva när de inkluderar många personliga kontakter med vårdnadshavarna, information om läsningens betydelse samt att man visar vårdnadshavarna hur de kan läsa med sina barn. Effekterna är störst i socioekonomiskt svaga familjer, där man kanske har färre barnböcker i hemmen och tenderar att börja läsa senare med sina barn än i socioekonomiskt starkare familjer (de Bondt m.fl. 2020 s. 366).

Det bör påpekas att samma läsprogram kan utformas på delvis olika sätt på olika platser. Bokstarts-programmet i Sverige har en gemensam inramning via Kulturrådet, men anpassas också efter lokala förutsättningar och önskemål.

3.5.4 Bokstart i Sverige

Bokstart initierades i Sverige av Kulturrådet 2014 genom pilotprojekt i Göteborg, Landskrona och Södertälje. Pilotprojekten inkluderade hembesök hos familjer, bokgävor och samverkan mellan framför allt folkbibliotek

och barnhälsovård. 2017 fick Kulturrådet i uppdrag från regeringen att utveckla och sprida projektet till fler kommuner och regioner, samt att stärka samverkan med förskolan. Idag finns Bokstarts-projekt på ett trettiootal orter i Sverige, från Piteå kommun i norr till Region Skåne i söder. I en rapport från Kulturrådet av Anders Rånlund, Arvid Segerström och Rebecka Strandberg (2020) undersöks Bokstarts-projektet i Sverige genom intervjuer med representanter för de 28 kommuner och regioner som under 2018–2019 och/eller 2020 fick medel från Kulturrådet för att driva Bokstarts-projekt. Rånlund med flera har också gjort fallstudier av Bokstart i Enköping, på Gotland, i Göteborg, i Härnösand, i Skåne och i Sundbyberg. Syftena är att undersöka erfarenheterna av metoder, målgrupper och måluppfyllnad inom projekten, samt hur projekten arbetar med samverkan mellan olika aktörer och huvudmän och vilka framgångsfaktorer och hinder som kan identifieras i denna samverkan. Syftet är också att utifrån de lärdomar som kan dras ge rekommendationer och förslag inför projektets fortsättning i Sverige (Rånlund m.fl. 2020 s. 4, 8).

De formulerade målen för Bokstart i Sverige är att stärka föräldrarna i deras betydelsefulla roll för barnets språk- och läsutveckling, att utveckla samverkan mellan folkbibliotek, barnhälsovård, förskola och familj, samt att öka och sprida kunskap om yngre barns språk- och läsutveckling. För att en kommun eller region ska få medel till ett Bokstarts-projekt måste projektet, förutom att det ska vara i linje med de formulerade målen, utgöra en långsiktig satsning, rikta sig till barn 0–3 år samt utgå från den enskilda familjens och det enskilda barnets behov. *Family literacy* lyfts fram som ett centralt begrepp; de läsfrämjande insatserna ska rikta sig till familjen eftersom den anses ha en central roll för barnets språk- och läsutveckling (Rånlund m.fl. 2020 s. 9–11). Vanliga metoder inom Bokstarts-projekt i Sverige är hembesök, gruppträffar för barn och vårdnadshavare om litteratur och läsning (inklusive sång- och lässtunder) och inrättande av läshörnor, såsom kapprumsbibliotek på förskolor (Rånlund m.fl. 2020 s. 19–20).

I fallstudien av Bokstart Gotland beskrivs projektets utformning. Det konstateras att det på Gotland finns en lång tradition av samverkan mellan läns- och folkbiblioteket och BHV, samt mellan bibliotek och förskola, med bokgåvor från BHV och bokpåsar via förskolorna. Dock nåddes inte målgruppen vårdnadshavare som inte läser så mycket med sina barn i tillräcklig omfattning genom dessa initiativ. Genom Bokstart hoppas man bättre nå dessa familjer genom mer omfattande och riktade insatser i vissa fokusområden. Fokusområdena har valts ut utifrån utbildningsnivå och skolresultat. Förutsättningarna för samverkan skiljer sig en del från andra områden i Sverige. Genom att regionen och kommunen har samma ansvarsområde upplevs kontaktvägarna som kortare och antalet aktörer inom de olika verksamheterna är relativt få. Samverkan inom projektet beskrivs som lyckad med god förankring i ledning och politik. Utmaningar som nämns är delvis skilda kulturer inom de olika verksamheterna, vissa svårigheter i att få med förskolan i samarbetet, osäkerhet kring den långsiktiga finansieringen och om en samordnare kommer att kunna bekostas när projektet inkluderas i ordinarie verksamhet (Rånlund m.fl. 2020 s. 24–26).

I sina slutsatser om Bokstart i Sverige konstaterar Rånlund med flera att projekten på olika orter har både likheter och skillnader. Metoder och målgrupper är likartade. Hembesöken av bibliotekarier beskrivs som mycket givande men är kostsamma och måste troligen begränsas till utvalda grupper där de har potential att verkligen kunna göra skillnad. Förskolan upplevs generellt som svårare att inkludera i samarbetet än övriga verksamheter. En fråga som diskuteras är om man bör eftersträva nationella riktlinjer för hur projektet ska genomföras eller fortsätta med lokala anpassningar. En annan viktig fråga är om man ska satsa på att nå så många familjer som möjligt eller fokusera på utvalda grupper. Ett generellt problem är att man når för få barn. I små landsbygdskommuner, som Gotland, är det lättare att nå alla barn i en årskull än i större städer. Genom de hembesök som redan genomförs av BHV och genom förskolan skulle det vara möjligt att nå en stor del av småbarnsfamiljerna i de kommuner som arbetar med projektet (Rånlund m.fl. 2020 s. 51–57).

Bokstart Gotland beskrivs också utförligt i Amplers och Herdenstams rapport (2021), där projektets olika faser, organisation och aktiviteter presenteras och diskuteras.

Det finns ytterligare studier av Bokstart på olika orter i Sverige. Flera av dessa är skrivna av projektmedarbetare och innebär beskrivningar av de insatser som har gjorts. Ett exempel på en forskningsstudie där fokus istället ligger på projektet i sig är Sofia Lindström Sols och David Ekholms studie (2021). De analyserar, genom intervjuer med utövare, professionella och beslutsfattare, tankesätt och tillvägagångssätt med ursprung i en filantropisk tradition inom Bokstart i Göteborg. Projektet syftar i Göteborg till social inkludering av familjer i socialt utsatta områden, med många utlandsfödda invånare. Bibliotekarier gör hembesök i familjerna. Lindström Sol och Ekholm är intresserade av att analysera vad som händer i mötet mellan kulturinstitutioner och välfärdssystem. Studien visar bland annat att olika medarbetare använder sig av något olika diskurser men att alla upplever sig ha en legitimitet i arbetet utifrån att man anser sig veta vad som är bäst för barnet (Lindström Sol & Ekholm 2021).

3.5.5 Studentuppsatser om Bokstarts-projektet på Gotland

Under höstterminen 2020 handledde jag tre examensarbeten om Bokstart Gotland på Förskolläraprogrammet vid Uppsala universitet. I dessa studier undersöktes olika aspekter av Bokstarts-projektet med koppling till förskolan.

Jenny Larsson och Marlene Vanqvist (2020) undersökte kapprumsbiblioteks placering och utformning på några olika Bokstarts-förskolor och analyserade vilka principer och synsätt hos personalen som verkade styra pedagogernas utformning av kapprumsbiblioteket. Materialet samlades in genom fotodokumentation, intervjuer med personal och enkätfrågor till vårdnadshavare. Resultaten visar att kapprumsbibliotekets utformning främst styrs av den fysiska miljön på den enskilda förskolan; kapprumsbiblioteket utformas utifrån de fysiska möjligheterna i kapprummet. Tid är en annan faktor som inverkar på pedagogens förhållningssätt till hur kapprumsbiblioteket ska utformas. I studien framkommer det också att ingen av de undersökta förskolorna har gjort någon sammanställning av utlåningen, vilket gör det svårt att relatera utlåningen till kapprumsbibliotekets utformning.

Rebecca Nordlund och Anna Ringqvist (2020) undersökte hur pedagoger arbetar med Bokstart på några Bokstarts-förskolor och om det går att se ett samband mellan förskolepersonalens inställning till böcker och läsning i allmänhet och till Bokstartprojektet i synnerhet och utlåningen av böcker i förskolornas kapprumsbibliotek. Studien syftade även till att undersöka hur vårdnadshavarna på förskolorna upplever projektet samt vilken information de har fått om Bokstart. Materialet i studien samlades in genom intervjuer med pedagoger samt enkätfrågor till vårdnadshavare. Resultaten visar att pedagogerna arbetar på varierande sätt för att informera vårdnadshavare om projektet och att de uppmuntrar barn och vårdnadshavare i varierande grad och på olika sätt att använda kapprumsbiblioteken. Resultaten tyder på att pedagogernas attityder till projektet Bokstart, till litteratur i allmänhet och till litteraturens funktion och betydelse påverkar hur pedagogerna arbetar med projektet i förskolorna. En enda pedagogs engagemang i projektet och kapprumsbiblioteket kan påverka barnens möjligheter och förutsättningar att nyttja projektet.

Petra Lyander och Linnea Rangbäck (2020) undersökte hur det går till när bibliotekarierna gör urvalet av böcker till förskolornas kapprumsbibliotek, och vilka kriterier de utgår från när valen görs. Inom studien undersöktes även vårdnadshavarnas upplevelser av barnboksutbudet i kapprumsbiblioteken. Empirin samlades in genom intervjuer med bibliotekarier och enkätfrågor till vårdnadshavare på Bokstarts-förskolorna. Resultatet visar att bokvalen i samtliga fall görs i dialog med kapprumsansvarig personal på förskolan, men att en del bibliotekarier önskar mer dialog med förskolepersonalen för att ännu mer kunna anpassa bokvalen till den aktuella barngruppen. Vårdnadshavarna vid Bokstarts-förskolorna är i allmänhet positiva till det utbud av böcker som de erbjuds i kapprumsbiblioteken och nästan hälften av vårdnadshavarna säger att kapprumsbiblioteket har ökat deras barns intresse för böcker och läsning. En slutsats som dras är att kapprumsbiblioteken, om samarbetet mellan förskolepersonal och bibliotek fungerar bra, kan vara mycket värdefulla för att budskapet om läsningens och böckernas betydelse via förskolan ska kunna sträcka sig från biblioteken till hemmen.

4. Syfte och frågeställningar

De Bondt med flera (2020) visar att läsprogram för att öka läsningen med yngre barn generellt har effekt på familjers läsintresse och barns litteracitet, men att effekterna ser olika ut beroende på programmets utformning och målgrupper. Forskningsstudier i olika länder visar att Bokstart, som är ett av de läsprogram vars effekter analyseras av de Bondt med flera, är olika framgångsrikt beroende på bland annat organisatoriska och socioekonomiska faktorer samt personliga attityder hos de medverkande (Bundy 2004, Sun m.fl. 2013, Rix m.fl. 2015, Hygum Espersen 2016). Den forskningsstudie som här presenteras syftar till att belysa vårdnadshavares och projektmedarbetares upplevelser av en specifik lässatsning, Bokstart Gotland 2018–2021, samt att därigenom också bidra till ökad kunskap om lässatsningars förutsättningar, utformning och resultat ur ett mer generellt perspektiv.

Studiens frågeställningar är följande:

1. Vilken inverkan har projektet haft på vårdnadshavares och projektmedarbetares attityder till yngre barns läsning?
2. Hur har projektmedarbetare inom barnhälsovård, bibliotek, öppen förskola och förskola interagerat för att nå målet att öka läsningen med yngre barn?
3. Hur givande förefaller de olika projektaktiviteterna ha varit i förhållande till de resurser som de har krävt?
4. Vilka framgångsfaktorer och hinder för framgång i förhållande till lässatsningars allmänna målsättning att öka läsningen med yngre barn kan identifieras inom Bokstart Gotland, och i vilken mån är dessa gemensamma för lässatsningar i allmänhet eller mer specifika för det aktuella projektet?

Utifrån resultaten av frågeställningarna förs resonemang om de möjligheter och utmaningar som Bokstartsprojektet på Gotland har inneburit under den tid som det har finansierats av Kulturrådet, varvid även tänkbara utvecklingsområden inför projektets fortsättning på Gotland i regional regi berörs.

5. Undersökningsmetoder

I kapitlet beskrivs och diskuteras de forskningsmetoder för insamling och analys av data som har använts i studien, liksom etiska hänsynstaganden och resultatens validitet och reliabilitet.

5.1 Metodval

Efter inledande möten med projektägaren och projektledaren samt efter observationer av olika Bokstarts-aktiviteter utformade jag två olika delstudier, en enkätstudie med vårdnadshavare och en intervjustudie med projektmedarbetare, vilka tillsammans bedömdes kunna tillhandahålla ett relevant empiriskt underlag för att besvara studiens frågeställningar. En enkätstudie är lämplig för att ge ett mer omfattande underlag som kan analyseras kvantitativt (Humble 2020), medan en intervjustudie kan tillhandahålla ett fördjupande underlag som kan analyseras med kvalitativa metoder (Brinkman & Kvale 2018). Delstudiernas utformning har även diskuterats med forskarkollegor på Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier vid Uppsala universitet.

Ifråga om vårdnadshavarna gjordes bedömningen att det vore värdefullt att få ta del av många erfarenheter som tillsammans kunde ge en representativ helhetsbild av vårdnadshavarnas erfarenheter av projektet på gruppnivå. Projektmedarbetarna är avsevärt färre än berörda vårdnadshavare och har deltagit i projektet i större omfattning och under längre tid, vilket gjorde det möjligt och lämpligt att intervjua dessa för att så djupgående och detaljerat som möjligt kunna ta del av deras erfarenheter. I många fall innehas en viss roll inom projektet av en enda eller ett fåtal medarbetare och dessas erfarenheter är därmed viktiga att ta del av. I de fall projektmedarbetare ingår i en lite större grupp med gemensamma uppgifter inom projektet har de som har intervjuats även tjänat som representanter för gruppen och har ombetts redogöra för sina erfarenheter både på grupp- och individnivå.

5.2 Enkät med vårdnadshavare

För att undersöka vårdnadshavarnas erfarenheter av Bokstarts-aktiviteterna sattes en enkät samman vilken delades ut av BHV-sköterskorna på de tre barnvårdscentraler som finns på Gotland (se bilaga 1). Enkätfrågorna utformades delvis utifrån de frågor som man inom projektet hade identifierat som angelägna att få belysta. Därutöver inkluderades mer allmänna frågor om läsvanor och syn på läsning som är intressanta ur ett vidare läsforskningssperspektiv, och som skulle kunna bidra till att sätta in vårdnadshavarnas upplevelser av projektet i ett större sammanhang.

En enkätstudie bedömdes som ett lämpligt alternativ för att ett stort antal vårdnadshavares intryck av projektet skulle kunna undersökas vilka tillsammans skulle kunna ge en representativ helhetsbild av vårdnadshavarnas intryck på gruppnivå (Humble 2020). Barnen och vårdnadshavarna är projektets primära målgrupp, vilket gör det särskilt viktigt att ta reda på hur dessa har upplevt och påverkats av projektaktiviteterna. Av förklarliga skäl kan inte barnen tillfrågas direkt, men en del frågor i enkäten innebär att vårdnadshavarna beskriver även barnets reaktioner.

Enkäten innehöll 15 olika frågor (se bilaga 1). Merparten av frågorna var flervalsfrågor där vårdnadshavarna skulle kryssa i eller värdera olika svarsalternativ. Några frågor som innebar fritextsvar samt möjlighet att kommentera de val man gjort ingick också. Frågorna kretsade kring vårdnadshavarnas upplevelser av projektaktiviteterna och deras läsvanor och attityder till läsning med yngre barn, samt om dessa vanor och attityder på något sätt förändrats genom projektet.

Enkäten delades ut till vårdnadshavare vid barnets 18-månadersbesök på BVC under perioden maj till början av december 2020 och fylldes i anonymt. Av etiska skäl tillfrågades vårdnadshavarna inte om kön, ålder, utbildningsbakgrund med flera bakgrundsfaktorer. Att de familjer som hade fått de två extra hembesöken av bokstartare går att identifiera utifrån svaren på vissa frågor i enkäten ansågs ge tillräcklig information i förhållande till studiens frågeställningar. Av etiska skäl namnges inte heller de orter som insamlingen skedde på. I rapporten kallas dessa för *ort 1*, *ort 2* och *ort 3*. Sett till antal invånare är ort 1 störst och ort 3 minst. Alla tre orterna inkluderar omgivande mindre samhällen och landsbygd vars invånare organisatoriskt hör till den barnavårdscentral som finns på orten ifråga.

Samtliga vårdnadshavare som besökte BVC vid barnets 18-månadersbesök under perioden ombads fylla i enkäten, och som tack fick barnet en Pixibok. Det var alltså inte endast familjer från de så kallade fokusområdena som uppmanades att besvara enkäten, utan alla vårdnadshavare med 18-månadersbarn som besökte BVC under denna tidsperiod. Detta var ett medvetet val, för att jag sedan skulle kunna jämföra läsvanor och attityder till läsning mellan den grupp som hade fått de två extra hembesöken vid 6 och 11 månader, med den större grupp familjer som endast fått det ordinarie hembesöket av BHV-sköterska vid 8 månader.

I tabell 1 redovisas antalet ifyllda enkäter på de tre orterna. De vårdnadshavare som angett att de hade fått de två extra hembesöken redovisas i en egen kolumn.

Tabell 1. Antal enkäter som besvarats av vårdnadshavare vid 18-månadersbesöket på BVC

Ort	Totalt antal besvarade enkäter	Varav antal enkäter besvarade av familjer som fått de två extra hembesöken
Ort 1	122	27
Ort 2	28	10
Ort 3	10	2
Summa	160	39

Under den tidsperiod som enkäten delades ut uppgick det totala antalet 18-månadersbesök till ungefär 260 besök på ort 1, ungefär 35 besök på ort 2 och ungefär 25 besök på ort 3. Detta innebär en svarsfrekvens på 47 procent på ort 1, 80 procent på ort 2 och 40 procent på ort 3. Det är svårt att veta varför svarsfrekvensen är så mycket högre på ort 2 än på övriga orter. Kanske kan särskilda omständigheter av något slag ha inverkat på just denna BVC, men dessa är inte för mig kända.

Vårdnadshavarna ombads inledningsvis i enkäten att ange om enkäten fylldes i av en av föräldrarna, av båda föräldrarna tillsammans eller av någon annan än föräldrarna, vilket till exempel skulle kunna innebära familjehemsförälder eller en släkting. I tabell 2a redovisas svaren. Att det totala antalet svar är lägre än 160 beror på att inte alla har besvarat frågan. Procent ges inom parentes.

Tabell 2A. Vårdnadshavarna som besvarade enkäten

Svarsalternativ	Alla	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
Ena föräldern	109 (72)	83 (72)	26 (70)
Båda föräldrarna tillsammans	43 (28)	32 (28)	11 (30)
Annan	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Summa	152 (100)	115 (100)	37 (100)

Som framgår i tabell 2a besvarades omkring 70 procent av enkäterna av en förälder och omkring 30 procent av båda föräldrarna tillsammans. Ingen har uppgett att enkäten besvarats av någon annan än föräldrarna. I studien används likväl den mer formella termen vårdnadshavare istället för förälder.

Enkäten var omfattande med sina 15 frågor varav vissa innehöll många delfrågor och svarsalternativ. Alla vårdnadshavare har inte besvarat alla frågor, vilket kan ha att göra med att enkäten upplevdes som alltför omfattande. Utelämnade svar kan också bero på att vårdnadshavaren inte ansåg sig kunna besvara vissa frågor, till exempel på grund av att man inte hade deltagit i alla projektaktiviteter. Ibland har också vårdnadshavare valt fler svarsalternativ än ett på frågor med flera svarsalternativ. Ibland kanske detta kan handla om att de båda vårdnadshavarna gör olika i vissa sammanhang. Det förekommer att vårdnadshavare angett att så är fallet (till exempel enkät 3:1 fråga 8–10, där man har skrivit de olika föräldrarnas namn på olika alternativ.)

En del vårdnadshavare som har valt flera svarsalternativ kan ha svarat även för sina äldre barns/syskonens räkning, vilket ibland kan ligga bakom att flera svarsalternativ har valts (till exempel gällande när på dygnet läsningen sker). Någon enstaka har påpekat detta varvid de svarsalternativ som inte rört 18-månadersbarnet har kunnat uteslutas. Det kan finnas fler exempel men eftersom detta inte har angetts i enkäten har sådana svar inte kunnat uteslutas.

I enstaka fall är det lite oklart om vårdnadshavarna har fått de båda Bokstarts-hembesöken, om de har tackat nej och så vidare; den så kallade hembesöksgruppen är ibland något svår att identifiera utifrån svaren på fråga 2–3 (se bilaga 1). Jag har i dessa fall gjort en uppskattning baserad på de svar som har getts på andra frågor.

Enkäten var som nämnts omfattande och en del frågor har möjligen upplevts som krångliga att besvara. Det är tänkbart att vårdnadshavarna inte alltid har kunnat skilja på vad som är Bokstarts-projektrelaterat och vad som inte direkt har ingått i projektet. Det är också tänkbart att vårdnadshavarna inte alltid minns exakt vad de har deltagit i och under vilka omständigheter, till exempel om ett hembesök där läsning berördes gjordes av en bokstartare vid 6 månader eller av en BHV-sköterska vid 8 månader. Sammantaget bör dock det totala antalet ifyllda enkäter kunna ge en relevant bild av vårdnadshavarnas upplevelser av projektet och av deras läsvanor och syn på läsning med yngre barn, även om enstaka svar kan vara oprecisa.

5.3 Intervjuer med projektmedarbetare

Utöver enkäten med vårdnadshavarna har jag också genomfört intervjuer med projektmedarbetare i olika roller: region- och projektledning, bokstartare, bibliotekariéer, BHV-sköterskor och förskolepersonal. Intervjuer är en lämplig kvalitativ metod för att ge en djup och nyanserad bild av människors erfarenheter både på individ- och gruppnivå (Brinkmann & Kvale 2018). Totalt har 22 intervjuer på 45–60 minuter genomförts under perioden 15 december 2020 till 12 februari 2021. På grund av den pågående pandemin genomfördes intervjuerna digitalt i verktyget Zoom, där de också enkelt kunde spelas in. Några intervjuer genomfördes på grund av tekniska problem via telefon. Före intervjun fick den intervjuade skriva under ett medgivande till att delta i studien (se bilaga 2). Den intervjuade fick också se frågorna före intervjun, för att ge dem som önskade möjlighet att fundera på sina svar i förväg (se bilaga 3).

Samtliga medarbetare med olika uppdrag och ansvarsområden inom projektet tillfrågades via e-post om deltagande. I merparten av grupperna tackade alla eller de flesta ja till att låta sig intervjuas. Undantaget utgjordes av gruppen förskolepersonal (förskollärare och barnskötare med ansvar för kapprumsbibliotek och information till vårdnadshavare), där bortfallet trots flera påminnelser var stort. Även chefen för kultur- och fritidsavdelningen inom regionstyrelseförvaltningen tillfrågades om deltagande men återkom inte.

De intervjuade hade olika yrken och olika roller inom eller i anslutning till projektet: bokstartare, bibliotekarier, biblioteksassistenter, BHV-sköterskor, förskollärare och barnskötare, projektledning samt chefer inom Region Gotland. Vissa hade flera roller inom projektet. Samtliga var kvinnor, företrädesvis medelålders och med svenskt ursprung.

Intervjuerna syftade till att ta reda på den intervjuades upplevelser av projektet och sina arbetsuppgifter, utifrån den intervjuades perspektiv (Brinkmann & Kvale 2018 s. 9). Intervjufrågorna (se bilaga 3) var semistrukturerade och bestod av tydliga ingångsfrågor med möjlighet till följdfrågor till och resonemang av den intervjuade. Frågorna utgick från studiens frågeställningar och handlade om erfarenheter av projektet, om samverkan inom och mellan de olika projektgrupperna samt om tankar inför framtiden. Vissa frågor var mer faktainriktade, såsom frågor som innebar att den intervjuade skulle redogöra för sina arbetsuppgifter inom projektet, medan andra var öppna och handlade om den intervjuades upplevelser av till exempel hur insatserna mottagits av barn och vårdnadshavare, eller av samarbetet inom och mellan olika grupper i projektet. Intervjuerna spelades in och jag antecknade också under tiden. I de citat från intervjuerna som återges i kapitel 7 har formuleringarna anpassats till skriftspråk, det vill säga mindre ändringar har gjorts för att formuleringarna ska vara tydliga i skrift.

Av etiska skäl är de intervjuade anonyma i rapporten. I vissa fall, när den intervjuade har en specifik roll i projektet, är det svårt att hindra att det skulle gå att ta reda på vem personen är. De personer som detta gäller är medvetna om den risken (se information om detta i bilaga 2) och har valt att ändå låta sig intervjuas.

I förhållande till enkätstudien bidrar intervjuerna med en fördjupande bild av projektmedarbetares upplevelser av Bokstart relaterat till deras olika roller inom projektet.

5.4 Resultatanalys

Den insamlade empirin har analyserats med både kvantitativt och kvalitativt inriktade metoder. Kvantitativ metod har använts vid resultatsammanställningen och analysen av merparten av enkätfrågorna för att ge en övergripande bild av många vårdnadshavares erfarenheter av Bokstarts-projektet och av deras uppfattningar om läsning mer generellt. I resultatsammanställningen av enkätsvaren har svar som innebär att antal svar summeras inom olika kategorier (deltagande i aktiviteter, valbara alternativ, värdering enligt sifferskala) analyserats genom beskrivande statistik, främst måttet medelvärde. I de fall som spridningen i svaren är av intresse kommenteras även intervall, maxvärden och minimivärden. För en rättvisande jämförelse mellan vårdnadshavarnas svar på olika frågor har även procent beräknats och inkluderats i tabellerna.

Enligt Humble (2020) utgör uppsättningar data som överskrider ett trettiotal ett tillräckligt underlag för att de ska kunna antas vara representativa för normalfördelningen inom den population som de tillhör och för att de ska kunna analyseras med de flesta statistiska metoder (Humble 2020 s. 4). Detta innebär att de analyser av enkätsvaren som har gjorts för grupperna *alla vårdnadshavare*, *vårdnadshavare som inte har fått de extra hembesöken*, *vårdnadshavare som har fått de extra hembesöken*, *vårdnadshavare på ort 1* och *vårdnadshavare på ort 2* kan anses representativa för normalfördelningen i de grupper som de ingår i. Gruppen *vårdnadshavare på ort 3* är däremot för liten för att resultaten ska kunna anses representativa för vad vårdnadshavare i allmänhet har för intryck av Bokstarts-projektet på denna ort. Detta är ett skäl till att jämförelsen mellan orterna inte ges så stort utrymme i resultatanalysen.

Fritextsvaren i enkäten och svaren på intervjufrågorna har analyserats kvalitativt med tematisk analys (Braun & Clarke 2006), vilket innebär att svaren har grupperats i olika teman utifrån studiens frågeställningar. Därefter har mönster i svaren fokuserats och kompletterande infallsvinklar av relevans för studien har kunnat urskiljas.

Fritextsvaren som efterfrågades i fråga 14, om vårdnadshavarnas syn på läsning med yngre barn har påverkats genom projektet, återges samtliga, eftersom dessa uppfattningar är av särskilt intresse både ur forskningshänseende och för projektet. Fritextsvaren på fråga 15, om vårdnadshavarna ville tillägga något, exemplifieras i resultatet utifrån de teman i svaren som har kunnat urskiljas. Samtliga svar på fråga 15 återfinns i bilaga 5. Kommentarer som vårdnadshavarna själva har valt att lägga till på frågor där kommentarer inte efterfrågades återges om de är relevanta för frågan.

De tabeller och tablåer som har skapats återfinns i kapitel 6, samt i bilaga 4. De tabeller som har placerats i bilaga 4 är framför allt sådana där svaren på frågorna har kopplats till ort. Vid resultatsammanställningen visade det sig att skillnaderna mellan orterna överlag var små. Antalet ifyllda enkäter på ort 3 utgörs av endast tio enkäter vilket som nämnts ovan innebär ett för lågt antal för att svaren ska kunna anses representativa för orten. I kapitel 6 kommenteras en del skillnader mellan orterna kortfattat. Dessa ska endast ses som tendenser; säkra slutsatser om skillnader relaterade till ort kan inte dras eftersom de som har svarat på särskilt ort 3 är så få. På ort 2 är dock svarsfrekvensen hög, 80 procent, vilket ökar tillförlitligheten. Därutöver ges en del information under intervjuerna som ibland förefaller bekräfta de skillnader mellan orterna som svaren på enkätfrågorna indikerar. För säkrare kunskap om skillnader mellan orterna behövs dock mer omfattande studier.

I resultattabellerna syftar kategorin *alla* på *alla svar*; ej på antalet ifyllda enkäter. Det förekommer både att vårdnadshavare har låtit bli att svara på vissa frågor, och att de ibland valt fler svarsalternativ trots att endast ett efterfrågades. *Summa* i tabellerna utgörs av det totala *antalet svar* inom kolumnen. Procent har beräknats inom kolumnerna och visar hur stor *procentuell andel* av det totala antalet svar i kolumnen som antalet svar tillhörande ett visst svarsalternativ utgör. Procentsatser har avrundats till hela procent.

Vid sammanställningen av fritextsvaren har stavfel, utelämnade skiljetecken, särskrivningar och liknande mindre språkfel rättats till. &-tecken har bytts ut till *och*. *De* (talspråksform) har bytts ut till *det*. Felaktig användning av små och stora bokstäver har korrigerats, såsom liten bokstav i början av mening och Bokstart med litet b. I övrigt har vårdnadshavarnas språk bevarats.

Inför sammanställningen av enkätsvaren försågs enkäterna med en kod bestående av den siffra som betecknar orten (1– 3) följt av kolon och den siffra som betecknar den enskilda enkäten. 1:13 innebär alltså enkät nummer 13 på ort 1. Varje enkät har därmed en unik kod som gör det enkelt att vid behov kunna identifiera den. Vid citat ur enkäterna anges denna kod.

Det förekommer ibland att vårdnadshavare har skrivit till kommentarer även vid frågor där fritextsvar inte erbjöds. I de fall där dessa extra kommentarer bidrar med kompletterande information i förhållande till frågan berörs de kort. I många fall innebär de dock i förhållande till frågan icke relevant information. Det kan till exempel handla om påpekanden om att familjen ej erbjudits extra hembesök när frågan gäller upplevelsen av de extra hembesöken. I sådana fall berörs kommentarerna inte i rapporten.

Analysen av intervjusvaren görs, som nämnts ovan, med tematisk analys (Braun & Clarke 2006), med fokus på mönster i svaren, kompletterat med ytterligare vinklingar och särskilda erfarenheter som förmedlas av den intervjuade, och som är av intresse för studien. Resultatredovisningen (se kapitel 7) görs med en grupp eller verksamhet i taget, vanligen i ordningen projektledning/övrig ledning, bokstartare, biblioteksanställda, öppen förskola, förskola samt barnhälsovården. De citat från intervjuerna som återges har anpassats till skriftspråket genom mindre ändringar, i de fall som förståelsen annars skulle ha försvårats.

5.5 Metoddiskussion

Den empiri som i studien samlas in genom enkäter och intervjuer utgår från studiens frågeställningar. Att det går att jämföra den information som framkommer i enkäten och vid intervjuerna, samt att svaren på frågorna inom respektive delstudie ofta kompletterar varandra, ökar studiens validitet. Reliabiliteten kan ha påverkats av bortfallet när enkäten fylldes i (se avsnitt 5.2) och av det faktum att inte alla vårdnadshavare har svarat på alla frågor, samt av yttre omständigheter på plats på barnvårdscentralen. Enkäterna distribuerades av BHV-sköterskorna, vilket innebär att jag inte känner till de exakta omständigheterna som rådde när detta gjordes, vilken information som gavs av BHV-sköterskan, om vårdnadshavarna reagerade på något särskilt sätt, inte uppfattade vissa frågor som det var tänkt eller hade frågor om enkäten. Att enkäten fylldes i anonymt innebär en viktig förutsättning för ärliga svar, men det kan inte uteslutas att en del vårdnadshavare ändå kan ha känt en press att svara i någon viss riktning.

Olika faktorer kan inverka på svaren vid intervjuer och därmed påverka studiens reliabilitet, såsom den intervjuades dagsform och förutsättningarna vid intervjutillfället, hur mycket man minns av det som frågorna gäller, om man upplever att man kan tala fritt eller har en oro för att eventuell kritik ska nå chefer och kolleger, om man känner förtroende för den som intervjuar, om frågorna är förutsättningslösa eller ledande och om svaren uppfattas på det sätt som var avsett och om relevanta följdfrågor ställs. Att de intervjuade i möjligaste mån får vara anonyma i rapporten, det relativt stora antalet intervjuer inom olika projektgrupper samt att resultaten av intervjuerna kan jämföras med vårdnadshavarnas svar i enkätstudien, vissa observationer och annan information om projektet är dock omständigheter som ökar intervjuernas reliabilitet. Även enkätstudiens reliabilitet ökar genom att den kan ställas emot intervjustudien, iakttagelser under de observationer av projektaktiviteter som jag har gjort och annan information om projektet. Jämförelser med tidigare forskning om Bokstart och andra lässatsningar bidrar också till ökad validitet och reliabilitet i studien, både i samband med studiens utformning (frågeställningar och metoder) och i resultatanalysen (likheter och skillnader i förhållande till tidigare forskning).

Att bedriva följeforskning på ett pågående projekt innebär både möjligheter och utmaningar. Som forskare får man tillgång till ett rikt och levande material och möjlighet att genom forskningen kunna bidra med kunskap av värde för verksamheten. Samtidigt finns det en risk för påverkan från de som driver projektet gällande vilka frågor som ställs och vilka slutsatser som dras. Under arbetet med studien har jag haft möten med projektledningen för Bokstart och tagit del av deras tankar och funderingar kring projektet. De fick ta del av frågorna i enkäten innan den delades ut och vi hade en diskussion kring vissa frågor. Studiens syfte, frågeställningar och delstudier har dock formulerats av mig, utifrån tidigare forskning, den kunskap om projektet som jag har fått genom projektledning, informationsmaterial om Bokstart samt utifrån egna forskningsintressen. Att studien har utformats i samråd med forskarkolleger, att resultaten har presenterats och diskuterats vid ett forskningsseminarium samt den genomläsning med kommentarer från forskarkolleger som har gjorts inför slutredigering av rapporten utgör omständigheter som ökar rapportens oberoende i förhållande till projektet.

6. Resultat: Enkät med vårdnadshavare

I kapitlet redovisas sammanställningen av vårdnadshavarnas svar på frågorna i den enkät som delades ut på BVC vid barnets 18-månadersbesök, från maj till december 2020. 160 enkäter inkom (se också avsnitt 5.2). Enkäten handlade om vårdnadshavarnas erfarenheter av Bokstarts-aktiviteterna och om deras syn på böcker och läsning i åldern 0–3 år och innehöll 15 frågor. Svaren redovisas i varsitt avsnitt i kapitlet, samt i bilaga 4.

6.1 Deltagande i Bokstarts-aktiviteter och intryck av aktiviteterna

Den första frågan som vårdnadshavarna ombads besvara i enkäten löd: *Vilka aktiviteter har du/ni/ert barn deltagit i och hur mycket tyckte ni att de gav?* I svarsalternativen fanns dels en möjlighet att skriva ett X för de aktiviteter familjen deltagit i, dels en skala där aktiviteten kunde värderas. I skalan gavs följande alternativ: 1 = *Gav ingenting*, 2 = *Gav litegrann*, 3 = *Bra* och 4 = *Mycket bra*. Dessutom erbjöds alternativet 0 = *Minns intelingen uppfattning* (se också enkäten i bilaga 1).

I tabell 3a anges *antal svar* för 1–4 och X. X innebär de svar som *endast* utgörs av X, det vill säga vårdnadshavarna uppger att de har deltagit i aktiviteten men har inte värderat den. Endast ett fåtal vårdnadshavare har valt att göra så. De flesta har också värderat aktiviteten på skalan 1–4. Medelvärde har beräknats utifrån de som har valt en siffra (1–4) i sina svar. De har avrundats till en decimal och anges inom parentes i tabellen. I tabell 3b och 3c (se bilaga 4) återfinns samtliga data från svaren på frågan.

Tabell 3A. Bokstartsaktiviteter: Deltagande och värdering

Aktivitet	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
a. Hembesök av Bokstartare vid cirka 6 månader (bokgåva, läsning)	47 (3,5)	11 (3,6)	36 (3,5)
b. Hembesök av BVC-sköterska med bland annat bokgåva och information om små barns språkutveckling vid cirka 8 månader	123 (3,7)	90 (3,3)	33 (3,7)
c. Hembesök av Bokstartare vid cirka 11 månader (bokgåva, läsning)	40 (3,6)	10 (3,8)	30 (3,6)
d. Babysagostund på bibliotek (sånger, läsning)	79 (3,5)	61 (3,6)	18 (3,3)
e. Sång- och lässtund på öppna förskolan	75 (3,7)	57 (3,7)	18 (3,8)
f. Personalen på förskolan har berättat om läsning och små barns språkutveckling (Bokstarts-information), t.ex. vid föräldramöte	46 (3,5)	34 (3,5)	12 (3,5)
g. Det finns kapprumsbibliotek på mitt barns förskola (kapprumsbibliotek = böcker som kan lånas i hallen på förskolan)	31 (3,4)	21 (3,2)	10 (3,7)
h. Lånat böcker i kapprumsbibliotek	16 (3,0)	12 (3,1)	4 (2,8)

I tabell 3a framgår att den bokstartsaktivitet som flest vårdnadshavare uppger att de har fått ta del av är hembesöket av BHV-sköterska när barnet är 8 månader. Eftersom alla barn får detta besök var resultatet förväntat. Att inte alla har uppgett att de har fått detta besök kan bero på dels svarsbortfall, dels på att vårdnadshavare kanske inte minns att läsning berördes vid detta besök, vilket också handlade om mycket annat som rörde barnet. I vissa fall kan det vara så att läsningen inte hann tas upp vid besöket på grund av att annat som rörde barnet behövde prioriteras.

Efter hembesöket av BHV-sköterska är de aktiviteter som flest vårdnadshavare uppger att de har deltagit i sång- och lästunder på bibliotek och på öppna förskolan. Ungefär hälften av vårdnadshavarna verkar ha deltagit i någon av dessa aktiviteter, eller i båda, med sitt barn. Hembesöken vid 6 och 11 månader har omkring en fjärdedel av de vårdnadshavare som fyllt i enkäten deltagit i. Lite mindre än en fjärdedel uppger att det finns kapprumsbibliotek på deras barns förskola och att de fått information om barns läsning på föräldramöte. Endast omkring en tiondel av de svarande uppger att de har lånat böcker i kapprumsbibliotek.

Samtliga aktiviteter får höga värden när vårdnadshavarna ombeds värdera hur givande de tyckte att de var. Hembesöken och sång- och lästunderna på bibliotek och öppna förskolan värderas generellt lite högre än aktiviteterna på förskolorna.

Kommentarsutrymme erbjöds inte på denna fråga men ett fåtal vårdnadshavare har ändå gett kommentarer. Två av dessa (2:17 och 1:92) handlar om att hembesöket på grund av den pågående pandemin skedde via telefon respektive Skype. I 1:92:s kommentar uttrycks också att kapprumsbibliotek på förskolan inte finns men vore önskvärt.

6.2 Vårdnadshavarnas värdering av hembesöken av bokstartare

De familjer i fokusområdena som deltog i projektet erbjöds två hembesök av bokstartare när barnet var 6 och 11 månader, utöver den information om läsning som gavs till alla familjer av BHV-sköterskan vid 8-månadershembesöket. Bokstartarna var i de flesta fall bibliotekarier och dessa besök handlade uteslutande om böcker och läsning. Vid hembesöken fick familjerna böcker anpassade till barnets ålder.

I tidigare forskning om Bokstarts-projekt (se avsnitt 3.5) konstateras att hembesök är en resurskrävande aktivitet, som samtidigt genom det personliga mötet i familjers hemmiljö ger goda resultat i arbetet med att föra ut läsningens betydelse och inspirera till läsning. Det är intressant att ta reda på hur hembesöken upplevdes av vårdnadshavarna inom Bokstart Gotland, och om också dessa ansåg det värdefullt att få båda hembesöken.

I enkäten ställdes frågan *Om ditt/ert barn har fått 2 hembesök av bokstartare (6 månader, 11 månader), var besöken lika viktiga?* Vårdnadshavarna ombads välja ett av de svarsalternativ som anges i tabell 4a. Procent ges inom parentes.

Tabell 4A. Vårdnadshavarnas värdering av hembesöken av bokstartare

Svarsalternativ	Alla som fått hembesök
Det hade räckt med 6-månadersbesöket.	6 (17)
Det hade räckt med 11-månadersbesöket.	1 (3)
Det var bra att få båda besöken.	29 (81)
Inget av besöken gav så mycket.	0 (0)
Summa	36 (100)

I tabell 4a framgår att en klar majoritet av vårdnadshavarna (cirka fyra femtedelar) uppger att det var bra att få båda hembesöken av bokstartare. En knapp femtedel uppger att det hade räckt med det första besöket. Någon enstaka anser att 11-månadersbesöket hade räckt. Samtliga vårdnadshavare som har besvarat frågan anser att hembesöken var givande; ingen har valt svarsalternativet att inget av besöken gav så mycket.

I de extra kommentarer som några vårdnadshavare lagt till nämns bland annat att 11-månadersbesöket på grund av pandemin skedde digitalt (1:91, 1:96), vilket verkar ha uppfattats som mindre givande än ett fysiskt hembesök. I enkät 1:96 har vårdnadshavaren, efter att ha ringat in svarsalternativet *Det var bra att få båda besöken*, lagt till *Om 11 mån hade blivit som vanligt*.

6.3 Orsaker till att vårdnadshavare avböjt hembesök

Varför tackar vårdnadshavare nej till hembesök? Projektmedarbetare uppger att merparten av de vårdnadshavare i fokusområdena som har erbjudits de extra hembesöken vid 6 och 11 månader har tackat ja till dessa, men undantag finns. I enkäten ställdes frågan: *Om du/ni blev erbjudna hembesök men tackade nej, varför tackade du/ni nej? Ringa in alla svar som stämmer eller skriv en egen förklaring*. I tabell 5a redovisas vårdnadshavarnas svar, med procent inom parentes.

Tabell 5A. Orsaker till att vårdnadshavare avböjt hembesök

Svarsalternativ	Antal svar	Ort 1	Ort 2	Ort 3
Jag/Vi läser redan för mitt/vårt barn och tyckte inte att hembesök behövdes.	14 (70)	8 (67)	4 (57)	2 (67)
Det är mycket annat att tänka på när man har fått barn; jag/vi hann/orkade inte.	5 (25)	4 (33)	1 (14)	0 (0)
Jag/Vi vill inte få hembesök.	1 (5)	0 (0)	1 (14)	0 (0)
Annan anledning	0 (0)	0 (0)	1 (14)	1 (33)
Summa	20 (100)	12 (100)	7 (100)	3 (100)

Den vanligaste anledningen till att avböja hembesök är utifrån tabell 5a att vårdnadshavarna anser att hembesöken är onödiga eftersom de redan läser med sitt barn. Ibland kan det handla om att barnet har äldre syskon och att vårdnadshavarna har erfarenhet av läsning med yngre barn genom dessa, vilket nämns i denna kommentar: *Fjärde barnet och vi bestämde tillsammans att vi inte behövde det* (3:10). I två ytterligare kommentarer nämns också att vårdnadshavare anser sig redan ha tillräcklig kunskap om läsning med mindre barn: *Ena föräldern är utbildad inom området och tyckte därför det inte behövdes* (2:12; *Annan anledning*) och *Då jag är lärare känner jag att jag har massor av kunskap* (1:99). En ytterligare anledning till att tacka nej verkar ha varit den pågående pandemin: *Pga. Covid-19* (3:9; *Annan anledning*), vilket också nämns i en kommentar: *Corona medgav 1 besök* (1:67).

Några vårdnadshavare har valt svarsalternativet att det är mycket annat att tänka på när man får barn, och att de inte hann eller orkade ta emot hembesök om läsning. I dessa fall kanske fler hade tackat ja om hembesöken erbjudits när barnet var lite äldre och vardagsrutinerna redan fungerande.

Endast en familj har valt svarsalternativet *Jag/Vi vill inte få hembesök* som skäl till att tacka nej. Här kan det dock finnas ett visst mörkertal. BHV-sköterskor, biblioteksanställda och bokstartare berättar i intervjuerna att de ibland får intrycket att vissa familjer inte vill ha hembesök, även om detta inte sägs rent ut. Projektmedarbetare menar att oviljan till hembesök ibland kan grunda sig i en rädsla för att visa upp sitt hem, till exempel på grund av fattigdom, brist på böcker eller av kulturella skäl (annan etnicitet). Dessa skäl upplevs förmodligen som svårare att redogöra för än de andra svarsalternativen, vilket kan vara en anledning till att nästan inga vårdnadshavare nämner sådana orsaker i enkäten.

Som tidigare nämnts är det antalet svar som redovisas i tabellerna. Vissa familjer kan alltså ha valt fler än ett svarsalternativ, eller ha låtit bli att svara på frågan.

6.4 Bokstarts-projektets synlighet i olika verksamheter

En bärande tanke inom Bokstart är att projektet ska vara närvarande i alla de verksamheter som vårdnadshavare och barn kommer i kontakt med under barnets första år. Genom den gemensamma logotypen, gemensamma böcker och gemensamma budskap om läsning på BVC, bibliotek, öppna förskolan och förskolan hoppas man förmedla och förankra en samsyn på böcker och läsning hos familjerna. I enkäten ombads vårdnadshavarna att *[r]inga in de ställen där du/ni har märkt av Bokstarts-projektet, till exempel genom att ni har sett Bokstarts-loggan (katten) eller Bokstarts-böckerna*. Frågan hade ett visuellt fokus genom omnämmandet av loggan och böckerna, det vill säga ett fokus på hur synligt projektet varit rent fysiskt i de olika verksamheterna. I tabell 6a redovisas antalet svar, med procentsatser inom parentes.

Tabell 6A. Bokstarts-projektets synlighet i olika verksamheter

Svarsalternativ	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
BVC	120 (49)	83 (51)	37 (46)
Förskolan	29 (12)	15 (9)	14 (17)
Öppna förskolan	37 (15)	27 (16)	10 (12)
Biblioteket	59 (24)	39 (24)	20 (25)
Summa	245 (100)	164 (100)	81 (100)

Inte oväntat är det på barnvårdscentralerna som flest vårdnadshavare har noterat att Bokstarts-projektet varit synligt. Alla familjer besöker BVC och enkäten fylldes i på BVC. Dessutom tar BHV-sköterskorna upp projektet vid hembesöket när barnet är 8 månader. Hela 120 av de 160 vårdnadshavare som enskilt eller i par fyllde i enkäten (75 procent) har ringat in svarsalternativet BVC, och svarsalternativet utgör nästan hälften av samtliga svar på var man märkt av projektet.

Näst efter BVC är det på biblioteken som flest av de som fyllde i enkäten har noterat Bokstartsprojektet (59 svar, dvs. 37 procent av alla som fyllde i enkäten). En fjärdedel av det totala antalet svar rör biblioteken. Därefter kommer öppna förskolan (23 procent av de svarande) och sist förskolan (18 procent av de svarande).

I gruppen som har fått hembesök är det en högre andel som har märkt av projektet på förskolan än i gruppen som ej fått hembesök, vilket är logiskt i förhållande till att kapprumsbibliotek finns på förskolor i fokusområdena. Gällande öppna förskolan är det en högre andel av de svarande på ort 1 som har lagt märke till projektet där än på ort 2 och 3.

Barnvårdscentralerna besöks av så gott som alla familjer, medan besök på bibliotek och öppna förskolan sker på eget initiativ. Resultaten för dessa verksamheter kan därmed anses i stort sett förväntade. Det resultat som bör uppmärksammas är att inte fler av de familjer i fokusområdena som har fått de extra hembesöken har angett att de märkt av projektet på förskolan. Många barn går vid 18 månaders ålder på förskola, men av de 39 i studien som fått hembesöken är det endast 14 som uppger att de har noterat projektets närvaro på sina förskolor. Kanske tyder detta på att kapprumsbibliotek och föräldrainformation inte funnits eller inte skötts så aktivt på dessa förskolor.

6.5 Hur ofta läser vårdnadshavarna med sina barn?

Utöver projektrelaterade frågor ställdes också ett antal mer allmänna frågor om läsning med yngre barn i enkäten. Tanken med dessa frågor var dels att undersöka gotländska vårdnadshavares läsvanor och syn på läsning med sina barn i allmänhet, dels att kunna jämföra svaren mellan den grupp som fått de extra hembesöken och den grupp som inte fått dessa, för att se om hembesöken föreföll påverka vanor och attityder.

I den första av dessa mer allmänna frågor om läsning ombads vårdnadshavarna uppskatta hur ofta de läser med sitt barn genom att ringa in det svarsalternativ som stämde bäst. Svaren redovisas i tabell 7a, med procentsatser i parentes.

Tabell 7A. Antal tillfällen som vårdnadshavarna läser med sitt barn

Svarsalternativ	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
Aldrig	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Någon gång ibland	10 (6)	8 (6)	2 (5)
1-3 gånger i veckan	20 (12)	16 (13)	4 (10)
4-5 gånger i veckan	38 (23)	29 (23)	9 (22)
Varje dag	54 (32)	39 (31)	15 (37)
Flera gånger varje dag	45 (27)	34 (27)	11 (27)
Summa	167 (100)	126 (100)	41 (100)

Som vanligt förekommer det att enstaka vårdnadshavare har ringat in fler än ett svarsalternativ eller låtit bli att svara på frågan. De flesta har dock besvarat frågan genom att välja ett svarsalternativ.

Av det totala antalet svar är det hela 59 procent som innebär att vårdnadshavarna läser med sitt barn en eller flera gånger varje dag. 35 procent av svaren innebär att man läser med barnet varje vecka (1–3 gånger per vecka eller 4–5 gånger per vecka). I gruppen som har fått de extra hembesöken är det en något högre andel som läser med sitt barn varje dag (64 procent) än i gruppen som ej fått dessa hembesök (58 procent). I hembesöksgruppen är andelen som uppger att de läser mer sällan med barnet något lägre än i gruppen som ej fått dessa hembesök.

Det bör påpekas att vårdnadshavarna inte ombads uppskatta hur mycket tid de ägnar åt läsning med barnet, utan endast antal tillfällen som läsning sker. Det går alltså inte att veta hur långa lässtunderna är, vilket hade kunnat ge ytterligare information om läsningens omfattning i familjerna.

Ingen vårdnadshavare har uppgett att de aldrig läser med sitt barn. I sammanhanget bör man dock väga in att vårdnadshavare, anonymiteten till trots, kan uppleva det som genant att välja detta alternativ i en enkät som handlar om böcker och läsning.

Det finns, som framgår av tabell 7b (se bilaga 4), procentuella skillnader mellan de tre orterna i hur ofta man läser med sitt barn. På ort 2 är andelen vårdnadshavare som har svarat att de läser med sitt barn varje dag högst (71 procent), följt av ort 1 (58 procent) och ort 3 (40 procent). Kompletterande information skulle dock behövas för att sätta in resultaten i ett sammanhang.

Sammantaget tyder svaren på frågan på att hembesöken överlag leder till en mer frekvent läsning i de familjer som fått dem, i förhållande till de familjer som inte fått de extra hembesöken.

6.6 Användning av Bokstarts-gåvoböckerna i hemmen

I samband med hembesöken av bokstartare vid 6 och 11 månader, samt i samband med BVC-sköterskans hembesök vid 8 månader, har familjerna fått åldersanpassade böcker till sitt barn. Alla familjer har alltså fått en bokgåva vid 8-månadersbesöket. De familjer som har fått de extra hembesöken har därutöver fått ytterligare böcker till sitt barn.

Används bokgåvorna i familjerna? I enkäten ställdes frågan *[a]nvänder du/ni de böcker som ni har fått genom Bokstart (6-månaders-, 8-månaders eller 11-månadersbesöken) hemma?* Vårdnadshavarna ombads ringa in det alternativ som stämde bäst i deras fall.

Tabell 8A. Användning av Bokstarts-gåvoböckerna i hemmen

Svarsalternativ	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
Aldrig	15 (12)	15 (17)	0 (0)
Någon gång ibland	60 (48)	48 (56)	12 (31)
Ofta	50 (40)	23 (27)	27 (69)
Summa	125 (100)	86 (100)	39 (100)

Utifrån tabell 8a framgår det att bokgåvorna kommer väl till användning i familjerna, särskilt i den grupp som har fått de extra hembesöken, och därmed flest böcker. I hembesöksgruppen uppger alla som har besvarat frågan att böckerna används. Nästan 70 procent använder dem *ofta*, och runt 30 procent använder dem *ibland*. Även i gruppen som endast fått en bokgåva vid 8 månader används denna *ofta* av en knapp tredjedel och *ibland* av drygt hälften. En viss skillnad mellan orterna kan noteras, i form av att fler än genomsnittet har angett att de använder Bokstarts-böckerna *ofta* på ort 2, medan färre än genomsnittet använder böckerna *ofta* på ort 3 (se bilaga 4).

Sammantaget framgår det i enkäten att de barnböcker som delas ut inom Bokstarts-projektet är mycket uppskattade och kommer väl till användning i familjerna. Böckerna bidrar också till igenkänning för barn och vårdnadshavare eftersom de även finns på förskolorna som ingår i fokusområdena (se vidare kapitel 7).

6.7 Tid på dygnet som läsningen sker

I undersökningen av familjernas läsvanor och om dessa påverkats genom projektet ställdes också frågan om när på dygnet vårdnadshavarna oftast läser med sitt barn. Flera vårdnadshavare har ringat in fler än ett svarsalternativ, varför antalet svar är högre än antalet ifyllda enkäter.

Tabell 9A. Tid på dygnet som läsningen oftast sker

Svarsalternativ	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
På morgonen	4 (2)	4 (3)	0 (0)
På dagen	30 (15)	23 (15)	7 (15)
På kvällen (före nattning)	57 (29)	49 (32)	8 (17)
Vid nattning	23 (12)	16 (10)	7 (15)
När som helst – ingen särskild tid på dygnet	85 (43)	61 (40)	24 (52)
Summa	199 (100)	153 (100)	46 (100)

Merparten av vårdnadshavarna uppger att de oftast läser med barnet på *kvällen, före eller i samband med nattning, eller när som helst på dygnet*. Läsning i samband med nattning kan vara ett sätt att få barnet att varva ner och somna, även om andra syften också är tänkbara. Att en så hög andel av vårdnadshavarna uppger att de läser *när som helst på dygnet* skulle kunna innebära ett mer aktivt förhållningssätt till läsning, och att läsningen sker mer på barnets initiativ (se också nästa avsnitt). Andelen vårdnadshavare som uppger att de läser med sitt barn när som helst på dygnet är högre i den grupp som har fått de extra hembesöken (52 procent av svaren) än i den grupp som inte har fått de extra hembesöken (40 procent av svaren). Den extra informationen vid hembesöken om hur man kan läsa med sitt barn kan således möjligen ha haft en inverkan på vårdnadshavarnas läsning med barnen. Även privata omständigheter i den enskilda familjen kan förstås påverka när läsningen sker.

6.8 På vems initiativ sker läsningen i familjerna?

Ett ytterligare tecken på att barnets läslust har väckts och att vårdnadshavarna möter barnets intresse kan vara att läsningen oftare sker på barnets initiativ. I enkäten ställdes frågan *[v]em brukar oftast ta initiativ till läsningen?* Vårdnadshavarna ombads ringa in det svarsalternativ som stämde bäst. Många av vårdnadshavarna har på denna fråga valt fler än ett svarsalternativ.

Tabell 10A. Initiativtagare till läsningen

Svarsalternativ	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
Föräldern	93 (40)	77 (43)	16 (30)
Barnet	113 (48)	81 (45)	32 (60)
Syskon	20 (9)	16 (9)	4 (8)
Annan vuxen, t.ex. mor- eller farförälder	7 (3)	6 (3)	1 (2)
Summa	233 (100)	180 (100)	53 (100)

I tabell 10a framgår det tydligt att det oftare är barnet som tar initiativ till läsningen i den grupp som har fått de extra hembesöken, och där vårdnadshavarna alltså har fått mer information och exempel på den typ av aktiv läsning som lärts ut inom projektet. I den grupp som inte har fått de extra hembesöken är det ungefär lika vanligt att förälder och barn tar initiativ till läsning. I gruppen som har fått de extra hembesöken är det dubbelt så vanligt att barnet tar initiativ till läsningen. Tänkbara förklaringar skulle kunna vara att barnets läslust väckts i större utsträckning på grund av de läsmetoder som förespråkats, samt att föräldrar blivit bättre på att fånga upp och möta barnets bokintresse.

Det förekommer att syskon och andra vuxna tar initiativ till läsningen, men i de flesta fall är det barn eller förälder som gör det. Andelen barninitiativ är högre på ort 1 än på ort 2 och 3 (se bilaga 4). Den tydligaste skillnaden mellan grupper är dock att barnet i högre utsträckning uppger ta initiativ till läsningen i den grupp som har fått de extra hembesöken, oavsett ort.

6.9 Vem i familjen väljer bok vid lästillfällena?

I anslutning till frågan om vem som tar initiativ till läsning i familjen är det relevant att också ställa frågan om vem som oftast väljer bok. Även vid denna fråga har vårdnadshavare ibland valt flera svarsalternativ.

Tabell 11A. Person(er) som väljer bok vid lästillfällena

Svarsalternativ	Alla	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
Föräldern	40 (20)	33 (22)	7 (16)
Barnet	136 (69)	100 (66)	36 (80)
Syskon	16 (8)	15 (10)	1 (2)
Annan vuxen, t.ex. mor- eller farförälder	4 (2)	3 (2)	1 (2)
Summa	196 (100)	151 (100)	45 (100)

I svaren på frågan framgår det att barnet överlag, i alla grupper, är den som oftast väljer bok. Det verkar alltså vara så att även om föräldern tar initiativ till läsningen (se föregående avsnitt) så erbjuds barnet ofta att välja vilken bok man ska läsa tillsammans. I den grupp som har fått de extra hembesöken är det ännu vanligare att barnet väljer bok; hela 80 procent av svaren i denna grupp innebär att barnet väljer bok, jämfört med 66 procent i gruppen som inte fått de extra hembesöken.

6.10 Vem håller i boken under läsningen?

En ytterligare aspekt som kan säga något om hur aktivt barnet är under läsningen är vem som rent fysiskt håller i boken och bläddrar i den. Är det den vuxna som styr tempot och riktningen i boken, eller är barnet med och påverkar detta? I enkäten ställdes frågan *[o]m du/ni läser med ert barn, vem håller oftast i boken?* Även här har en del vårdnadshavare valt flera svarsalternativ.

Tabell 12A. Person(er) som håller och bläddrar i boken vid lästillfället

Svarsalternativ	Alla	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
Den vuxna håller i boken och visar/läser den från första till sista sidan.	29 (16)	25 (18)	4 (9)
Den vuxna håller i boken. Barnet är med och bläddrar en del.	119 (65)	87 (62)	32 (74)
Barnet håller i boken och får bläddra som barnet vill.	35 (19)	28 (20)	7 (16)
Summa	183 (100)	140 (100)	43 (100)

I tabell 12a framgår det att det vanligaste förfaringssättet vid läsningen är att den vuxna, vilket alltså vanligen innebär en förälder, håller i boken och att barnet är med och bläddrar en del. Andelen som har valt alternativet att den vuxna håller i boken och läser den från första till sista sidan utan att barnet får vara med och bläddra är lägre i den grupp som har fått de extra hembesöken, i förhållande till de som inte har fått dem.

Den information om läsning som ges och illustreras vid hembesöken av bokstartare förefaller alltså även beträffande vem som håller i boken och bläddrar i den leda till att barnet får större inflytande i läsprocessen. Åt andra hållet är det också intressant, om än svårtolkat, att det enligt svaren är lite vanligare att barnet helt och hållet styr läsningen genom att både hålla i boken och bläddra som barnet vill i den grupp som inte har fått extra hembesök. Att barnet håller och bläddrar i boken på egen hand kan förstås innebära att barnet i positiv mening är aktivt under läsningen och att den vuxna på ett bra sätt stöttar barnet i att tala om bokens innehåll. En mindre positiv tolkning skulle kunna vara att den vuxna är mer passiv under läsningen och i mindre utsträckning bidrar till ett samtal kring innehållet.

6.11 Förekomsten av samtal om bokens innehåll under läsningen

I Bokstarts-projektet förespråkas en aktiv läsning där den vuxna och barnet samtalar om bokens innehåll under lästillfället. Den term som inledningsvis användes inom projektet är att man *pratläser*¹. Detta kan till exempel innebära att man talar om känslor som väcks och associationer som barnet gör utifrån text och bilder, och att den vuxna förklarar vad olika ord betyder. En sådan aktiv läsning är viktig för att barnet på sikt ska utveckla förmågan att tolka och analysera texters innehåll, vilket är en viktig del i utvecklingen av barnets litteracitet och därmed av betydelse för framtida skolframgång (se avsnitt 3.1 och 3.2).

I enkäten ställdes frågan [*o*]m du/ni läser med ert barn, läser ni boken i ett svep eller stannar ni upp och pratar om text och bilder? I tabell 13a framgår fördelningen mellan de givna svarsalternativen, med procentsatser inom parentes.

Tabell 13A. Förekomsten av samtal om bokens innehåll under läsningen

Svarsalternativ	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
Vi stannar oftast INTE upp under läsningen.	4 (2)	2 (2)	2 (5)
Vi stannar IBLAND upp under läsningen och pratar om en bild eller något vi har läst.	76 (47)	59 (48)	17 (43)
Vi stannar OFTA upp under läsningen och pratar om det vi ser på bilderna eller det vi läser.	82 (51)	61 (50)	21 (53)
Summa	162 (100)	122 (100)	40 (100)

Det vanligaste sättet är att man under läsningen i någon mån stannar upp och pratar om text och bild. I ungefär hälften av familjerna görs detta *ibland*, och i ungefär hälften av familjerna görs det *ofta*. Andelen vårdnadshavare som uppger att man ofta stannar upp och pratar om text eller bild är något högre bland dem som har fått de extra hembesöken, även om skillnaden inte är så stor.

1 På senare tid har man inom projektet övergått till att använda termen *dialogläsning*. *Pratläsning* är dock den term som oftast används av de intervjuade projektmedarbetarna.

6.12 Förekomsten av förändrade läsvanor på grund av Bokstarts-projektet

I fråga 5 och 7–11 i enkäten tillfrågades vårdnadshavarna om sina läsvanor *i allmänhet*. Frågorna handlade om hur ofta man läser med sitt barn, när på dygnet läsningen sker, vem som tar initiativ till läsningen, vem som väljer bok, vem som håller i boken och bläddrar i den och om man under läsningen stannar upp och talar om text och bild. Frågorna ställdes förutsättningslöst och utan direkt koppling till Bokstarts-projektet, för att möjliggöra en jämförelse av läsvanor mellan de familjer som hade fått de två extra hembesöken av bokstartare och den större grupp familjer som inte hade fått dem. Resultaten tyder på att de extra hembesöken *har* en effekt på vårdnadshavarnas läsning med sina barn i form av att barnet är mer aktivt i samband med läsningen och att vårdnadshavarna i större utsträckning utgår från och möter barnet vid lästillfällena.

I enkäten ställdes också en direkt fråga om huruvida familjernas läsvanor förändrats genom deltagande i olika Bokstarts-aktiviteter. Här var det alltså vårdnadshavarna själva som fick göra uppskattningen. Svartalternativen utgjordes av olika påståenden där vårdnadshavarna genom att svara *ja*, *nej* eller *vet inte* skulle ta ställning till om Bokstarts-aktiviteterna haft någon inverkan på om, hur ofta och på vilket sätt de läser med sitt barn, hur deras egna läsvanor ser ut, om de lånar böcker på bibliotek och om de sjunger, rimmar och ramsar med sitt barn. Med Bokstarts-aktiviteter avsågs i frågan samtliga aktiviteter och informationstillfällen relaterade till Bokstart, såsom hembesök av bokstartare och BVC-sköterska, sång- och lässtunder på bibliotek och på öppna förskolan, kapprumsbibliotek på förskolor, informationsblad och så vidare. En del vårdnadshavare i den grupp som inte hade fått de extra hembesöken har inte besvarat frågan, vilket kan bero på att de har uppfattat det som att frågan endast skulle besvaras av de som hade fått de extra hembesöken. Frågan kan också ha uppfattats som alltför omfattande och detaljerad med de många svartalternativen, och vårdnadshavarna hade redan besvarat många frågor när den dök upp i enkäten. Svartsbortfallet är relativt stort och det förekommer också att svartalternativ har hoppats över. Totalt sett har frågan ändå besvarats av merparten av vårdnadshavarna (omkring 75 procent).

I tabell 14a redovisas svaren från *alla som besvarat frågan* samt uppdelat på undergrupperna *alla som ej fått de extra hembesöken* respektive *alla som har fått de extra hembesöken*. Svarens procentuella fördelning inom varje delområde anges inom parentes.

Tabell 14A. Bokstarts-projektets möjliga inverkan på familjernas läsvanor, påstående a– m

Påstående	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
a. Jag/Vi läste redan med mitt/vårt barn före Bokstarts-aktiviteterna.	JA: 107 (80) NEJ: 12 (9) VET INTE: 14 (11) Summa: 133 (100)	JA: 76 (81) NEJ: 8 (9) VET INTE: 10 (11) Summa: 94 (100)	JA: 31 (79) NEJ: 4 (10) VET INTE: 4 (10) Summa: 39 (100)
b. Jag/Vi har BÖRJAT läsa med mitt/vårt barn efter Bokstarts-aktiviteterna.	JA: 25 (22) NEJ: 74 (64) VET INTE: 17 (15) Summa: 116 (100)	JA: 9 (11) NEJ: 57 (71) VET INTE: 14 (18) Summa: 80 (100)	JA: 16 (44) NEJ: 17 (47) VET INTE: 3 (8) Summa: 36 (100)
c. Jag/Vi läser OFTARE för mitt/vårt barn efter Bokstarts-aktiviteterna.	JA: 39 (32) NEJ: 59 (48) VET INTE: 24 (20) Summa: 122 (100)	JA: 14 (17) NEJ: 47 (57) VET INTE: 22 (27) Summa: 83 (100)	JA: 25 (64) NEJ: 12 (31) VET INTE: 2 (5) Summa: 39 (100)
d. Bokstart har förändrat HUR jag/vi läser med mitt/vårt barn.	JA: 31 (26) NEJ: 62 (51) VET INTE: 28 (23) Summa: 121 (100)	JA: 10 (12) NEJ: 51 (62) VET INTE: 21 (26) Summa: 82 (100)	JA: 21 (54) NEJ: 11 (28) VET INTE: 7 (18) Summa: 39 (100)
e. Jag eller den andra föräldern läser själva böcker.	JA: 84 (65) NEJ: 37 (29) VET INTE: 8 (6) Summa: 129 (100)	JA: 60 (66) NEJ: 25 (27) VET INTE: 6 (7) Summa: 91 (100)	JA: 24 (63) NEJ: 12 (32) VET INTE: 2 (5) Summa: 38 (100)
f. Jag eller den andra föräldern har BÖRJAT läsa böcker på grund av Bokstart.	JA: 6 (5) NEJ: 110 (89) VET INTE: 7 (6) Summa: 123 (100)	JA: 2 (2) NEJ: 77 (92) VET INTE: 5 (6) Summa: 84 (100)	JA: 4 (10) NEJ: 33 (85) VET INTE: 2 (5) Summa: 39 (100)
g. Jag eller den andra föräldern läser OFTARE böcker på grund av Bokstart.	JA: 9 (7) NEJ: 104 (85) VET INTE: 9 (7) Summa: 122 (100)	JA: 2 (2) NEJ: 74 (89) VET INTE: 7 (8) Summa: 83 (100)	JA: 7 (18) NEJ: 30 (77) VET INTE: 2 (5) Summa: 39 (100)
h. Jag/Vi lånar böcker på bibliotek.	JA: 63 (49) NEJ: 60 (47) VET INTE: 5 (4) Summa: 128 (100)	JA: 45 (51) NEJ: 41 (46) VET INTE: 3 (3) Summa: 89 (100)	JA: 18 (46) NEJ: 19 (49) VET INTE: 2 (5) Summa: 39 (100)
i. Jag/Vi har BÖRJAT låna böcker på bibliotek efter Bokstarts-aktiviteterna.	JA: 11 (9) NEJ: 107 (88) VET INTE: 4 (3) Summa: 122 (100)	JA: 4 (5) NEJ: 76 (92) VET INTE: 3 (4) Summa: 83 (100)	JA: 7 (18) NEJ: 31 (79) VET INTE: 1 (3) Summa: 39 (100)
j. Jag/Vi lånar OFTARE böcker på bibliotek efter Bokstarts-aktiviteterna.	JA: 19 (16) NEJ: 95 (78) VET INTE: 8 (7) Summa: 122 (100)	JA: 6 (7) NEJ: 72 (87) VET INTE: 5 (6) Summa: 83 (100)	JA: 13 (33) NEJ: 23 (59) VET INTE: 3 (8) Summa: 39 (100)
k. Jag/Vi sjunger, rimmar och ramsar med mitt/vårt barn.	JA: 128 (95) NEJ: 4 (3) VET INTE: 3 (2) Summa: 135 (100)	JA: 92 (96) NEJ: 2 (2) VET INTE: 2 (2) Summa: 96 (100)	JA: 36 (92) NEJ: 2 (5) VET INTE: 1 (3) Summa: 39 (100)
l. Jag/Vi har BÖRJAT sjunga, rimma och ramsa med mitt/vårt barn efter Bokstarts-aktiviteterna.	JA: 12 (10) NEJ: 97 (82) VET INTE: 10 (8) Summa: 119 (100)	JA: 5 (6) NEJ: 68 (84) VET INTE: 8 (10) Summa: 81 (100)	JA: 7 (18) NEJ: 29 (76) VET INTE: 2 (5) Summa: 38 (100)
m. Jag/Vi sjunger, rimmar och ramsar OFTARE med mitt/vårt barn efter Bokstarts-aktiviteterna.	JA: 20 (16) NEJ: 88 (72) VET INTE: 14 (11) Summa: 122 (100)	JA: 8 (10) NEJ: 64 (77) VET INTE: 11 (13) Summa: 83 (100)	JA: 12 (31) NEJ: 24 (62) VET INTE: 3 (8) Summa: 39 (100)

I tabell 14a framträder en tydlig bild av likartade läsvanor hos de vårdnadshavare som har fått, respektive inte fått, de extra hembesöken inom Bokstartsprojektet, före deltagande i dessa eller andra projektaktiviteter. I omkring 80 procent av svaren uppges att vårdnadshavarna redan före projektet läste med sitt barn. I omkring 65 procent av svaren uppges att någon av föräldrarna själv läser böcker. Runt 50 procent lånar böcker på bibliotek. Drygt 90 procent sjunger, rimmar och ramsar med sitt barn. Procenttalen är något lägre i hembesöksgruppen, vilket skulle kunna spegla att dessa ingår i de utvalda fokusområdena där utbildningsnivå och skolbetyg generellt är lägre. Skillnaderna är dock små.

Efter deltagande i Bokstarts-aktiviteterna framträder en lika tydlig bild av att de vårdnadshavare som har fått de extra hembesöken i betydligt högre utsträckning än i den andra gruppen uppger att de på grund av projektet har *börjat* läsa med sitt barn, att de läser *oftare* med sitt barn och att projektet har förändrat *hur* de läser med sitt barn. En högre andel vårdnadshavare uppger vidare att de själva har *börjat* läsa mer och att de läser *oftare* på grund av projektet – en bieffekt som skulle kunna få betydelse även för barnens läsning långsiktigt. En högre andel uppger också att de har *börjat* låna böcker på bibliotek och att de *oftare* lånar böcker på bibliotek. Slutligen uppger en högre andel att de har *börjat* sjunga med sitt barn, och att de *oftare* sjunger med barnet. Skillnaderna mellan grupperna är störst gällande att man *börjat* läsa med sitt barn, att man *oftare* läser med barnet, hur man läser med barnet, att man *oftare* lånar böcker på bibliotek och att man *oftare* sjunger med barnet. Ifråga om den egna läsningen och huruvida man *börjat* låna böcker på bibliotek och *börjat* sjunga med barnet är skillnaderna mindre, men finns ändå.

Det kan, som tidigare påpekats, vara svårt för vårdnadshavarna att hålla ordning på vad som räknas som Bokstarts-aktiviteter när de fyllde i enkäten, vilket kan vara en av anledningarna till att välja svarsalternativet *vet ej*. Uppfattas till exempel en sång- och lästund på biblioteket som en Bokstarts-aktivitet eller som något som biblioteket anordnar oavsett Bokstart? Biblioteken, öppna förskolan, BHV och förskolorna använder sig i många fall av Bokstarts-loggan och tillhandahåller information om Bokstart, men det är inte säkert att alla vårdnadshavare uppfattar kopplingen till projektet. Vidare kan man i resultatolkningen ifrågasätta att den grupp som har fått de två extra hembesöken ska skiljas ut från övriga endast baserat på dessa båda besök – även andra aktiviteter och informationstillfällen kan ju ha haft en inverkan på förändrade vanor. De extra hembesöken är dock den aktivitet där Bokstarts-kopplingen tydligast framgår och det är hembesöken som tar störst resurser i anspråk för att de ska kunna genomföras vilket motiverar att de som har fått dem behandlas som en egen grupp i resultatanalysen.

Andelen vårdnadshavare som uttrycker att Bokstarts-projektet har förändrat deras läsvanor är för 7 av de 13 påståendena i frågan lägre på ort 3 än på övriga orter (se bilaga 4, tabell 14b). På ort 2 är andelen högre än på både ort 1 och 3 beträffande om vårdnadshavarna har *börjat* läsa med barnet, om man läser *oftare* för barnet, och om man själv *börjat* läsa mer. Andelen som uppgett att man *oftare* lånar böcker på bibliotek och andelen som har *börjat* sjunga med barnet på grund av Bokstart är däremot lägre på ort 2 än på framför allt ort 1. Grupperna är som redan påpekats små, varför man endast kan tala om svaga tendenser relaterat till ort.

Sammantaget visar vårdnadshavarnas svar att de upplever att Bokstarts-projektet gör skillnad ifråga om hur ofta man läser med sitt barn, hur man läser, att man läser mer själv och att man *oftare* sjunger med barnet.

6.13 Vårdnadshavarnas uppfattningar om läsningens syften

I enkäten ingick också en fråga om hur vårdnadshavarna ser på läsningens betydelse för barnet. Vårdnadshavarna ombads att värdera ett antal påståenden om läsningen för yngre barn. Svarsalternativen framgår i tabell 15a. Siffervärdena stod för följande omdömen: 1 = *instämmer inte*, 2 = *instämmer litegrann*, 3 = *instämmer ganska mycket*, 4 = *instämmer helt och hållet* samt 0 = *ingen uppfattning*. I tabell 15a har det fåtal vårdnadshavare som valt siffran 0 inkluderats i det totala antalet svar. Medelvärden med en decimal har beräknats utifrån de som hade valt en siffra 1–4, och ges inom parentes efter antalet svar. Den fullständiga tabellen finns i bilaga 4, liksom en tabell med vårdnadshavares syn på läsning kopplat till ort.

I tabell 15a redovisas svaren för alla vårdnadshavare, alla som ej har fått de extra hembesöken och för alla som har fått de extra hembesöken, med medelvärden inom parentes.

Tabell 15A. Vårdnadshavarnas uppfattningar om läsningens syften

Påstående	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
a. Att läsa är ett sätt att slappna av, t.ex. innan mitt/vårt barn ska sova.	157 (3,3)	118 (3,4)	39 (3,0)
b. Läsning är ett sätt att ha en mysig och rolig stund tillsammans.	156 (3,8)	117 (3,9)	39 (3,9)
c. Läsning är viktig för mitt/vårt barns språkutveckling, t.ex. för att öka ordförrådet.	156 (3,9)	117 (3,9)	39 (4,0)
d. Läsning är viktig för att stimulera fantasin.	157 (3,9)	118 (3,9)	39 (3,9)
e. Läsning är en möjlighet att lära sig nya saker.	155 (3,9)	116 (3,9)	39 (3,9)
f. Läsning är ett sätt att få veta hur andra känner och tänker.	155 (3,7)	116 (3,7)	39 (3,6)
g. Det är viktigt att vänja sig vid böcker och läsning tidigt innan barnet börjar skolan.	156 (3,9)	117 (3,8)	39 (3,9)

De olika påståenden om läsningens funktioner som vårdnadshavarna skulle ta ställning till handlade om läsning som ett medel för avslappning till exempel vid sänggående, om läsning för att ha en mysig stund tillsammans, om läsning som ett sätt att utvecklas på olika områden (språkutveckling, fantasi, lära sig nya saker, inlevelse i hur andra tänker och känner) samt om läsning som ett sätt att börja utveckla litteracitet tidigt för att underlätta inträdet i skolan längre fram.

Frågan har besvarats av de flesta vårdnadshavare som fyllde i enkäten. Den övergripande bilden är att vårdnadshavarna *instämmer ganska mycket* eller *instämmer helt och hållet* i de olika påståendena om läsningens tänkbara funktioner. Endast enstaka vårdnadshavare har valt sifferalternativen *instämmer inte* eller *instämmer litegrann* på vissa påståenden. Samtliga påståenden har fått höga medelvärden. Fem av de sju påståendena har fått medelvärden på 3,8 eller 3,9, vilket innebär att flertalet vårdnadshavare instämmer helt och hållet i påståendet. Överlag finns det inga värderingsskillnader mellan den grupp som har fått de extra hembesöken och den grupp som inte har fått dem.

Det enda påstående om läsningens funktioner som värderas lite lägre av vårdnadshavarna är det första, om läsningen som ett medel för avslappning till exempel när barnet ska sova. Här är det färre vårdnadshavare som *instämmer helt och hållet* jämfört med de övriga påståendena, och det är fler som har valt alternativen *instämmer inte*, *instämmer litegrann* och *ingen uppfattning*. Här finns också den enda lite större värderingsskillnaden mellan de som har fått de extra hembesöken (medelvärde 3,0) och de som inte har fått dem (medelvärde 3,4).

Även för detta påstående har en stor andel vårdnadshavare valt alternativet *instämmer helt*, men uppfattningarna förefaller mer splittrade än för de övriga påståendena.

Inom Bokstarts-projektet lyfts fördelarna med en mer aktiv läsning fram. Interaktionen mellan vuxen och barn, att man talar om text och bild, och att barnet engageras och kopplar ihop det lästa med egna intressen och erfarenheter ses som viktigt för att väcka barnets långsiktiga läsintresse och för att utveckla olika förmågor relaterade till läsningen. Utifrån vårdnadshavarnas svar på frågan förefaller de i stort ha anammat uppfattningen att läsning är något som är utvecklande för barnet på olika sätt och något som kan innebära fina stunder mellan vuxen och barn.

Det bör nämnas att även påståendet om läsningen som ett sätt att få veta hur andra tänker och känner i medeltal har värderats något lägre än övriga påståenden, förutom påståendet om läsningen som avslappningsmedel. Skillnaden är dock liten och det är svårt att dra några slutsatser om möjliga orsaker.

6.14 Har Bokstart bidragit till en förändrad syn på läsning hos vårdnadshavarna?

Mot slutet av enkäten ställdes frågan om Bokstarts-aktiviteterna lett till en förändrad syn på läsning hos vårdnadshavarna. I tabell 16a framgår frågans svarsalternativ och hur många vårdnadshavare i olika grupper som har valt dem. Procentsatser ges inom parantes.

Tabell 16A. Har Bokstarts-aktiviteterna lett till en förändrad syn på läsning hos vårdnadshavarna?

Svarsalternativ	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
Ja	7 (6)	2 (2)	5 (13)
Delvis	32 (25)	13 (15)	19 (49)
Nej	67 (53)	54 (62)	13 (33)
Vet inte	20 (16)	18 (21)	2 (5)
Summa	126 (100)	87 (100)	39 (100)

Frågan har inte besvarats av alla vårdnadshavare. Bortfallet kan bero på både att enkäten var omfattande och på att en del vårdnadshavare upplevde en osäkerhet beträffande vad som räknades som Bokstarts-aktiviteter. Närmare 80 procent av vårdnadshavarna har ändå besvarat frågan. I enstaka fall kan fler än ett svarsalternativ ha valts.

Totalt sett uppger flest vårdnadshavare (53 procent) att aktiviteterna *inte* har påverkat deras syn på läsning. 16 procent svarar att de *inte vet* om aktiviteterna har påverkat. 6 procent svarar att aktiviteterna *har påverkat* deras syn på läsning, och 25 procent menar att deras syn på läsning har påverkats *delvis*.

Det mest intressanta resultatet i tabellen framträder vid en jämförelse mellan de grupper som har fått respektive inte har fått de extra hembesöken av bokstartare. I den grupp som inte har fått dessa besök uppger totalt 17 procent att deras syn på läsning har påverkats i någon mån (*ja* eller *delvis*). I den grupp som har fått besöken är motsvarande siffra 62 procent (*ja* eller *delvis*). Siffrorna tyder alltså på att hembesöken av bokstartare, vilket alltså var den mest riktade och omfattande satsningen för att nå ut till vårdnadshavare i fokusområdena under projektet, har haft en inverkan på en stor andel av dessa vårdnadshavare.

Alla som har fått de extra hembesöken uppger alltså inte att deras syn på läsning har påverkats, men en majoritet inom gruppen (62 procent) uppger att den har påverkats. I sammanhanget får man inte förbise att ett skäl till att vissa inte har påverkats kan vara att de redan på förhand var engagerade i läsning med sina barn; ett nej behöver inte innebära att man inte läser med sitt barn eller att man inte delar de uppfattningar om läsningens betydelse som förts fram inom projektet. Värderingarna av de olika påståendena om läsningens funktioner som redovisades i förra avsnittet tyder på att så kan vara fallet.

Efter att vårdnadshavarna hade ringat in ett svarsalternativ ombads de att med egna ord beskriva hur deras syn på läsning hade förändrats om de hade ringat in *ja* eller *delvis*, vilket de flesta har gjort. Kommentarererna ger en fördjupad bild av projektets inverkan på vårdnadshavarnas syn på läsning med yngre barn. Samtliga kommentarer återges därför i tabell 1. Siffrorna står för ort (1–3) följt av enkätens nummer.

Tablå 1. Vårdnadshavarnas beskrivningar av hur deras syn på läsning har förändrats genom Bokstarts-projektet

Enkätkod	Svarsalternativ	Beskrivning av hur synen på läsning har förändrats
1:1	Delvis	Har alltid varit positivt inställd till böcker och läsning, men har uppmuntrats än mer i samband med projektet plus uppmärksammats på fördelar för språk och tal.
1:5	Delvis	Prat-läser mer, låter barnet styra mer.
1:10	Delvis	Blivit mer påmind om hur viktigt det är! Alltid kul med information och annat tänk.
1:12	Delvis	Viste att det var viktigt, men kanske inte riktigt hur viktigt.
1:14	Delvis	Extra belysning att det är sååå bra.
1:25	Delvis	Ser efter lite andra böcker än jag tidigare gjorde.
1:26	Delvis	Ännu viktigare än vi trodde.
1:30	Delvis	Att det finns mycket nya bra böcker.
1:31	Delvis	Kicken/starten kom på öppna förskolan när min töis var 14 v. Pedagen berättade om att redan nu tar barnet in. Testade och min dotter var helt begeistrad och så är det ännu.
1:42	Delvis	Fått bekräftat ytterligare hur viktigt det är.
1:43	Delvis och Nej	Vi vet om sedan innan att det är viktigt att läsa för sitt barn just pga. språkutvecklingen.
1:51	Delvis	Roligare.
1:52	Delvis	Att det går att "läsa" på olika sätt, stanna upp, ha med t.ex. gosedjur osv.
1:60	Delvis	Är mer att man kommit in i tänket om hur viktigt det är med läsning.
1:61	Delvis	Jag har alltid varit mycket för läsning men min sambo blev mer involverad i läsningen.
1:63	Delvis	Jag har förstått hur roligt och spännande barn tycker det är med böcker.
1:66	Delvis	Hur tidigt barn börjar dra nytta av läsningen.
1:71	Delvis	Inspiration och att börja läsa då barnet var väldigt litet.
1:87	Delvis	Vi har kanske börjat läsa tidigare och mer lättsamt än tidigare.
1:92	Delvis	Att man kan börja väldigt tidigt i ålder.
1:96	Delvis	Läser lite oftare. Fått större förståelse för hur bokläsning ökar ordförrådet.
1:101	Delvis	Mer beskrivande läsning/utifrån bilder.
1:115	Delvis	Många bra upplysningar under första träffen.
1:117	Delvis	Ja, man har fått mer idéer om hur man kan läsa en barnbok för att det ska bli intressant och roligt.
1:118	Delvis	Fick bättre insikt i hur viktig läsning är för vårt barns språkutveckling.
1:119	Delvis	Inser att det har stor betydelse inför framtiden, språkutveckling och fantasi.
1:121	Delvis	Hur mycket barnet lär sig.
2:3	Ja	Tydligare bild av hur inlärningsprocessen går till och hur ordförråd påverkas av läsning.
2:17	Delvis	Hur viktigt det är att läsa för/med sitt barn.
2:20	Delvis	Lite annorlunda läsning för barnet.
2:22	Ja	Vikten av att börja läsa för språkutvecklingen.
2:24	Ja	Har insett att det är viktigt.
3:10	Delvis	Man har blivit mer medveten om hur viktigt det är för att bygga en bra grund. Ibland kan vi behöva en påminnelse om att verkligen värdesätta läsningen och allt den ger.

I vårdnadshavarnas beskrivningar av hur Bokstarts-projektet har förändrat deras syn på läsning med yngre barn återkommer några olika teman. Flera vårdnadshavare nämner att de har fått en ökad insikt i hur viktigt det är att läsa med sitt barn, till exempel för språkutvecklingen. Att barnet kan ta till sig läsning mycket tidigare än de hade trott nämns också av flera vårdnadshavare. Ytterligare ett tema som återkommer i flera svar är att man genom projektet har fått en kunskap om hur man kan läsa på ett mer levande sätt (pratläsa, använda gosedjur och så vidare) och att detta leder till roligare lässtunder och ökat intresse från barnet. Slutligen nämns också att man har blivit inspirerad till att välja nya barnböcker.

6.15 Övriga synpunkter från vårdnadshavare

I enkäten ställdes avslutningsvis frågan om vårdnadshavarna hade något mer att tillägga om böcker, läsning, Bokstarts-projektet eller enkäten i sig. En knapp tredjedel av vårdnadshavarna skrev en kommentar. Här återges olika teman som har kunnat urskiljas i kommentarerna, med exempel. Samtliga kommentarer återfinns i bilaga 5.

I vårdnadshavarnas kommentarer framstår projektet som mycket uppskattat. De som har deltagit uttrycker att de är glada över att ha fått vara med och de som inte har gjort det uttrycker att de önskar att de hade fått delta. Projektet ses som värdefullt och intrycken av projektmedarbetare och aktiviteter är mycket positiva:

Det känns bra att ha varit delaktiga! Mycket bra initiativ med Bokstart. (2:3)

Bokstarts-projektet verkar bra! Har dock inte tagit del av det så mycket. BVC:s hembesök var toppen! Plus att man fick en bok. (1:44)

Var utanför projektområdet tyvärr. Hade varit roligt att delta. (3:5)

Jättebra personer som besökt oss. Lärt oss om hur vi kan läsa. (1:26)

Stort tack för engagemanget! Från öppna förskolan och BVC och även biblioteken. Helt fantastiskt att få dela detta intresse med min dotter. Väldigt mysigt att läsa. (1:31)

BRA projekt! Tror detta är viktigt för många för att komma igång med läsning! (1:96)

Ett fantastiskt projekt och en viktig satsning för att nå ut till föräldrar att ligga steget före med sina barn. En toppenidé. (3:10)

I några kommentarer lyfts jämlikhetsaspekten fram:

Tycker att Bokstarts-projektet har varit super, viktigt att få ta del av denna information för dom som inte är så intresserade utav att läsa. (1:10)

Vi läste redan mycket för vårt barn innan projektet, men vill uppmuntra er att fortsätta projektet för alla som inte har det så. Läsning är viktigt, nyttigt och roligt! (1:93)

Bra projekt som ger ett mer jämställt samhälle och mer lika förutsättningar för barn. (1:97)

Några enstaka vårdnadshavare tycker att enkäten innehöll för många och ibland krångliga frågor. Negativa kommentarer om Bokstarts-projektet är i övrigt i stort sett obefintliga i kommentarerna. Ibland antyds att den egna familjen inte har behov av extra information om läsning men att andra kanske har det, samt att informationen skulle kunna ges på en högre nivå:

Jag tror att det är ett bra projekt som bör riktas mot en målgrupp där föräldrarna själva inte är så vana läsare/så informerade. (1:56)

Det var avspända och enkla besök, hade kanske önskat lite mer infofakta – såvida det inte är tänkt att det ska hållas just "enkelt". (1:1)

Även vårdnadshavare som uppger att de redan läste med sitt barn uttrycker dock att projektet är givande:

Bra projekt. Vi läste innan men bra med inspiration. (3:2)

I en kommentar berörs läsningens värde i samband med tvåspråkighet:

Vi är en tvåspråkig familj (svenska och finska) och då vi inte umgås med andra finstalande här på ön så är böckerna ett bra sätt att hålla finskan levande/använda språket på ett varierande/rikare sätt. (1:24)

I en annan kommentar uttrycks en önskan om att alla föräldrar ska få ta del av åldersanpassade bokförslag från biblioteken:

Fortsätt uppmuntra och ha aktiviteter på biblioteken. Jag fick en kopia av en kompis av boktipsen ni delade ut till de som fick hembesök. Hade varit roligt om alla fick de boktipsen, tror jag. Kanske kan ni fortsätta med boktipslista beroende på ålder på biblioteken? (1:4)

Den sammantagna bilden utifrån kommentarerna är att Bokstarts-projektet är uppskattat av vårdnadshavarna och att det upplevs som meningsfullt.

6.16 Sammanfattning

Enkätstudien genomfördes från maj till början av december 2020, på barnvårdscentralerna på Gotland. Samtliga vårdnadshavare som besökte BVC med sitt barn vid 18 månader ombads under denna period att anonymt besvara en enkät med 15 frågor som handlade om erfarenheter av Bokstarts-projektet i synnerhet och om läsvanor och attityder till läsning i allmänhet. 160 enkäter fylldes i, varav 122 på ort 1 (svarsfrekvens 47 procent), 28 på ort 2 (svarsfrekvens 80 procent) och 10 på ort 3 (svarsfrekvens 40 procent). Av de 160 familjerna hade en knapp fjärdedel (39 stycken) fått de båda extra hembesök av så kallade bokstartare som erbjöds i fokusområdena.

I sammanställningen av enkätsvaren framkommer det att Bokstarts-information i samband med hembesök av BHV-sköterska när barnet är 18 månader är den aktivitet som flest vårdnadshavare uppger att de har deltagit i (cirka 75 procent). Ungefär hälften av vårdnadshavarna uppger att de har deltagit i sång- och lässtunder på öppna förskolan och/eller på bibliotek. En fjärdedel har fått de extra hembesöken av bokstartare vid 6 och 11 månader, samt information om läsning och om projektet på sina förskolor. En knapp femtedel uppger att det finns kapprumsbibliotek på deras barns förskola, och en tiondel uppger att de har lånat böcker i dessa. Samtliga aktiviteter värderas sammantaget som *bra* eller *mycket bra* av vårdnadshavarna. Kapprumsbiblioteken på förskolorna får något lägre värden och har använts av färre vårdnadshavare än övriga aktiviteter, men anses fortfarande som bra.

Flertalet vårdnadshavare som har fått de extra hembesöken av bokstartare vid 6 och 11 månader har upplevt dessa som värdefulla och givande och anser att det var bra att få båda dessa besök. Den vanligaste anledningen till att tacka nej till hembesök uppges vara att man redan läser för sitt barn och inte anser sig behöva mer information om läsning, följt av att man anser sig inte hinna med dessa besök för att det är mycket annat att tänka på när man har fått barn.

Närvaron av Bokstarts-projektet (logotyp, Bokstarts-böcker, informationsmaterial) har framför allt noterats av vårdnadshavarna på BVC, följt av biblioteken och öppna förskolan. Den verksamhet där lägst antal vårdnadshavare uppger att de har noterat projektet är på förskolorna.

En hög andel av vårdnadshavarna (cirka 60 procent) uppger att de läser med sitt barn varje dag. Andelen är något högre i gruppen som har fått de extra hembesöken. Omkring 35 procent läser med sitt barn någon eller några gånger per vecka. Några enstaka läser endast med sitt barn någon gång ibland. Ingen har svarat att de aldrig läser med barnet. De böcker som familjerna har fått vid hembesöken kommer väl till användning, särskilt i den grupp som har fått de extra hembesöken, och därmed flest böcker. Nästan 70 procent i denna grupp uppger att de ofta använder böckerna. Sammantaget används böckerna *ofta* eller *någon gång ibland* av nästan 90 procent av de familjer som har besvarat enkäten.

Gällande familjernas allmänna läsvanor framgår det att man oftast läser med sitt barn på kvällen eller när som helst på dygnet. Det vanligaste är att det är föräldern eller barnet som tar initiativ till läsningen. Syskon eller annan vuxen tar ibland initiativ till läsning. Det är oftast barnet som väljer bok. Vanligen är det den vuxna som håller i boken men barnet är med och bläddrar en del. De flesta samtalar om bokens innehåll under läsningen,

vissa litegrann och andra ofta. I den grupp som har fått de extra hembesöken är det något vanligare att läsningen sker när som helst på dygnet, det är klart vanligare att barnet tar initiativet till läsningen, det är färre som uppger att den vuxna styr läsningen helt och hållet genom att hålla i boken och läsa den i ett svep och det är något vanligare att man *ofta* stannar upp och samtalar om bokens innehåll under läsningen. Sammantaget förefaller den information om läsning som har getts vid de extra hembesöken ha lett till en läsning som är mer aktiv och mer anpassas efter barnet, vilket är i linje med den syn på läsning som förs fram inom projektet.

När vårdnadshavarna själva ombeds uppskatta om Bokstarts-aktiviteterna har påverkat deras läsvanor framträder en tydlig bild av att de vårdnadshavare som har fått de extra hembesöken i betydligt högre utsträckning än i den andra gruppen uppger att de på grund av projektet har *börjat* läsa med sitt barn, att de läser *oftare* med sitt barn och att projektet har förändrat *hur* de läser med sitt barn. En högre andel vårdnadshavare uppger vidare att de själva har *börjat* läsa mer och att de läser *oftare* på grund av projektet. En högre andel uppger också att de har *börjat* låna böcker på bibliotek och att de *oftare* lånar böcker på bibliotek. Slutligen uppger en högre andel att de har *börjat* sjunga med sitt barn, och att de *oftare* sjunger med barnet.

Vårdnadshavarna ombads också värdera ett antal påståenden om möjliga syften med läsningen. Dessa handlade om läsning som ett medel för avslappning till exempel vid sänggående, om läsning för att ha en mysig stund tillsammans, om läsning som ett sätt att utvecklas på olika områden (språkutveckling, fantasi, lära sig nya saker, inlevelse i hur andra tänker och känner) samt om läsning som ett sätt att börja utveckla sin litteracitet tidigt för att underlätta inträdet i skolan längre fram. Den övergripande bilden är att vårdnadshavarna *instämmer ganska mycket* eller *instämmer helt och hållet* i de olika påståendena om läsningens tänkbara funktioner. Överlag finns det inga värderingsskillnader mellan den grupp som har fått de extra hembesöken och den grupp som inte har fått dem, och värderingsskillnader kopplade till bostadsort är mycket små.

Det enda påstående om läsningens funktioner som värderas lite lägre av vårdnadshavarna, och särskilt av hembesöksgruppen, är det om läsningen som ett medel för avslappning till exempel när barnet ska sova. Utifrån vårdnadshavarnas svar på frågan förefaller de i stort ha anammat den syn på läsning som lyfts fram inom Bokstart, det vill säga att läsning primärt är något som är utvecklande för barnet på olika sätt och något som kan innebära fina stunder av interaktion mellan vuxen och barn.

I enkäten ställdes också den direkta frågan om Bokstarts-aktiviteterna har lett till en förändrad syn på läsning hos vårdnadshavarna. 53 procent av de vårdnadshavare som har besvarat frågan uppger att aktiviteterna *inte* har påverkat deras syn på läsning. 16 procent svarar att de *inte vet* om aktiviteterna har påverkat. 6 procent svarar att aktiviteterna *har påverkat* deras syn på läsning, och 25 procent menar att deras syn på läsning har påverkats *delvis*.

I den grupp som inte har fått de extra hembesöken av bokstartare uppger totalt 17 procent att deras syn på läsning har påverkats i någon mån. I den grupp som har fått de extra hembesöken är motsvarande siffra 62 procent. Siffrorna tyder alltså på att hembesöken av bokstartare, vilket var den mest riktade och omfattande satsningen för att nå ut till vårdnadshavare i fokusområdena under projektet, har haft en inverkan på en stor andel av dessa vårdnadshavare.

I vårdnadshavarnas beskrivningar av hur Bokstarts-projektet har förändrat deras syn på läsning med yngre barn återkommer några olika teman. Flera vårdnadshavare nämner att de har fått en ökad insikt i hur viktigt det är att läsa med sitt barn, till exempel för språkutvecklingen. Att barnet kan ta till sig läsning mycket tidigare än de hade trott nämns också av flera vårdnadshavare. Ytterligare ett tema som återkommer i flera svar är att man genom projektet har fått en kunskap om hur man kan läsa på ett mer levande sätt (pratläsa, använda gosedjur och så vidare) och att detta leder till roligare lässtunder och ökat intresse från barnet. Slutligen nämns också att man har blivit inspirerad till att välja nya barnböcker.

I enkäten ställdes avslutningsvis frågan om vårdnadshavarna hade något mer att tillägga om böcker, läsning, Bokstarts-projektet eller enkäten i sig. I vårdnadshavarnas kommentarer framstår projektet som mycket uppskattat. Projektet ses som värdefullt och intrycken av projektmedarbetare och aktiviteter är mycket positiva. I några kommentarer lyfts jämlikhetsaspekten fram, det vill säga att projektet kan bidra till att minska skillnader i barns förutsättningar i livet. I några fall antyds att den egna familjen inte har behov av extra information om läsning och att andra kanske har det i högre grad. Även vårdnadshavare som uppger att de redan läste med sitt barn uttrycker dock att projektet är inspirerande för läsningen och att man har lärt sig att läsa på nya sätt och har fått bra tips om nya barnböcker.

Den sammantagna bilden utifrån enkätstudien är att Bokstarts-projektet är uppskattat av vårdnadshavarna och upplevs som meningsfullt.

7. Resultat: Intervjuer med projektmedarbetare och andra nyckelpersoner

Intervjuerna med projektmedarbetare och andra nyckelpersoner genomfördes från december 2020 till februari 2021. Sammanlagt intervjuades 22 personer ur olika yrkeskategorier och med olika roller i projektet. Frågorna handlade om medarbetarnas arbetsuppgifter i projektet och hur de upplevde att dessa fungerade, hur de upplevde förutsättningarna för att kunna genomföra arbetsuppgifterna, hur samverkan inom och mellan grupper hade fungerat, om deras medverkan hade förändrat deras egen syn på yngre barns läsning och vad de upplevde som projektets förtjänster och utmaningar.

I kapitlet redovisas resultaten för en intervjufråga i taget. Det insamlade intervjumaterialet är omfattande och i redovisningen ligger fokus på återkommande mönster och generella drag, olika gruppers upplevelser samt intressanta kompletterande perspektiv. De fullständiga intervjufrågorna finns i bilaga 3.

7.1 De intervjuades arbetsuppgifter inom Bokstarts-projektet

I den första intervjufrågan ombads de intervjuade att beskriva sina uppgifter inom projektet. Det handlade både om deras roller och om vad de rent konkret hade gjort. Jag ställde också följdfrågor om hur länge de hade deltagit i projektet och i vilken omfattning. Frågan syftade till att ge en fördjupad bild av de intervjuades medverkan i projektet, utöver vad som redan var känt för mig utifrån den information som jag hade fått av projektledningen.

7.1.1 Arbetsuppgifter

I tablå 2 och 3 ges en sammanfattande beskrivning av de intervjuade med yrken, roller och arbetsuppgifter inom projektet och hur länge de hade deltagit i projektet.

Tablå 2. De intervjuades yrken och arbetsuppgifter i Bokstarts-projektet på Gotland: projektledning, bokstartare och bibliotekspersonal

Medarbetare och intervjudatum	Yrke	Roller och arbetsuppgifter inom projektet	Tid i projektet
1. 18/12 2020	Biträdande förvaltningschef inom Region Gotland	<ul style="list-style-type: none"> • Inga formella uppgifter inom projektet • Varit involverad i projektets integrering och fortlevnad inom olika regionala verksamheter, genom kontakt med förvaltningscheferna 	Haft kontakt med projektet sedan januari 2018
2. 26/1 2021	Avdelningschef för de kommunala förskolorna på Gotland	<ul style="list-style-type: none"> • Ingår i projektets styrgrupp • Informerar om projektet och har ett övergripande ansvar för att projektet fungerar inom förskoleverksamheten 	Deltagit sedan juni 2018
3. 20/1 2021	Biblioteksutvecklare, bibliotekarie	<ul style="list-style-type: none"> • Projektägare Bokstart, "länken till Kulturrådet" • Initiativtagare till Bokstart på Gotland •Handledning av projektledaren • Sammanställande i styrgruppen • Deltog i början i arbetsgruppen • Förankring av projektet hos politikerna i regionen • Hållit Bokstarts-utbildningar och informerat om projektet för bibliotekarierna 	Deltagit sedan start
4. 8/1 2021	Projektledare	<ul style="list-style-type: none"> • Projektledare för Bokstart på Gotland • Deltog i utformningen av projektet under uppbyggnadsfasen • Administrerat och informerat om projektet • Tagit fram informationsmaterial och blanketter • Valt ut Bokstarts-gåvoböckerna • Deltagit i övergångs- och uppföljningsfaserna • Bokstartare (hembesök) 	Deltagit sedan 1 maj 2018
5. 11/1 2021	Biblioteksassistent Gått vidareutbildning inom läsning med barn 0-3 år	<ul style="list-style-type: none"> • Biträdande projektledare med ansvar för kapprumsbiblioteken i fokusområdena samt hållit i kontakter med förskolor och BHV på en del av Gotland • Bokstartare (hembesök) 	Deltagit i projektet sedan start. Biträdande projektledare under andra halvan av 2020.
6. 15/12 2020	Barn- och ungdomsbibliotekarie	<ul style="list-style-type: none"> • Bokstartare (hembesök) • Organiserar sång- och lässtunder på bibliotek • Kontaktperson för kapprumsbibliotek 	Deltagit sedan start
7. 15/12 2020	Förskollärare	<ul style="list-style-type: none"> • Genomfört sång- och lässtunder på bibliotek och på öppna förskolan • Bokstarts-ansvarig på öppna förskolan: sagorum, information till vårdnadshavare m.m. • Bokstartare (hembesök) 	Deltagit sedan start
8. 8/1 2021	Kulturvetare; arbetar på bibliotek med alla sorters litteratur	<ul style="list-style-type: none"> • Kontaktperson för kapprumsbibliotek 	Deltagit sedan 2019
9. 11/1 2021	Biblioteksassistent (halvtid bibliotek och halvtid skolbibliotek)	<ul style="list-style-type: none"> • Kontaktperson för kapprumsbibliotek 	Deltagit sedan 2019
10. 12/1 2021	Bibliotekarie	<ul style="list-style-type: none"> • Kontaktperson för kapprumsbibliotek 	Deltagit sedan våren 2020
11. 18/1 2021	Bibliotekarie	<ul style="list-style-type: none"> • Kontaktperson för kapprumsbibliotek • Ordnat infohörna om Bokstart på biblioteket • Organiserar sång- och lässtunder på sitt bibliotek 	Deltagit sedan start
12. 27/1 2021	Barnbibliotekarie	<ul style="list-style-type: none"> • Kontaktperson för kapprumsbibliotek 	Deltagit sedan start

Tablå 3. De intervjuades yrken och arbetsuppgifter i Bokstarts-projektet på Gotland: förskolepersonal och BHV-sköterskor

Medarbetare och intervjudatum	Yrke	Roller och arbetsuppgifter inom projektet	Tid i projektet
13. 11/1 2021	Förskollärare	<ul style="list-style-type: none"> • Ansvarig för kapprumsbibliotek på sin förra förskola • Ingick tidigare i projektets arbetsgrupp 	Deltagit sedan start
14. 4/1 2021	Förskollärare	<ul style="list-style-type: none"> • Ansvarig för kapprumsbibliotek • Informerar om Bokstart och kapprumsbiblioteket på föräldramöten • Kontaktperson gentemot biblioteket 	Deltagit sedan start
15. 26/1 2021	Förskollärare	<ul style="list-style-type: none"> • Ansvarig för kapprumsbibliotek • Informerar om Bokstart och kapprumsbiblioteket på föräldramöten, i månadsbrev och vid inskolningen 	Deltagit sedan start
16. 26/1 2021	Barnskötare	<ul style="list-style-type: none"> • Ansvarig för kapprumsbibliotek 	Deltagit sedan juli 2019
17. 29/1 2021	Förskollärare	<ul style="list-style-type: none"> • Ingår i projektets arbetsgrupp • Ansvarig för kapprumsbibliotek • Informerar vårdnadshavarna vid föräldramöten samt löpande. Har satt upp information om Bokstart på förskolan. 	Deltagit sedan hösten 2019
18. 4/2 2021	Barnskötare	<ul style="list-style-type: none"> • Ingår i projektets arbetsgrupp • Ansvarig för kapprumsbibliotek 	Deltagit nästan sedan start
19. 12/2 2021	Barnskötare	<ul style="list-style-type: none"> • Ansvarig för kapprumsbibliotek • Påminner vårdnadshavarna löpande om att de kan låna böcker i kapprumsbiblioteket 	Deltagit sedan december 2020
20. 18/1 2021	BHV-sköterska	<ul style="list-style-type: none"> • Samlar in samtycke till hembesök av bokstartare • Informerar om Bokstart vid 8-månadershembesöket • Delar ut informationsmaterial från Bokstart även vid 6 månader och 1 år 	Deltagit nästan sedan start
21. 21/1 2021	BHV-sköterska	<ul style="list-style-type: none"> • Ingår i projektets arbetsgrupp • Samlar in samtycke till hembesök av bokstartare • Informerar om Bokstart vid 8-månadershembesöket • Delar ut informationsmaterial från Bokstart även vid 6 månader och 1 år 	Deltagit nästan sedan start
22. 20/1 2021	BHV-sköterska	<ul style="list-style-type: none"> • Ingår i projektets arbetsgrupp • Ingick under en period i projektets styrgrupp • Samlar in samtycke till hembesök av bokstartare • Informerar om Bokstart vid 8-månadershembesöket • Delar ut informationsmaterial från Bokstart även vid 6 månader och 1 år 	Deltagit nästan sedan start

I tablå 2 och 3 har numreringen för överskådlighetens skull gjorts med en yrkeskategori i taget; intervjuerna skedde dock i den ordning som de intervjuade bokade in sig i genom verktyget doodle (se datum i tablåerna).

Som nämndes i metodkapitlet tillfrågades alla som har haft formella uppdrag i projektet om att bli intervjuade, förutom på BVC där endast den BHV-sköterska som hade ansvaret för projektet på respektive BVC tillfrågades. På två BVC deltog ytterligare sköterskor i aktiviteterna. På den tredje arbetar endast en sköterska. Därutöver tillfrågades några personer i regionledningen som visserligen inte formellt sett hade något uppdrag inom projektet men som hade varit inblandade i till exempel förankring av projektet i olika regionala verksamheter.

I tablå 2 och 3 framgår det att yrkeskategorierna utgörs av biblioteksanställda, förskolepersonal, BHV-sköterskor samt ledningspersoner inom projektet och regionen. Vissa har enstaka arbetsuppgifter inom projektet medan andra har flera olika, till exempel bibliotekarie och bokstartare. Projektmedarbetarnas involvering i projektet varierar. Till exempel ingår vissa förskoleanställda i projektets arbetsgrupp utöver att de sköter kapprumsbibliotek på sina förskolor, medan andra endast sköter en viss uppgift, såsom ansvar för kapprumsbibliotek. Hur länge man har deltagit i projektet varierar också. Många har varit med sedan projektet startade, medan andra har tillkommit

Som nämndes i metodkapitlet var det i vissa fall svårt att få de Bokstarts-ansvariga på förskolorna att ställa upp på intervju, trots flera påminnelser. Sju ansvariga för kapprumsbibliotek ställde upp på intervju. De förskolor som dessa arbetar på var spridda över Gotland och ingick i olika rektorsområden.

I de intervjuades beskrivningar av sina arbetsuppgifter säger den biträdande förvaltningschefen att hennes primära uppgift är att förankra projektet över förvaltningsgränser inom regionen, samt att undersöka hur projektet kan integreras i ordinarie verksamheter på sikt, och hur förvaltningscheferna kan äska medel till detta. Avdelningschefen för de kommunala förskolorna arbetar för att via förskolerektorer förankra projektet i förskolan. Projektägaren utgör länken till Kulturrådet och är ekonomiskt ansvarig för projektet. Projektledaren har ansvarat för att organisera och sköta projektet på Gotland. Bokstartarna har gjort hembesök hos familjer vid 6 månader och 11 månader. Bibliotekarier och övriga biblioteksanställda har i vissa fall ordnat sång- och lässtunder på bibliotek och är kontaktpersoner för förskolornas kapprumsbibliotek. Den anställda på öppna förskolan har i denna roll ordnat sång- och lässtunder samt tillhandahållit Bokstarts-information. Förskollärare och barnskötare är ansvariga för kapprumsbibliotek och Bokstarts-information till vårdnadshavarna på sina förskolor, samt sköter kontakten med biblioteken (bokval och att låna böcker). BHV-skötorskorna informerar om Bokstart och små barns språkutveckling vid hembesöket vid 8 månader samt vid ytterligare besök på BVC i olika åldrar.

Flera projektmedarbetare lyfter att det har inneburit en extra svårighet att komma in i projektet om man inte har varit med sedan start. Avdelningschefen för de kommunala förskolorna på Gotland beskriver till exempel att projektet redan hade startat när hon blev chef och att det då var svårt att hinna ägna sig åt Bokstart samtidigt som många andra arbetsuppgifter skulle hinnas med. Överlämningen beskrivs som bristfällig och projektet upplevdes inte som förankrat hos rektorer och medarbetare.

Projektägaren var den som tog initiativet till Bokstart på Gotland. Inledningsvis kallades projektet för Språkstart, men bytte sedan namn till Bokstart. De inblandade verksamheterna bestämde tillsammans att man skulle satsa på projektet. På Gotland fanns ett föregångsprojekt i form av de så kallade bokpåsarna, som levererades till förskolor av bibliotekarier. Hanteringen upplevdes dock som alltför tidskrävande för bibliotekarierna och utdelningen var för låg på så sätt att endast vissa familjer lånade böckerna. Man upplevde inte att man nådde familjer som annars inte läste med sina barn. Den personliga kontakten med familjerna genom hembesök och att flera verksamheter samverkar för att öka läsningen med yngre barn gjorde att Bokstarts-projektet framstod som mer lovande för att nå fler familjer. Synergieffekter beskrivs också av flera projektmedarbetare; att vårdnadshavare har hört talas om Bokstart vid hembesök har till exempel lett till att fler kommer på sång- och lässtunder på biblioteken.

Hur kapprumsbiblioteken är organiserade, hur livaktiga de är och i vilken omfattning vårdnadshavarna informeras om Bokstart och kapprumsbiblioteken förefaller variera ganska mycket på olika förskolor. I vissa fall har den ansvariga hand om ett enda kapprumsbibliotek på den egna avdelningen. I vissa fall har man hand om kapprumsbibliotek på flera olika avdelningar och ibland även på angränsande förskolor. Vissa beskriver hur de informerar vårdnadshavarna om projektet på föräldramöten, påminner dem löpande om att kapprumsbiblioteket finns samt önskar nya böcker från biblioteket utifrån barnens språk, intressen och åldrar och utifrån olika teman som man arbetar med. Andra beskriver att det har varit svårt att hinna med och att kapprumsbiblioteket inte är så livaktigt. Därutöver har den pågående pandemin inneburit extra svårigheter.

Den bild som ges av förskolepersonalen bekräftas av kontaktpersonerna på biblioteken. En biblioteksanställd nämner att en kapprumsansvarig har hört av sig efter kunskapsdagen 7 januari 2021 och velat starta upp kapprumsbibliotek. En annan nämner att en förskola hört av sig och velat byta böcker efter samma dag. Detta kan ses som ett tecken på att information om projektet och positiva erfarenheter av det leder till att fler vill delta. Att inte alla förskolor ännu kommit igång med sina kapprumsbibliotek är en möjlig förklaring till att de som står som ansvariga på dessa förskolor inte ville intervjuas.

Rollfördelningen mellan biblioteksanställda och förskolepersonal förefaller inte alltid vara helt tydlig beträffande vem som förväntas ta initiativ till att böcker byts ut eller vem som ska informera om projektet på förskolorna. Olika lösningar verkar förekomma. Hur ofta böckerna byts ut verkar variera ganska mycket, från någon enstaka gång per termin till flera gånger per termin. Förskolepersonalen uppskattar att det ofta går att låna böcker på barnens olika modersmål. Ibland saknas dock tillgång på böcker på vissa språk.

Vad och hur mycket relaterat till projektet som de biblioteksanställda gör på sina arbetsplatser förefaller också variera. Förutsättningarna skiljer sig åt på de olika biblioteken, med avseende för sådant som bibliotekens storlek, antal anställda och upptagningsområde, vilket kan bidra till skillnader i arbetet med Bokstart. All intervjuad bibliotekspersonal lyfter att de är kontaktpersoner för förskolornas kapprumsbibliotek, men hur mycket man gör i övrigt (sång- och lästunder, Bokstarts-information på biblioteket och så vidare) förefaller variera.

Barnhälsovården ger intryck av att vara den verksamhet där Bokstarts-uppdraget är tydligast och mest konsekvent infogat i verksamheten. Dock lyfter BHV-sköterskorna att det ibland är svårt att hinna med att informera om Bokstart, läsning och språkutveckling om det är mycket annat gällande barnet som behöver tas upp vid besök.

De biblioteksanställda förefaller positiva till projektet och verkar i princip anse att deras insatser är i linje med deras arbetsuppgifter på biblioteket. Inom förskolan finns mer blandade inställningar till de arbetsuppgifter inom projektet som avser förskolan.

7.1.2 Helhetsbild

Sammantaget kan konstateras att projektmedarbetarna utför många olika arbetsuppgifter och att flera medarbetare har fler än en roll i projektet. Chefer inom regionen ansvarar för förankring av projektet inom olika förvaltningar och verksamheter och är engagerade i projektets fortlevnad (finansiering, integrering i ordinarie verksamhet). Projektledningen har ansvarat för projektets utformning och genomförande och har också beskrivit projektet i en rapport (Ampler & Hedenstam, 2021). De har också informerat om projektet i olika sammanhang och nätverkat med berörda personer. Bokstartarna har genomfört hembesöken vid 6 och 11 månader. De biblioteksanställda har varit kontaktpersoner för förskolornas kapprumsbibliotek och har även i vissa fall ordnat sång- och lästunder för yngre barn på biblioteken, inrättat Bokstarts-hörnor på en del av biblioteken och informerat om projektet i lämpliga sammanhang, vilket även den anställda på öppna förskolan har gjort. Den intervjuade förskolepersonalen har varit ansvariga för kapprumsbibliotek på förskolorna, ibland på en enda avdelning och ibland på flera. En del av dem har också informerat vårdnadshavarna på föräldramöten och löpande på förskolan. En del av projektmedarbetarna ingår i projektets styrgrupp eller arbetsgrupp, vilket har gett dem en större inblick i projektet och kanske ökat deras engagemang i det.

Många av arbetsuppgifterna verkar upplevas som tydliga av projektarbetarna. Möjligen finns det ibland en oklarhet i arbetsfördelning mellan biblioteken och förskolorna. Flera av de intervjuade uttrycker en osäkerhet kring om det är bibliotekarien eller den kapprumsansvariga på förskolan som ska ta initiativet till att böcker byts ut. Ofta verkar man finna lösningar, särskilt om den biblioteksansvariga och den kapprumsansvariga kommer bra överens på ett personligt plan och kanske även är bekanta med varandra sedan tidigare. Hur mycket biblioteksanställda och förskolepersonal gör kring Bokstart förefaller variera, till exempel gällande information till vårdnadshavare. En del verkar vara mer aktiva än andra i att driva och informera om projektet och dess aktiviteter. Bokstartarnas och BHV-sköterskornas arbetsuppgifter verkar upplevas som tydligast och arbetet flyter på enligt den plan som finns.

Projektmedarbetare som har varit med sedan projektet startade förefaller oftast mer engagerade och trygga i projektet än medarbetare som har kommit till efterhand. Ibland fungerar överlämningen men inte alltid. Flera projektmedarbetare uttrycker behovet av att kunna anpassa aktiviteter och information efter situationen och efter vårdnadshavarna. Ibland kan det till exempel vara svårt att hinna med allt som var tänkt vid hembesöket och övriga informationstillfällen på BVC, eftersom mycket annat som rör barn och föräldraroll behöver tas upp. Vikarier, brist på personal och svårigheten att både få och ge information vid överlämning till en kollega när någon slutar lyfts fram som försvårande faktorer.

7.2 De intervjuades upplevelser av hur arbetsinsatserna inom projektet har fungerat

I föregående avsnitt beskrevs projektmedarbetarnas olika roller och arbetsuppgifter inom projektet. I detta avsnitt ligger fokus på medarbetarnas upplevelser av de Bokstarts-insatser som de har deltagit i. Först ombads de intervjuade att beskriva vad som har fungerat bra och på vilka sätt det har fungerat bra. Därefter ombads de att redogöra för eventuella hinder och svårigheter för att aktiviteterna skulle kunna fungera som det var tänkt.

7.2.1 Arbetsinsatser som fungerar bra

Projektmedarbetarna lyfter fram många positiva intryck av projektet och av aktiviteterna. Projektet är uppskattat och upplevs som välorganiserat, med tydlig information. Det är lätt att komma i kontakt med projektledaren vid behov. Hembesöken, sång- och lässtunderna på bibliotek och på öppna förskolan fungerar bra och är mycket uppskattade. Barnhälsovårdens insatser fungerar bra. En del kapprumsbibliotek på förskolor fungerar bra. Ibland har kontakten mellan bibliotek och förskola underlättats av att det sedan tidigare fanns ett etablerat samarbete kring de så kallade bokpåsarna. Kontakten mellan regionen, projektledning, barnhälsovården och biblioteken är välfungerande. På förskolorna upplever man att kontakterna med bibliotekarierna fungerar mycket bra. Kunskapsdagar som den som ägde rum 7 januari 2021 anses mycket positiva för att påminna om projektet och inspirera fler till deltagande. Flera förskolor hörde till exempel av sig efter 7 januari för att starta upp eller byta böcker i kapprumsbibliotek. Det var värdefullt att så många, och ur olika verksamheter, deltog under dagen, samt att chefer inom regionledningen deltog och visade sig stå bakom satsningen på Bokstart. Detta beskrivs ge projektet en tyngd hos de deltagande verksamheterna och innebär ett stöd för projektmedarbetarna.

BHV-sköterskorna lyfter att 8-månadershembesök med bokgåva fanns redan före Bokstarts-projektet, men att det är lite mer fokus på läsningen nu vid dessa besök. Eftersom BHV-sköterskorna ändå gör hembesök vid 8 månader innebär inte Bokstart så mycket extraarbete för dem. Även tidigare talade de om vikten av samspel, språkstimulering, kommunikation och anknytning mellan barn och vårdnadshavare, men projektet har lett till att de själva och vårdnadshavarna har fått upp ögonen ännu mer för hur viktigt detta är. De flesta vårdnadshavare är mycket positiva till projektet och tackar ja till hembesök av bokstartare i de fall de erbjuds detta genom BVC. En del som tackar nej gör det på grund av att de hunnit få ett tidigare barn under projekttiden och då tycker att de redan har fått informationen.

En BHV-sköterska berättar om sina iakttagelser från hembesök hos familjer i fokusområdena:

Jag ser att Bokstarts-böckerna ofta ligger framme i barnets lekhörna. Fler böcker ligger framme hos familjerna än tidigare. Föräldrarna är glada över att de får hembesöken av bokstartare. De är positiva till projektet. (medarbetare 21, BHV-sköterska)

En BHV-sköterska menar att det är bra att erbjudandet kommer redan när barnet är en vecka gammalt, även om det kan vara ett administrativt problem att vårdnadshavarna ibland inte har hunnit välja namn på barnet. Vårdnadshavarna har varit positiva till att fylla i enkäten om Bokstarts-projektet vid 18 månader, även om en del tyckte att den var lite lång och en del frågor lite krångliga.

Både bokstartare och övriga projektmedarbetare som har insikt i hembesöken lyfter att dessa fungerar bra och är mycket uppskattade av familjerna. Bokstartare beskriver att mötena med barn och vårdnadshavare i hemmen är roliga, fruktbara och personligt givande även för dem. Hembesöken leder till att fler familjer besöker biblioteken, lånar böcker och är med på sång- och lässtunder. Även Bokstarts-aktiviteterna på öppna förskolan leder till fler biblioteksbesök. En bokstartare uttrycker att det känns fint att kunna visa vårdnadshavarna hur man kan läsa med sitt barn och att få prata om läsningens positiva effekter. Informationen verkar också kunna spilla över till vårdnadshavarna själva och till eventuella äldre syskon. En annan bokstartare säger att många vårdnadshavare

inte tror att barnen ska vara så intresserade av böcker och läsning vid så tidig ålder. De får ofta en aha-upplevelse när de upptäcker sitt barns intresse. Läsningen förefaller enligt flera bokstartare påverkas av både kultur och klass. Genom Bokstart når man många familjer där man kanske inte annars hade läst med sina barn, och särskilt inte från så tidig ålder.

En bibliotekarie som har intrycket att hembesöken, både de fysiska och digitala, liksom öppna förskolans aktiviteter fungerar bra i hennes område uttrycker sig så här:

Jag märker på biblioteket att hembesöken och aktiviteterna på öppna förskolan ger resultat. Barnfamiljer som inte tidigare har varit på biblioteket kommer hit. De känner igen Bokstarts-loggan, sitter och läser med barnen och lånar med sig böcker hem. En del berättar att det varit jättebra med hembesöken och att de har insett hur viktigt och ROLIGT det är att läsa med sitt barn. (medarbetare 11, bibliotekarie)

7.2.2 Arbetsinsatser som innebär utmaningar

Gällande hinder och svårigheter med Bokstarts-projektet pekar den biträdande förvaltningschefen på svårigheten att förankra projekt över förvaltningsgränser. Projektet innebär på Gotland en samverkan mellan hälso- och sjukvårdsförvaltningen, utbildnings- och arbetslivsförvaltningen (avdelningen för förskolan) och regionstyrelseförvaltningen (avdelningen för kultur och fritid). Den biträdande förvaltningschefen har uppfattat av cheferna för dessa verksamheter att projektet anses lyckat och gör skillnad, men det är ändå en utmaning med projekt som kräver samfinansiering i olika förvaltningar. Det kan vara svårt att avsätta medel när resultaten kanske inte syns på flera år.

Projektledaren har ibland upplevt det som lite oklart vad styrgruppen förväntar sig av henne. Inställningen har dock varit positiv.

På förskolorna är det en stor spridning hos personalen i kunskap om och engagemang för yngre barns läsning och språkutveckling. En del kapprumsbibliotek fungerar dåligt. Bibliotekarier upplever att kontakten med vissa förskolor fungerar trögt. En del kapprumsansvariga är mycket engagerade och arbetet flyter på. Andra är inte så engagerade; spridningen bland förskolepersonalen är stor. Förskolerektorernas inställning till projektet upplevs som varierande. Ibland sker kulturkrockar mellan förskola, bibliotek och projektledning. Det kan handla om att man inte riktigt förstår varandras arbetssituationer eller inte är insatt i varandras kompetenser. Den ansvariga för kapprumsbiblioteken menar att många faktorer kan inverka på förskolorna, såsom stödet från ledningen, hur man sköter lämnning och hämtning, hur kapprum och kapprumsbibliotek är utformade, hur kollegerna samarbetar och personliga skäl hos vissa anställda. En del biblioteksanställda och kapprumsbiblioteksansvariga lyfter att de, trots de samarbetsavtal som finns, upplever en oklarhet kring vem som ska ta initiativet till bokbyten i kapprumsbiblioteken. Ska bibliotekarien vänta på att den kapprumsansvariga hör av sig eller själv ta kontakt och påminna? En del efterlyser tydligare riktlinjer, till exempel beträffande vem som ska ta initiativ och hur ofta böckerna ska bytas. En del bibliotekarier upplever att de kan för lite om barnlitteratur, men säger att det finns kolleger som de kan fråga.

Avdelningschefen för de kommunala förskolorna på Gotland upplever att det överlag finns en samsyn i förskolorna kring att yngre barns läsning och språkutveckling är viktiga områden och att man på förskolorna i fokusområdena uppskattar Bokstarts-projektet. Man har beslutat att man ska arbeta mer med språkutveckling i förskolorna och avdelningschefen upplever att hon får bra draghjälp av Bokstarts-projektet i det arbetet. Hon skulle önska att alla förskolor på Gotland kunde ha kapprumsbibliotek. Projektet försenades i starten på förskolorna eftersom det just då skedde ett byte av avdelningschef, och även på grund av att man var tvungen att prioritera arbetet med den nya läroplanen för förskolan som kom vid ungefär samma tid. Även corona-pandemin har inneburit utmaningar för verksamheten. Avdelningschefen upplevde att projektet inte var tillräckligt förankrat hos rektorer och förskolepersonal när hon tillträdde. Det har varit trögt att få med alla, förmodligen till stor del beroende på tidsbrist. Sjukskrivningar och många vikarier på vissa förskolor kan också ha inverkat. Här och var kan det krävas fortbildning om barns språkutveckling. På vissa förskolor finns det utbildad personal.

En bibliotekarie uttrycker att det finns en osäkerhet kring läsning hos en del förskolepersonal och ibland ett lite föråldrat synsätt:

Det finns en osäkerhet inom förskolan, de är lite avvaktande och lite ointresserade. Det är viktigt att få med rektorerna. Många har 'läsvila' och menar att 'det är då vi läser böcker'. Men det krävs ju en aktiv läsning, att prata med barnen med boken som utgångspunkt. Det skulle behövas vidareutbildning för en del om att det är aktiv läsning som verkligen ger något. Det finns en osäkerhet kring läsning i allmänhet och alla förstår inte poängen med Bokstart. Det är ju helt ok att OCKSÅ använda läsningen för att slappna av när man ska sova men det är viktigt att ÄVEN ha den aktiva läsningen. En del föräldrar förstår inte att man måste prata med barnet för att det ska BÖRJA prata, man kan ju inte vänta med att ha samtal tills barnet har lärt sig det. (medarbetare 12, bibliotekarie)

Projektledaren lyfter problemet att det ibland kan vara svårt att få ut Bokstarts-information till förskolepersonalen. Informationen skickas ofta till rektorerna, som kanske inte alltid är så insatta i projektet och kanske inte alltid tänker på att vidarebefordra informationen till personalen.

Avdelningschefen för de kommunala förskolorna och projektägaren menar båda att det tar tid att förankra ett projekt som Bokstart i en så stor och komplex verksamhet som förskolan. Det krävs tålamod och långsiktighet. Projektägaren lyfter i sammanhanget fram att det hade varit bra med övergångsmedel från Kulturrådet och att det även efter att projektet formellt är slut behövs en samordnare inom regionen för att projektet ska kunna fortleva när det integreras i ordinarie verksamhet och tas över av regionen.

På vissa håll är projektet alltför individberoende. Det är ibland svårt att förankra arbetet med Bokstart i hela personalgruppen, särskilt på förskolor och bibliotek. Om då en person som har varit engagerad slutar kan det vara svårt att hitta en ersättare; projektets framgång är ibland alltför beroende av enstaka eldsjälar. Man upplever svårigheter vid överlämnande i samband med att personal byts ut eller vikarierar.

Projektledaren upplevde inledningsvis en viss skepsis mot projektet på biblioteken, men det vände när personalen märkte att projektet fungerade och gav resultat. De som arbetar med vuxenlitteratur är inte alltid lika engagerade som de som arbetar med barnlitteratur, vilket i och för sig är naturligt, men kan utgöra ett problem särskilt på bibliotek med få anställda. Även på bibliotek med fler anställda förekommer det att bibliotekarier som arbetar med Bokstart önskar att fler kolleger vore engagerade i projektet. Det finns annars en risk för att projektet blir alltför personberoende och betraktas som en sidoverksamhet, istället för som en del av bibliotekets ordinarie verksamhet i vilken ingår att verka för läsning med yngre barn.

Flera projektmedarbetare uttrycker att det kan vara svårt att nå familjer som är lågutbildade, högutbildade samt flerspråkiga. Lågutbildade vårdnadshavare kan känna en osäkerhet kring böcker och läsning, medan högutbildade kan tendera att tycka att de redan kan det och då inte vara så öppna för inspiration och nya metoder. Flerspråkiga familjer kan vara svåra att nå på grund av att man inte förstår varandra rent språkligt, samt för att man inte har tillräcklig kunskap om hur man förhåller sig till läsning med yngre barn i olika kulturer. Mer kunskap på området skulle behövas. Det vore bra om även tolkarna fick mer kunskap om Bokstarts-projektet, för att lättare kunna förklara för vårdnadshavarna vad projektet innebär. Ibland saknas böcker på vissa språk.

Förskolepersonal bekräftar utlåningen i många kapprumsbibliotek som ojämn. Vissa lånar mycket och andra inte alls. Det kan vara ett problem att böcker sprids ut på förskolan och att man inte alltid har ett fungerande utlåningssystem. Både biblioteksanställda och förskolepersonal ser dock detta som ett litet problem i sammanhanget. Det viktigaste är att barnen kommer i kontakt med böcker och läsning. Många förskolebarn verkar uppskatta tillgången på böcker väldigt mycket och gillar att läsa. En del vårdnadshavare har stor respekt för böcker och är rädda för att barnet ska ha sönder dem, vilken kan utgöra ytterligare hinder för att de ska låna hem böcker. Flera projektmedarbetare betonar vikten av att avdramatisera riskerna för detta.

En del förskolepersonal tycker att det kan vara svårt att nå vissa vårdnadshavare. Det vore önskvärt att alla i personalen skulle vara delaktiga i att informera och påminna vårdnadshavarna om att kapprumsbiblioteket finns. Det vore bra om det kunde finnas en kapprumsbiblioteksansvarig på varje avdelning och om man kunde informera mer på föräldramötena. Vissa informerar ibland via Schoolsoft men det är inte alla vårdnadshavare som går in där.

En förskollärare beskriver för- och nackdelarna med kapprumsbibliotek och Bokstart på följande sätt:

Det är ganska bra utlåning. Vissa lånar mer än andra. Kapprumsbiblioteket har inspirerat vissa föräldrar till att också börja låna böcker på det större biblioteket. Läsningen uppmärksammas genom Bokstart. Fler vårdnadshavare tänker på läsningen och läser kanske mer hemma, även om de inte lånar böcker i kapprumsbiblioteket. Kontakten med biblioteket fungerar jättebra. Vi har också en läshörna inne på avdelningen och läser mycket med barnen, så detta är ett prioriterat område. Det är ett hinder att det inte finns någon arbetstid avsatt för projektet och för kapprumsbiblioteket. Föräldrarna får klara sig själva lite. Men det rullar på. Det är bra att projektet och kapprumsbiblioteket är enkelt, tydligt och tillgängligt – inte så pretentiöst. (medarbetare 17, förskollärare)

Ytterligare förskolepersonal lyfter fram att stödet från projektet har fungerat bra och att många vårdnadshavare är positivt inställda. Dock är det en svårighet att ingen arbetstid finns avsatt. Det är svårt att hinna delta i projektmöten och att hinna ordna med kapprumsbiblioteket. Det kan vara svårt att få köpa in det som krävs till kapprumsbiblioteket för att kunna ställa upp böckerna på ett bra sätt och det kan saknas någon som hjälper till med att sätta upp hyllor och liknande.

Pandemin har inneburit extra svårigheter vid genomförandet av både hembesök och kapprumsbibliotek. Bokstartarna har upplevt att digitala möten fungerar sämre än fysiska träffar, och det kan vara en utmaning att få tekniken att fungera. Att vårdnadshavarna skulle boka in hembesöken digitalt ledde till färre hembesök. En bokstartare har uppfattat att andra modersmål hos vårdnadshavarna kan utgöra ett extra hinder i samband med att besöken skulle bokas digitalt och att det i dessa fall var lättare att nå fram om hon ringde familjen istället. En del bibliotekarier tar upp att det har varit synd att de inte har kunnat besöka förskolornas kapprumsbibliotek eller informera på föräldramöten under pandemin.

Ibland kan yttre omständigheter, som att barnet sover, inverka vid hembesöken. Det kan också vara en utmaning att hitta rätt balans mellan nyttigt och roligt vid hembesöken. Flera bokstartare och andra projektmedarbetare lyfter att det är viktigt att information och aktiviteter upplevs som opretentiösa och att man inte skrämmer bort vårdnadshavarna genom att komma med pekpinna.

Förskolepersonalen och vissa biblioteksanställda kan ha svårt att delta i projektmöten, till exempel i arbetsgruppen, eftersom det inte alltid går att ordna vikarie.

Inom barnhälsovården upplever man generellt inte så stora problem med projektet. Pandemin har förstås inverkat en del. Ibland kan det vara svårt att hinna ta upp Bokstart, läsning och språkutveckling om det är mycket annat kring barnet som man måste tala om. Språket kan ibland vara ett hinder, samt att en del familjer inte vill ha hembesök. En del vårdnadshavare tar med sig erbjudandet om extra hembesök hem och kan glömma att fylla i det. Att ytterligare en enkät om barnets språkutveckling skulle fyllas i vid 18-månadersbesöket på BVC kan ha lett till att en del vårdnadshavare inte orkade besvara Bokstarts-enkäten också.

Det finns hos en del projektmedarbetare en oro kring projektets fortsättning med avseende på ekonomi och projektorganisation.

7.2.3 Helhetsbild

Den sammantagna bilden som ges av projektmedarbetarna är att projektet och de insatser som görs inom det fungerar bra och att man når målgruppen – barn och vårdnadshavare – på det sätt som var tänkt. Aktiviteterna är uppskattade och många vårdnadshavare får upp ögonen för att läsning med yngre barn är både viktig och rolig. De lär sig att läsa på ett mer aktivt sätt och mer och oftare. Att flera olika verksamheter för fram samma budskap och att Bokstarts-logotypen känns igen bidrar till förankringen hos vårdnadshavarna.

De insatser som görs inom barnhälsovården, biblioteken, öppna förskolan samt hembesöken av bokstartare fungerar överlag mycket bra. Den verksamhet som fungerar sämre inom Bokstarts-projektet är förskolan. Här behövs ytterligare insatser för att öka insikten om projektets värde hos de anställda, samt bättre förutsättningar för att de ska hinna ägna sig åt det. Variationerna är dock stora inom förskolan. En del personal är mycket engagerade i projektet och medvetna om läsningens positiva effekter, medan andra inte är det än.

Beroendet av enstaka eldsjälur utgör på vissa arbetsplatser en utmaning för projektet. Språk, kultur och utbildningsnivå hos vårdnadshavarna uppfattas i vissa fall utgöra hinder. Projektmedarbetare efterfrågar mer kunskap om läsning med yngre barn i andra kulturer.

7.3 De intervjuades upplevelser av förutsättningarna för att kunna genomföra insatserna

Efter att projektmedarbetarna fritt hade fått beskriva hur de upplevde utfallet av sina insatser tillfrågades de om hur de upplevde förutsättningarna för att kunna genomföra sina uppgifter inom projektet. De förutsättningar som explicit togs upp i frågan var projektinformation, kunskap om yngre barns läsning och språkutveckling, arbetstid samt materiella och logistiska förutsättningar. Därutöver ställdes frågan om projektmedarbetaren i övrigt hade saknat något under projektet. En del synpunkter på förutsättningar framkom redan i föregående avsnitt, och gällde framför allt bristande arbetstid för att sköta kapprumsbiblioteken på förskolorna.

Projektmedarbetarnas beskrivning av förutsättningarna är tydlig och överlag samstämmig. Informationen om och från projektet upplevs som bra och tydlig. Uppstartsfasen upplevdes som mycket bra och givande av de som deltog i den. Då fick de mycket information om projektet och om läsning med yngre barn, bland annat vid nationella och lokala träffar och kunskapsdagar. Det har genomgående varit lätt att komma i kontakt med projektledaren om man behövt fråga om något. Dock upplevs en del svårigheter vid överlämning mellan personal, om någon slutar och lämnar sitt uppdrag. Rutinerna för att informera nya projektmedarbetare skulle kunna förbättras. En biblioteksanställd uttrycker att det blev lite hastigt när hon fick ta över uppdraget på sitt bibliotek. Det fungerade tack vare att hon redan hade kontakt med förskolepersonalen, men hade annars varit svårt. En bibliotekarie tycker att projektet är välorganiserat och att det är bra med många ansvariga för olika delar, men att det ibland kan vara svårt att veta vem man ska vända sig till i olika frågor. Denna medarbetare kom in i projektet när det redan hade pågått ett tag.

En bibliotekarie säger att hon hade önskat att fler på biblioteket hade engagerat sig på områden relaterade till projektet, som hur man lånar böcker och vilka stöd som finns vid läs- och skrivsvårigheter. Länken mellan projektet och övrig biblioteksverksamhet skulle kunna förbättras.

Projektmedarbetarna uppger överlag att de har, eller har fått, tillräcklig kunskap om läsning med yngre barn och barns språkutveckling för att kunna genomföra sina uppgifter inom projektet. Flera skulle dock vilja lära sig mer. En del förskolepersonal upplever brister på området. En förskollärare uttrycker åt andra hållet att informationen om pratläsning och ökat ordförråd genom läsning snarast är alltför grundläggande, ”en lägsta-nivå”, och att man redan känner till det. Hon önskar att man inom projektet istället skulle behandla mer avancerad språkutveckling och kognitiva processer vid läsning. Den samlade bilden utifrån intervjuerna med förskolepersonal är att de flesta upplever nivån inom projektet som lagom eller önskar ytterligare kunskap om yngre barns läsning och språkutveckling.

BHV-sköterskorna säger sig genom projektet ha fått tillräcklig kunskap om läsning med yngre barn och barns språkutveckling för att kunna utföra sina Bokstarts-uppgifter. En sköterska säger att hon redan före projektet var mycket intresserad av, och insatt i, dessa områden. Hon uttrycker samtidigt att inte alla inom BHV är lika intresserade.

En del biblioteksanställda skulle vilja lära sig mer om barnlitteratur och läsning med yngre barn. Detta har inte alltid tagits upp så mycket under deras utbildning. Det skulle också behövas mer kunskap om barns läsning i andra kulturer för att bättre kunna möta flerspråkiga familjer, vilket projektmedarbetare ur alla yrkeskategorier uttrycker.

Projektägaren anser att hon har fått bra stöd i projektet från sin närmaste chef, det vill säga chefen för kultur- och fritidsavdelningen. Hon upplever även att hon kan få stöd genom de nationella nätverken för Bokstart och från Kulturrådet. Hon säger också att hon själv tar reda på sådant som hon behöver känna till rörande projektet och läsning med yngre barn, vilket ytterligare projektmedarbetare också säger sig göra. Här verkar det dock finnas en skillnad i inställning mellan medarbetare som aktivt söker information och medarbetare som inte anser sig ha tid att göra detta eller vet var de ska leta.

Gällande om den arbetstid som är avsatt för uppgifterna är tillräcklig skiljer sig uppfattningarna åt i olika verksamheter. Inom projektledning, bibliotek och barnhälsovård upplever man överlag att tiden räcker till. Ibland kan det bli tidsbrist inom barnhälsovården på grund av att mycket annat ska hinnas med under mötena med barn och vårdnadshavare. På en BVC var det svårt att hinna med i början eftersom en tjänst saknades och det var svårt för vikarier att hinna sätta sig in i Bokstart. Efter att tjänsten tillsattes fungerar det bra.

Inom förskolorna uttrycker många att tiden inte räcker till för att hinna delta i projektmöten, engagera sig ordentligt i kapprumsbibliotek och ge information till vårdnadshavare. Ingen arbetstid har inom förskolan avsatts för detta och projektaktiviteterna kan upplevas som ett stressmoment och som något ytterligare som läggs på utifrån och som ska hinnas med i verksamheten. Några uttrycker att det vore önskvärt med en kapprumsbiblioteksansvarig på varje avdelning. Det kan vara svårt för en enda ansvarig att hinna samla in önskemål från andra avdelningar, och avståndet till vårdnadshavarna blir större om man inte träffar dem lika ofta.

Uppfattningarna inom förskolan varierar något. Det finns också förskolepersonal som uttrycker att de tycker att Bokstarts-inslagen ryms inom ordinarie arbetstid och verksamhet. Kanske påverkas upplevelserna av arbetsituationen på den enskilda förskolan.

Förskolepersonal och en del biblioteksanställda för fram att det sällan är möjligt att ta in en vikarie så att de kan delta i projektmöten. Mötena sker ibland på tider när det är mycket att göra på deras arbetsplatser. Den anställda på öppna förskolan upplever samma sak när hon som bokstartare ska göra hembesök; ibland är det svårt att ordna vikarie vilket skapar en stress. Även avdelningschefen uttrycker att hon skulle behöva mer tid för att hinna driva projektet inom förskolan.

De materiella och logistiska förutsättningarna fungerar överlag bra. Förskolepersonal upplever en del problem med att göra iordning kapprumsbiblioteken. Stödet från rektorerna varierar. En del är positiva och stöttande. En rektor har till exempel själv hjälpt till med att sätta upp tavellister i kapprumsbiblioteket. Det kan ibland vara svårt att få köpa in utrustning som man behöver, såsom hyllor till böckerna, och det kan vara svårt att få hjälp med att sätta upp dem. En del svårigheter gällande överlämning av böcker mellan bibliotek och förskolor upplevs också, inte minst på landsbygden där avståndet till närmaste bibliotek kan vara stort. Bokbussen fyller en viktig funktion men det är inte möjligt med extra turer för att lämna böcker till kapprumsbibliotek; bokbytena får ske när Bokbussen ändå kommer. Några lyfter att det är bra att ansvarsförbindelsen gällande kapprumsbiblioteken finns, men att allt inte framgår av den, som till exempel hur böckerna ska levereras till förskolan. Ska bibliotekarien lämna dem på förskolan eller ska förskolepersonalen hämta dem? En förskollärare berättar att hon tar med sig barnen och hämtar böckerna på biblioteket, och hon tycker att det fungerar bra att göra så. Avdelningschefen lyfter att det vore önskvärt att alla förskolor hade kapprumsbibliotek och att detta bör placeras vid den/de ingång(ar) till förskolan där flest passerar. Hur allt rent praktiskt ska ordnas på förskolorna är dock rektorernas och personalens område. Avdelningschefen fokuserar på att förankra projektet mer generellt i förskolan, via rektorerna.

Några medarbetare tar upp att de logistiska och materiella förutsättningarna skiljer sig åt mellan stad och landsbygd. På landet är biblioteken mindre med färre böcker på till exempel olika språk och avstånden är längre mellan förskolor och bibliotek. Det är möjligt att låna in böcker från det största biblioteket på ön, men detta innebär förstås ett extra led.

Projektledaren lyfter att hon hade velat besöka verksamheterna mer under projektets gång, men tiden har varit begränsad och pandemin har inneburit ett extra hinder.

Flera medarbetare lyfter att de digitala lösningar som har fått ersätta fysiska möten under pandemin har inneburit en extra utmaning, både rent tekniskt och i arbetet med att skapa bra möten med familjerna. Ibland har det varit svårt att hitta en arbetsplats som man kan hålla de digitala mötena från. Någon bokstartare nämner att det är bra att hon har haft en tjänstemobil under pandemin. Hon har fått använda sin egen bil för att ta sig runt under projektets gång, men det har fungerat bra och hon har fått ersättning för bensin.

Den biträdande förvaltningschefen blickar framåt och funderar över hur man kan skapa förutsättningar för att projektet ska leva vidare i regional regi. Hur når man familjer och projektmedverkande i olika grupper? Hur kan man sprida informationen om projektet på bästa sätt?

Sammantaget upplever projektmedarbetarna i de flesta grupper att förutsättningarna för att de ska kunna genomföra sina uppgifter inom Bokstart har varit tillräckligt goda, även om mindre brister och svårigheter kan finnas. Den verksamhet där större svårigheter upplevs är förskolan. Både projektledning, förskolepersonal och kontaktpersoner på biblioteken påtalar brister i ledning, arbetstid, kunskap och engagemang på förskolorna, även om det också finns exempel på att projektet fungerar bra på vissa förskolor. Spridningen mellan förskolor och förskolepersonal kan vara stor och kan handla om sådant som stöd från rektor, möjligheterna att ordna och underhålla kapprumsbiblioteket, tid och rutiner för att informera vårdnadshavarna, rutiner för bokönskemål och boköverlämning, kontakter med bibliotekarien, möjligheten att integrera aktiviteter i ordinarie verksamhet, stödet från kolleger samt den egna kunskapen om och engagemanget i läsning med yngre barn.

7.4 Projektsamverkan inom och mellan grupper

Inom Bokstarts-projektet sker en samverkan mellan olika verksamheter, grupper och nyckelpersoner. Att barn och vårdnadshavare möter samma budskap om läsning och känner igen Bokstarts-logotypen på olika platser anses kunna bidra till att projektet blir framgångsrikt, vilket bekräftas av tidigare forskning (se avsnitt 3.5). Under intervjuerna tillfrågades medarbetarna om vilka samarbeten de deltar i (presenteras i detta avsnitt) och hur de upplever dessa samarbeten (se avsnitt 7.5).

I tablå 4 ges en översikt över de intervjuades samarbeten inom och i anslutning till Bokstart Gotland. Översikten grundar sig på medarbetarnas egna beskrivningar. Ytterligare samarbeten och kontaktytor som inte direkt rör Bokstart kan finnas, men faller utanför frågan. Förmodligen händer det att Bokstart berörs även i mer informella sammanhang, men i studien är det alltså de organiserade sammanhangen som är i fokus.

Tablå 4. Samverkan inom och mellan grupperna i Bokstarts-projektet

Person eller grupp	Bokstarts-samverkan inom gruppen	Samverkan med andra personer/grupper med koppling till projektet
Biträdande förvaltningschefen	–	<ul style="list-style-type: none"> • Projektägaren • Berörda förvaltningschefer • Avdelningschefen för de kommunala förskolorna
Avdelningschefen för de kommunala förskolorna	–	<ul style="list-style-type: none"> • Projektägaren • Projektledaren • Stygruppen • Förskolerektorerna • (Förskollärare och barnskötare vid personalmöten)
Projektägaren	<ul style="list-style-type: none"> • Stygruppen • Bibliotekarier och biblioteksassistenter 	<ul style="list-style-type: none"> • Kulturrådet • Biträdande förvaltningschefen • Chefen för kultur- och fritidsavdelningen • Avdelningschefen för de kommunala förskolorna • Projektledaren • Stygruppen • Bibliotekspersonal som arbetar med Bokstart
Projektledaren	<ul style="list-style-type: none"> • Stygruppen • Arbetsgruppen • Bokstartarna 	<ul style="list-style-type: none"> • Samverkan med alla personer och grupper inom projektet, utom regionledningen
Projektansvarig för kapprumsbiblioteken	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgruppen • Bokstartarna • Bibliotekarier och biblioteksassistenter 	<ul style="list-style-type: none"> • Projektägaren • Projektledaren • Förskollärare och barnskötare (kapprumsbiblioteks-ansvariga) • Barn och vårdnadshavare
Bokstartare	<ul style="list-style-type: none"> • Bokstartarna (regelbundna möten) 	<ul style="list-style-type: none"> • Projektledaren • Barnhälsovården • Barn och vårdnadshavare
Bibliotekarier och biblioteksassistenter med uppdrag inom Bokstart	<ul style="list-style-type: none"> • Bibliotekarier och biblioteksassistenter (kolleger), inom ramen för ordinarie arbetsplatsmöten 	<ul style="list-style-type: none"> • Projektägaren • Projektledaren • Barn och vårdnadshavare • Förskollärare och barnskötare (kapprumsbiblioteks-ansvariga)
Anställd inom öppna förskolan	<ul style="list-style-type: none"> • Personalen på öppna förskolan 	<ul style="list-style-type: none"> • Projektledaren • Bibliotekarie • Barn och vårdnadshavare
Förskollärare och barnskötare med Bokstarts-ansvar	<ul style="list-style-type: none"> • Kontaktyta mellan de Bokstarts-ansvariga på förskolorna saknas. • Möjligt att ta upp Bokstart vid APT på förskolan och inom rektorsområdet 	<ul style="list-style-type: none"> • Projektledaren • Avdelningschefen för de kommunala förskolorna (större personalmöten) • (Förskolerektorn) • Ibland barnhälsovården • Kapprumsbiblioteks-ansvarig inom projektet • Barn och vårdnadshavare
BHV-sköterskor	<ul style="list-style-type: none"> • BHV-sköterskorna (regelbundna möten med möjlighet att ta upp Bokstart) 	<ul style="list-style-type: none"> • Projektledaren • Barn och vårdnadshavare • (Förskolepersonal) • (Biblioteksanställda)

Tablå 4 visar att samverkan inom Bokstarts-projektet sker på flera olika nivåer och i många sammanhang. Horisontell samverkan sker på förvaltningsnivå inom regionen, inom projektledningen och inom de olika verksamheter och arbetsgrupper som ingår i projektet. Vertikal samverkan sker mellan Kulturrådet, regionen, projektledningen, representanter för de olika verksamheterna och aktiviteterna, arbetsplatserna, projektmedarbetarna och familjerna. Den vertikala samverkan sker huvudsakligen uppifrån och ner, men även nerifrån och upp genom att erfarenheter och önskemål framförs till personer i ledande ställning. Det finns en skiljelinje mellan personer som endast kommer i kontakt med projektet på en övergripande nivå (till exempel chefer inom regionen), personer som både har ledande uppdrag och möter projektmedarbetare eller själva utför aktiviteter inom projektet (till exempel projektägaren och projektledaren), samt projektmedarbetare som endast utför uppdrag inom projektet (till exempel kapprumsansvariga på förskolorna).

Översikten i tablå 4 bekräftar intrycket från intervjuerna av att merparten av projektmedarbetarna upplever att de har de kontaktytor som de behöver för att kunna diskutera sina arbetsuppgifter inom Bokstart och för att få stöd av ledning och kolleger under projektet. Inom bokstartargruppen, barnhälsovården och biblioteken upplevs samarbetet med både ledning och kolleger överlag som tillfredsställande, och regelbundna möten sker där det är möjligt att lyfta olika Bokstarts-frågor även om mötena i sig också behandlar mycket annat. Även på öppna förskolan upplevs sammanhanget som fungerande, med viss reservation för att verksamheten har få anställda; att det fungerar bra kan ha att göra med den person som är aktiv inom projektet. Hon har dessutom flera roller inom projektet.

Flera projektmedarbetare framför också att fortbildningsdagar både nationellt och inom regionen är värdefulla för att få ta del av andras erfarenheter och för att öka engagemanget i projektet.

Det sammanhang där kontaktyta saknas mellan medarbetarna är kapprumsbiblioteken och det övriga arbetet med Bokstart inom förskolan. De Bokstarts-ansvariga på förskolorna har kontakt med den kapprumsbiblioteksansvariga och/eller med projektledaren och med sin kontaktperson på biblioteket. Bokstart kan tas upp på arbetsplatsträffar, men flera medarbetare uttrycker att det ofta inte hinns med. Det saknas en kontaktyta mellan de Bokstarts-ansvariga på de olika förskolorna, vilket gör det svårt att diskutera erfarenheter, ställa frågor och lära av varandra. Flera av de intervjuade Bokstarts-ansvariga på förskolorna uttrycker att de känner sig ensamma i arbetet med projektet och att arbetet i alltför stor utsträckning vilar på en enda person. Några har på eget initiativ kontakt med Bokstarts-ansvariga på andra förskolor men en organiserad kontakt saknas.

Vissa biblioteksanställda uttrycker liksom förskolepersonalen att de känner sig ensamma i arbetet med Bokstart, men de upplever i större utsträckning än förskolepersonalen att det finns kolleger att fråga vid behov. De har också tillgång till en e-postlista där alla biblioteksanställda som ingår i projektet finns med.

Vidare saknas en formell kontaktyta mellan de olika verksamheterna inom ett visst geografiskt område, såsom fokusområdena. En del projektmedarbetare har sådana kontakter ändå, men många har det inte. Flera projektmedarbetare framför önskemål om en sådan kontaktyta, som i citatet nedan:

Det vore bra att få träffa dem som arbetar med Bokstart i området – förskolepersonal, bibliotekarier, BHV, öppna förskolan. Kanske någon från projektledningen kan vara med också. Då skulle man kunna lära känna varandra lite och prata om hur allt ska göras och hur man kan hjälpas åt. Det kan räcka med någon timme. (medarbetare 11, bibliotekarie)

Både förskolepersonal och biblioteksanställda uttrycker att det vore bra om kontaktpersonen på biblioteket skulle kunna vara med på möten med vårdnadshavarna på förskolan för att informera om projektet och läsning med yngre barn.

Projektmedarbetare som ingår i arbetsgruppen beskriver detta som ett värdefullt och givande sammanhang, bland annat för att man där möter representanter för de olika verksamheterna.

Den sammantagna bilden av den samverkan som sker mellan och inom verksamheter, grupper och medarbetare inom projektet är att den i många avseenden är tillräcklig och välfungerande. Kontaktytor saknas dock mellan de Bokstarts-ansvariga på förskolorna, samt mellan verksamheterna inom ett visst geografiskt område.

7.5 Upplevelser av samverkan inom och mellan grupper i projektet

I avsnitt 7.4 presenterades projektmedarbetarnas redogörelser för den samverkan som äger rum mellan och inom olika verksamheter i Bokstart. Det framkom att organiserad samverkan finns och i stort sett upplevs fungera tillfredsställande i de flesta av de sammanhang där samverkan sker. Bokstarts-ansvariga på förskolorna och en del biblioteksanställda skulle önska mer samarbete inom den egna gruppen. Det framkom även önskemål rörande samverkan mellan de olika verksamheterna inom samma geografiska område.

I detta avsnitt fördjupas bilden av projektmedarbetarnas upplevelser av den samverkan som sker inom projektet. Den huvudfråga som ställdes var hur den intervjuade upplevde samarbetet inom den egna gruppen och med övriga grupper inom projektet som hen kom i kontakt med. Dessutom ställdes några följdfrågor: *Vad fungerar bra och vilka eventuella svårigheter upplever du med samarbetet inom den egna gruppen och med andra grupper och nyckelpersoner? Finns det en samsyn kring projektets målsättningar och barns läsning inom den egna gruppen och med andra grupper och nyckelpersoner? Vilka reaktioner kring projektet har du mött från dem du kommer i kontakt med i projektet?*

7.5.1 Regionledning och projektledning

Den biträdande förvaltningschefen inom regionstyrelsen upplever att inställningen till Bokstart är positiv i de förvaltningar som projektet ingår i. De reaktioner som hon har mött kring projektet är positiva och projektet upplevs ge goda resultat. Avdelningschefen för de kommunala förskolorna upplever dock att projektet inte var ordentligt förankrat hos rektorer och personal när det påbörjades, och att detta ledde till att förskolan halkade efter i början av projekttiden. Arbetsituationen inom förskolan är bitvis ansträngd. Arbetet med den nya läroplanen och barnkonventionen har tagit mycket tid, vilket är en av förklaringarna till att Bokstart har fått stå tillbaka.

Projektägaren anser att samarbetet har fungerat bra inom styrgruppen, projektledningen, med politiker och tjänstemän, med barnhälsovården och med biblioteken. Hon har förståelse för att det tar längre tid att få med förskolan som organisation, eftersom verksamheten är så omfattande och komplex. Hon tycker att samarbetet med förskolan i många avseenden har fungerat bra.

Projektledaren delar i stort projektägarens upplevelser av samarbetet inom projektet. Kontakterna med barnhälsovården och barnhälsovårdens insatser fungerar mycket bra. En del biblioteksanställda upplevdes som lite skeptiska i början men sedan har det fungerat bra. De som arbetar med vuxenlitteratur förefaller inte alltid lika engagerade som de som arbetar med barnlitteratur. Styrgruppens förväntningar på projektledaren har ibland upplevts som lite otydliga, men inställningen har varit positiv. Samarbetet med förskolan har varit svårast och har upplevts som trögt med en del förskolor. Intrycket är att en del förskolepersonal inte tycker att de hinner med ytterligare arbetsuppgifter. Corona-pandemin har inneburit extra svårigheter att genomföra möten och aktiviteter.

En projektmedarbetare uttrycker att det är synd att inte alla som ingår i arbetsgruppen kan delta i gruppens möten på grund av att de inte kan gå ifrån sitt arbete. De som ingår i arbetsgruppen lyfter att det sammanhanget ökar deras kunskap om och engagemang i projektet. Att få träffa medarbetare ur de andra verksamheterna inom projektet beskrivs som givande och värdefullt.

7.5.2 Bokstartare och biblioteksanställda

Samarbetet inom bokstartar-gruppen upplevs som välfungerande. Projektledaren, som också är bokstartare, är lätt att komma i kontakt med och bokstartarna har goda kontakter med varandra. Reaktionerna från vårdnadshavarna är generellt mycket positiva.

De biblioteksanställda kan vara lite ensamma i projektet på grund av få anställda på mindre bibliotek eller för att kollegerna på arbetsplatsen inte är involverade i projektet. Det kan finnas en tendens på större bibliotek att Bokstart överläts på den kollega som redan är engagerad i projektet, trots att projektets målsättningar egentligen ingår i bibliotekens ordinarie verksamhetsmål.

Kontakterna med de kapprumsbiblioteks-ansvariga på förskolorna upplevs av kontaktpersonerna på biblioteken som varierande. Vissa kontakter fungerar mycket bra, medan andra inte gör det. Kontakten mellan bibliotek och förskola är alltför beroende av det personliga engagemanget hos den som ansvarar för kapprumsbibliotek och Bokstarts-information till vårdnadshavare. Är denna person aktiv och positivt inställd fungerar samarbetet med kontaktpersonen på biblioteket bra, men om så inte är fallet fungerar samarbetet ofta inte alls. En del biblioteksanställda uttrycker en frustration kring samarbetet med förskolan. Viss personal upplevs inte ta till sig hur viktig och rolig läsning är. En bibliotekarie menar att det kanske kan ha att göra med en kultur ”som sitter i väggarna” (medarbetare 11). En biblioteksanställd har uppfattat att en del kapprumsbiblioteks-ansvariga inte verkar känna till projektet och dess målsättningar ordentligt. Hon menar att stöd uppifrån verkar saknas på dessa förskolor och tror att rektorn kanske inte har informerat personalen om Bokstart.

Flera biblioteksanställda upplever dock samarbetet med förskolorna som välfungerande. De kapprumsansvariga framför önskemål om vilka böcker (teman, språk med mera) som de vill ha och böckerna byts ut regelbundet. Samarbetet mellan bibliotek och förskola verkar underlättas av att det på vissa ställen redan fanns upparbetade och personliga kontakter mellan dessa verksamheter.

7.5.3 Förskolepersonal

De Bokstarts-ansvariga på förskolorna beskriver samarbetet med biblioteken som välfungerande och positivt, även på förskolor med vilka bibliotekarien upplever samarbetet som trögt. Förmodligen beror detta på att kontaktpersonerna på biblioteken generellt anpassar sig efter förskolan i kontakterna; förskolepersonalen får vad de ber om från biblioteket. Framför de inga önskemål upplevs detta som negativt av bibliotekarien, men inte av personalen på förskolan.

En Bokstarts-ansvarig berättar följande om samarbetet kring Bokstart på hennes förskola:

Samarbetet har fungerat bra. Kollegerna har varit positiva. Jag informerade föräldrarna och gjorde iordning kapprumsbiblioteket men övrig personal kunde också svara på vårdnadshavares frågor och var delaktiga i projektet. (medarbetare 13)

Samma projektmedarbetare uttrycker ett önskemål om att projektledaren skulle besöka kapprumsbiblioteken för att se hur de har organiserats på olika förskolor. Hon menar vidare att det är viktigt att hitta anställda inom förskolan som *vill* arbeta med Bokstart. Det är viktigt att informera och entusiasmera för att fler ska vilja engagera sig. Är uppgiften påtvingad uppifrån fungerar det inte. Tiden är en viktig faktor. En del förskolepersonal kan uppleva att de inte hinner eller orkar med ytterligare arbetsuppgifter.

En annan förskollärare säger att kollegerna på förskolan är positivt inställda till projektet och hjälper till, men att projektet mest hänger på henne. En del kolleger har dåliga erfarenheter från projektet med bokpåsarna. De var inledningsvis oroliga för att Bokstart skulle innebära för mycket merarbete, men har sedan tyckt att projektet har fungerat bättre och smidigare än bokpåsarna.

Ytterligare en Bokstarts-ansvarig på en förskola tycker att det har fungerat bra med kollegerna. De har en samsyn kring läsning med yngre barn så det har inte funnits något motstånd mot projektet. Informationen om projektet är bra. Att projektledaren och kontaktpersonen på biblioteket kom till förskolan för att informera om Bokstart var positivt och värdefullt. Vårdnadshavarna uppskattar tillgängligheten i kapprumsbiblioteket, även om vissa inte lånar böcker ur det. Efter kunskapsdagen om projektet 7 januari 2021 har denna Bokstarts-ansvariga satt upp Bokstarts-logotypen även inne på förskolan.

En Bokstarts-ansvarig på en förskola berättar att det överlag fungerar bra med kapprumsbiblioteket på förskolan och att kollegerna är positiva, men att hon skulle behöva mer hjälp av kollegerna i att löpande informera och påminna vårdnadshavarna om projektet och kapprumsbiblioteket. Pandemin har inverkat; barnen lämnas och hämtas ofta utomhus och kommer då inte in i kapprummet där böckerna finns. Bokstart tas inte upp på arbetsplatsträffarna. Reaktionerna från vårdnadshavarna beskrivs som blandade, vilket den intervjuade bland annat kopplar till att många av familjerna kommer från andra länder:

Det har varit olika reaktioner från föräldrarna. En del är rädda för att böckerna ska gå sönder. En del har själva dyslexi och det kan finnas ett motstånd mot att läsa. Det kan vara lite krångligt kring flerspråkiga familjer – för få böcker ibland, och barn och föräldrar kan vilja ha boken på olika språk. Jag försöker avdramatisera, säger att man kan ju prata kring bilderna och så vidare.

Det är många familjer från olika länder på förskolan. Det är lite svårt att veta vad de tycker. Vissa lånar, andra inte. En del språk går det inte att få tag på böcker på. Det finns skillnader i denna grupp. Ibland verkar inställningen mest vara individrelaterad, och inte kopplad till vissa länder och kulturer. Inställningen beror nog mer på utbildningsnivå. Papporna har ofta mest utbildning och då gäller det att få med dem på detta. Ibland kanske mamman inte kan läsa ens på sitt eget språk. (medarbetare 16)

Rektorernas engagemang i projektet beskrivs som varierande. En del berör det inte så mycket medan andra är positiva och engagerade.

En Bokstarts-ansvarig på en förskola upplever intresset för projektet som varierande hos både kolleger och vårdnadshavare. Hon tror att det vore bra att belysa för personalen hur viktig läsningen faktiskt är för barnen så att de får en större förståelse för varför projektaktiviteterna görs. Hon upplever också en risk för att till exempel utlåningen i kapprumsbiblioteket avtar efter hand, ”när nyhetens behag lägger sig” (medarbetare 19).

Förskolepersonalen är den grupp inom projektet där det framkommer störst skillnader i medarbetares inställning till projektet. Skillnaderna rör både engagemang för projektet, kunskap om yngre barns läsning, upplevelsen av tiden för att hinna med uppgifterna och stödet från rektor och kolleger. I övriga verksamheter inom projektet är upplevelsen av projektet mer homogen. Medarbetarna inom dessa verksamheter är också avsevärt färre än i förskolan.

Samtidigt som en del förskolepersonal uttrycker behov av fortbildning om yngre barns läsning finns det andra som upplever att de har stor kunskap och hög kompetens på området, och saknar en medvetenhet om detta från projektledningen vilket skapar viss irritation.

Det bör påpekas att flera av de Bokstarts-ansvariga på förskolorna inte ville låta sig intervjuas. En möjlig tolkning av detta är att man på dessa förskolor inte hade kommit igång så mycket med kapprumsbibliotek eller information om projektet till vårdnadshavare. Det finns därmed ett behov av ökad kunskap om förskolepersonalens tankar kring projektet.

7.5.4 BHV-sköterskor

Inom barnhälsovården upplever man samarbetet som välfungerande både med projektledning och med kolleger. Inledningsvis fanns visst motstånd och rädsla för att inte hinna med men det gick snabbt över. Det finns en samsyn bland kollegerna kring projektets målsättningar och de drar åt samma håll. Den syn på barns läsning och språkutveckling som förmedlas inom projektet ingick redan att förmedla i barnhälsovårdens uppdrag. Genom projektet har de fått verktyg för att göra detta. Vårdnadshavarna upplevs i hög utsträckning som positiva till projektet vilket exemplifieras i följande citat:

Reaktionerna från föräldrarna har överlag varit mycket positiva. Inga direkt negativa reaktioner. Föräldrarna tycker att det är viktigt med läsning, de tycker att det är så mycket paddor och mobiler annars... en del får aha-upplevelser "ja, detta ska man kanske göra". Böckerna ligger ofta framme och verkar användas i hemmen. De allra flesta tackar ja till hembesöken om de blir erbjudna. Bokpaketet lockar! En del som sagt nej har precis haft barn inom Bokstart och har redan fått infon och böckerna. Någon enstaka kan tycka att de redan läser, men bokpaketet kan locka så att de säger ja ändå.

En del föräldrar säger att kan man läsa för barn så tidigt, de typ tuggar ju bara på boken... men de inser att det funkar, att barnet gillar det, man får släppa på prestationskraven... Det kanske bara blir någon sida läst och lite tuggandelsmakprov! (medarbetare 20)

Många föräldrar har sagt att de har insett att man kan börja läsa tidigare än de trodde. De har insett hur viktig läsningen är och att det funkar. Enstaka kan tacka nej, de tycker att de redan läser och har mycket böcker. Inga negativa synpunkter på det som görs har framkommit. Bemötandet från biblioteket är respektfullt. Många pappor har fått en ändrad syn på böcker och läsning. (medarbetare 21)

7.5.5 Helhetsbild

Sammantaget beskrivs samarbetet mellan regionledning, projektledning, bibliotek, barnhälsovård och öppen förskola som välfungerande av de intervjuade. Samarbete och samordning mellan olika förvaltningar och verksamheter inom regionen innebär en del utmaningar. Samarbetet inom barnhälsovården beskrivs som välorganiserat och välfungerande, förutom när vikarier som inte närmare känner till projektet tas in vid personalbrist. Samarbetet mellan deltagande bibliotekarier beskrivs som fungerande. På större bibliotek tenderar Bokstart att vara ett enpersonsprojekt. Önskemål finns om att fler ur personalen engageras och att yngre barns läsning integreras mer i ordinarie verksamhet. På mindre bibliotek kan bibliotekarien bli ganska ensam i arbetet med Bokstart, men de intervjuade upplever ändå att de vid behov kan kontakta kolleger vid andra bibliotek för att diskutera Bokstarts-frågor.

Från projektledning och bibliotek upplever man ofta kontakten med förskolorna som trög, om det inte finns en eldsjäl som engagerar sig. Avdelningschefen för de kommunala förskolorna arbetar på att förankra projektet hos rektorerna. Inom projektledningen finns en förståelse för att det tar tid att få med förskolan ordentligt i Bokstart. Förskolan är en komplex verksamhet med många anställda. Samarbetet mellan bibliotek och förskola fungerar på vissa håll bra. Det underlättar om det sedan tidigare fanns upparbetade kontakter mellan bibliotek och förskola.

På förskolorna upplever man kontakten med projektledning och bibliotek som bra och smidig. De Bokstarts-ansvariga på förskolorna saknar en organiserad kontaktyta med varandra, vilket gör dem lite ensamma i arbetet. Vissa av de intervjuade projektmedarbetarna lyfter att det vore önskvärt med möten mellan verksamheterna inom fokusområdet (barnhälsovård, bibliotek, förskola, öppen förskola).

Överlag finns det en samsyn hos projektmedarbetarna kring projektets målsättningar och barns läsning, möjligen med undantag för en del förskolepersonal. Reaktionerna från barn och vårdnadshavare upplevs som positiva, och i många fall som mycket positiva.

7.6 Bokstarts-projektets eventuella inverkan på medarbetarnas egen syn på yngre barns läsning

Inom Bokstarts-projektet lyfter man fram att barn från mycket tidig ålder kan ta till sig böcker och läsning, att läsningen är betydelsefull för barnets utveckling av språk och litteracitet, att läsningen bör ske på ett aktivt sätt som stimulerar barnets intresse och förmåga att koppla ihop det lästa med sig själv och sin omvärld (dialogisk läsning) och att lässtunderna innebär tillfällen till närhet och interaktion mellan barn och vårdnadshavare.

För att ett projekt som Bokstart ska bli framgångsrikt krävs att de som arbetar med projektet har en samsyn kring dess målsättningar (Rydsjö 2012). Den syn på yngre barns läsning som beskrivs i föregående stycke är central inom projektet. Det är därmed av intresse att undersöka om den delas av projektets medarbetare, samt om projektet har inverkat på medarbetarnas syn på yngre barns läsning.

I sina svar på frågan [*h*]ar din medverkan i projektet på något sätt förändrat din syn på yngre barns läsning, och i så fall hur? berättar många av de intervjuade att de redan hade uppfattningen att det är viktigt att läsa med yngre barn, samt kunskap på området utifrån sina yrkesroller. Många säger dock att projektet har tjänat som en påminnelse om att läsning med yngre barn är viktig samt att de har fått *mer kunskap på vissa områden*, till exempel beträffande *hur* man kan läsa med barn och *hur tidigt* barn kan ta till sig läsningen. Många nämner också att projektet innebär *ett stöd och verktyg* i att föra ut läsningen till barn och vårdnadshavare. Flera nämner läsningens betydelse för ett ökat ordförråd.

Ytterligare perspektiv som lyfts är en ökad insikt i läsningens betydelse för att på sikt utveckla ett rikt språk, kritiskt tänkande och förmåga att ta till sig information. Flera nämner den demokratiska aspekten, att alla ska inkluderas och kunna göra sig hörda i samhället. Att projektet kan leda till att barnen klarar sig bättre i skolan nämns också.

Avdelningschefen för de kommunala förskolorna säger att hon redan hade den syn på yngre barns läsning som förmedlas i projektet men att projektet har gett henne stöd i hennes övertygelse och en insikt i vad man behöver arbeta med inom förskolan som organisation. Projektägaren säger att hon har insett att informationen till vårdnadshavarna måste vara enkel och tydlig, och att kontakten måste präglas av lyhördhet.

Flera av de intervjuade lyfter att samverkan inom projektet leder till att vårdnadshavarna nås i högre grad. Samma budskap förmedlas av bokstartare, bibliotek, barnhälsovård, öppna förskolan och förskolan. Man pratar mer med föräldrarna om läsningen, till exempel i förskolan. Fler familjer besöker biblioteken.

I citaten nedan beskriver några medarbetare vad projektet har betytt för deras syn på yngre barns läsning:

Jag har alltid läst tidigt för mina egna barn. Men projektet har gett mig nya synsätt. Jag har lärt mig mer om turtagning i läsningen, om samspel med barnet, att vänta in barnet, låta barnet styra läsningen mer. Och att man kan börja läsa så tidigt med barnet. Effekterna för ordförrådet. Känns fantastiskt att föräldrar kan ge sina barn en så stor gåva för livet och att det gör så stor skillnad. (medarbetare 4, projektledare)

Min uppfattning om barnets förhållande till böcker, läsning och språk har fördjupats och berikats. Jag har sett hur barnen interagerar kring läsningen, jag funderar mer på barnets reaktioner, vad som fångar barnets intresse – kan det vara en färg eller något annat... hur kan man möta barnet, fånga upp barnets intresse... (medarbetare 5, bokstartare med mera)

Jag har blivit bättre på att förmedla vikten av läsning och HUR man kan läsa med yngre barn. Jag har blivit bättre på att informera vårdnadshavarna, att formulera mig kring detta. Projektet ger en ytterligare tyngd i yrkesrollen. Vikten av att börja tidigt. Så roligt att se hur mycket barnen uppskattar det! (medarbetare 6, bokstartare)

Det har blivit märkbart att yngre barn har en stor fascination för och intresse för läsning. Fint att se att föräldrar får upp ögonen för detta. Man ser att barnen upptäcker böcker och läsning – hur man bläddrar och så vidare Föräldrarna blir medvetna om hur viktig läsningen är, och om vikten av att sätta ord på det man gör, på barns känslor och så vidare Man berikar barnens språk så att de blir mer medvetna och klarar sig bättre i livet. Det spiller över på pratet med barn i många sammanhang. (medarbetare 7, bokstartare med mera)

Jag har blivit påmind om hur viktigt det är. Särskilt detta med ordförrådet och hur hjärnan stimuleras. Är kanske mer konservativ i läsningen, kanske inte pratläser direkt... Det var skönt att höra på kunskapsdagen att man inte ska göra sig till! Men det är en svår konkurrens med skärmarna – de är ju så tilltalande för barnen. Större utmaning idag än för 10 år sedan. Barnen gör inte som man säger... Viktigt att det finns tillgång på böcker. (medarbetare 8, biblioteksanställd)

Jag har fått mer insikt i hur viktig läsningen är för språkutvecklingen och inför skolan, och för att vara nära sitt barn, ha en mysig stund, göra något tillsammans. Viktigt för samspelet barn – förälder. (medarbetare 20, BHV-sköterska)

Som exemplifieras i citaten hade de flesta av projektmedarbetarna redan uppfattningen att det är viktigt att läsa med yngre barn. Detta var inte oväntat; om man väljer att engagera sig i ett projekt som Bokstart har man troligen, om inte medverkan är beordrad uppifrån, en positiv syn på läsning. Det är dock intressant att många projektmedarbetare, inklusive flera bibliotekarier, säger att projektet likväl har fördjupat deras insikt i läsningens betydelse för yngre barn och att de har lärt sig att läsa på ett mer aktivt sätt och att engagera barnet mer i läsningen. Detta bekräftar att även yrkesverksamma med utbildning på området behöver fortbildning och stimulans i sitt arbete.

En del medarbetare uttrycker att det är viktigt att inte på förhand anta att alla tycker lika, och att skapa ett tillåtande och prestigelöst klimat runt projektet. De har upplevt det som lite laddat att de kanske inte har precis samma uppfattningar som projektledningen i alla frågor, som när medarbetare 8 i citatet ovan säger att hon kanske läser på ett lite mer traditionellt sätt med barn. Här kan en potentiell motsättning finnas mellan å ena sidan behovet av samsyn och samhandlande för att projektet ska bli långsiktigt framgångsrikt, å andra sidan värdet i enskilda medarbetares engagemang och känsla av tillhörighet inom projektet.

Under intervjuerna har det framkommit indikationer på att en del förskoleanställda anser att det inte primärt ingår i deras uppdrag att arbeta med barnens läsning. Det förekommer kommentarer som tyder på att man tycker att detta mer är en uppgift för biblioteken, barnhälsovården eller vårdnadshavarna själva. Intrycket bekräftas av projektmedarbetare på biblioteken. Samtidigt framkommer det att det också finns många anställda inom förskolan som i högsta grad anser att främjande av barnens läs- och språkutveckling ingår i deras uppdrag.

En farhåga som lyfts är den allmänna risken för att man under en period fokuserar på något som anses viktigt och att detta sedan ersätts av något annat: ”Det kan vara olika glasögon i perioder. Tidigare har det varit till exempel genus. Men böcker och läsning är ju alltid viktigt” (medarbetare 15, förskollärare).

7.7 Medarbetarnas uppfattningar om projektets förtjänster och utmaningar

Mot slutet av intervjuerna ombads den intervjuade att sammanfatta vad hen uppfattade som projektets största förtjänster och utmaningar. I detta avsnitt sammanfattas huvudpunkterna i svaren.

Förtjänster med Bokstart som lyfts av de intervjuade är:

- Att läsningens betydelse för yngre barn uppmärksammas.
- Att flera verksamheter samarbetar. Samsyn och gemensamma budskap. Logotypen känns igen.
- Att projektet tillhandahåller konkreta verktyg och metoder för att föra ut läsningen till vårdnadshavarna.
- Att man når familjer som annars kanske inte läser så mycket med sina barn. Fler läser och fler besöker biblioteken.
- Att kontakterna mellan bibliotekspersonal och vårdnadshavare stärks.
- Att hembesöken är mycket uppskattade av både bokstartare och vårdnadshavare.
- Att även övriga projektaktiviteter som information via barnhälsovården, sång- och lässtunder på bibliotek och kapprumsbibliotek på förskolor är uppskattade.
- Att böcker är lättillgängliga i förskolornas kapprumsbibliotek.
- Att familjer och även projektmedarbetare möter fler och även nyare barnböcker.
- Att läsningen med yngre barn framstår som viktig genom att höga chefer inom regionen står bakom projektet och genom att medel avsätts till bokgåvor och aktiviteter.

Utmaningar med projektet som lyfts av de intervjuade är:

- Att projektet organisatoriskt tillhör flera förvaltningar inom regionen. En samordnare behövs.
- Ekonomin. Svårigheten att avsätta medel till något som man kanske inte ser resultatet av förrän om flera år. Kommer tillräckliga medel att kunna tillföras framöver till exempel till hembesök?
- Att framöver integrera projektet i ordinarie verksamhet, vilket kan kräva omprioriteringar.
- Att få med förskolorna i projektet i större utsträckning. Mer förankring och implementering av projektet i förskolan behövs. Projektet skulle kunna ingå i det systematiska kvalitetsarbetet.
- Att få igång kapprumsbibliotek på de förskolor som ännu inte har dem, vilket kräver arbetstid och hjälp med utrustning.
- Att öka utlåningen i kapprumsbiblioteken på förskolorna. Mer information om projektet till vårdnadshavarna på förskolorna. Att hela personalen hjälps åt kring detta.
- Att vissa familjer tackar nej till hembesök. Varför tackar de nej? Är det bättre att träffas på neutral plats, till exempel på bibliotek?
- Att som bokstartare ge sig ut på okänd mark och möta familjerna i hemmen kan vara utmanande, men erfarenheterna av besöken är mycket positiva.
- Motstånd och dåliga erfarenheter av läsning hos en del vårdnadshavare.
- Språkliga hinder när vårdnadshavare ej talar svenska. Svårigheter att nå fram via tolk.
- Mer kunskap om läsning med yngre barn i andra kulturer skulle behövas.
- Att nå barn som ej kan svenska och barn med språkstörningar.

- Att få den arbetstid som behövs för att hinna genomföra olika aktiviteter samt möjlighet att få vikarie vid behov, till exempel för att kunna delta i möten. Detta gäller särskilt förskolepersonalen.
- Att undvika att projektets framgång hänger på enstaka eldsjälar. Att projektet förankras i hela personalgruppen på till exempel förskolor och större bibliotek. Att en ny person tar över uppgifterna om någon i projektet slutar.
- Att undvika stigmatisering av till exempel lågutbildade föräldrar inom fokusområden. Att avdramatisera läsningen med yngre barn gentemot föräldrarna.
- Att respektera varandras kompetenser mellan de olika verksamheterna.
- Skärmkonkurrensen, att barn och även en del vuxna tycker att böcker är tråkiga i jämförelse med till exempel film.
- De särskilda omständigheter som har rått under pandemin.

Sammantaget lyfts stora förtjänster med Bokstarts-projektet av de intervjuade. Projektet upplevs som välorganiserat, tydligt och responsen från familjerna är mycket positiv. Man når vårdnadshavare som annars inte läser så mycket med sina barn, vilket var en av projektets viktigaste målsättningar. Att flera verksamheter samarbetar ökar projektets möjligheter att nå vårdnadshavarna med det gemensamma budskapet om värdet av frekvent och aktiv läsning med yngre barn. Fler vårdnadshavare läser med sina barn, och från tidigare ålder. Fler besöker biblioteken. Projektet får en tyngd och legitimitet genom att det stöttas uppifrån av höga chefer inom regionen.

Projektet har också utmaningar. Organisatoriskt är det en utmaning att det tillhör olika förvaltningar. Finansiering och/eller integrering i ordinarie verksamhet måste lösas. En samordnare anses behövas även framöver för att projektet ska kunna fortlöpa, inte minst när personal byts ut. Projektet behöver förankras mer och bättre i förskolan. På vissa håll förefaller beroendet av enstaka medarbetares engagemang vara alltför stort. Det behövs mer kunskap om varför vissa vårdnadshavare tackar nej till hembesök, liksom mer kunskap om läsning med yngre barn i andra kulturer.

7.8 Medarbetarnas tankar om vad som är viktigt att tänka på inför projektets fortsättning på Gotland

Avslutningsvis tillfrågades de intervjuade projektmedarbetarna om de utifrån sina erfarenheter hade tankar om något som skulle kunna vara viktigt att tänka på inför projektets fortsättning på Gotland i regional regi och om de ansåg att något borde göras på annat sätt.

Många av de intervjuade hade tankar om hur hembesök och samtal om böcker och läsning med barn och vårdnadshavare skulle kunna organiseras framöver. Flera önskar att alla familjer skulle kunna få hembesök. Kanske skulle det ge bättre utdelning att alla får ett besök än att vissa får två och andra inget. Om boksamtal bör ske på BVC, på bibliotek eller på förskolan berörs också. Ett förslag som nämns är att man skulle kunna ha hembesök av bokstartare vid 6 månader, hembesök från barnhälsovården vid 8 månader, samtal på förskolan vid 15–18 månader (dock inte vid inskolningen) och på biblioteket vid 3 år. En BHV-sköterska säger följande:

Det vore bättre att erbjuda alla förstagångsföräldrar hembesök istället för att gå på postnummer. Det är bättre att alla får detta med första barnet än att vissa erbjuds hembesök till fler barn och andra inte alls. Då skulle man nå fler. Det är ju även så att syskon för vidare till småsyskonen! (medarbetare 20)

Behovet av att det skapas kontaktytor inom projektet där dessa inte redan finns lyfts också, till exempel mellan alla kapprumsbiblioteksansvariga och mellan medarbetare i de olika verksamheterna inom samma geografiska område (barnhälsovård, bibliotek, förskolor, öppen förskola). Om man träffades mer mellan de olika verksamheterna inom ett område skulle nog engagemanget för projektet och insikten i varandras förutsättningar och kompetenser öka, tror vissa medarbetare.

Det anses betydelsefullt med informationsträffar då och då för att påminna och fortbilda om Bokstart. Det är viktigt att ny personal introduceras i projektet och aktiviteterna. Att öppna förskolan deltar också framöver är betydelsefullt, eftersom alla barn inte går i förskolan.

Förskolepersonalen lyfter behovet av viss avsatt arbetstid för att hinna sköta kapprumsbiblioteken, samt behovet av stöd från ledningen/rektorererna. Flera biblioteksanställda säger att de gärna skulle besöka förskolorna mer, både för att informera vårdnadshavare och för att fortbilda personalen om Bokstart, barnlitteratur och läsning med yngre barn, om önskemål finns. De kan också ta emot grupper av förskolebarn på biblioteket, för läs- och sångstunder.

I kapprumsbiblioteken är det viktigt att tänka på hur böckerna placeras, så att barnen ser och når dem. Att de finns är ett sätt att introducera barnen till bibliotek. Det vore värdefullt att kartlägga utlåningen om det går att göra det utan att det blir för krångligt och tar för mycket tid. Vilka lånar, och vilka böcker?

För att projektmedarbetare ska kunna delta i projektmöten krävs det att det ordnas vikarier vid dessa tillfällen, och/eller att mötena hålls vid tider då det är mindre att göra i de berörda verksamheterna.

Vidare betonas vikten av att möta familjerna på rätt sätt så att man inte stöter bort dem. En biblioteksanställd uttrycker sig på följande sätt:

Det är viktigt att inte vara för "präktig" så att man stöter bort vårdnadshavare som inte läser så mycket. Det är viktigt att vara försiktig för att nå dessa, att de känner sig trygga, att mötet är trevligt och socialt. Man kan ta en fika och komma in på böcker och läsning på ett avslappnat och opretentiöst sätt. De som tackar nej, jag tänker särskilt på en familj – viktigt att inte vara "för perfekt" själv. Det kan bli väldigt jobbigt för familjer att känna att de ska leva upp till en massa krav. Många har ont om pengar och vill kanske inte visa upp sina hem – med alla krav på hur det borde se ut, vara. Kanske träffas någon annanstans, på en mer neutral plats? Kommer alla till BVC? (medarbetare 9)

Detta med fokusområden kan vara lite laddat och stöta bort vissa föräldrar. En BHV-sköterska nämner till exempel att en förälder som var lärare tackade nej till hembesök när hon förstod att familjen erbjöds det på grund av bostadsorten.

Flera medarbetare uttrycker önskemål om att man ska följa upp projektet i skolan – både för att se vad det har gett barnen mer långsiktigt, och för att skolan ska ta vid på ett bra sätt när barnen lämnar förskolan.

Behovet av en samordnare för projektet, långsiktighet och hållbar finansiering lyfts av många av de intervjuade.

7.9 Sammanfattning

Intervjuerna med projektmedarbetare genomfördes från december 2020 till februari 2021. Sammanlagt intervjuades 22 personer ur olika yrkeskategorier och med olika roller i projektet. Resultaten visar att projektmedarbetarna utför många olika arbetsuppgifter inom projektet och att flera medarbetare har mer än en roll i projektet. Chefer inom regionen ansvarar för förankring av projektet inom olika förvaltningar och verksamheter och är engagerade i projektets fortlevnad (finansiering och integrering i ordinarie verksamhet). Projektledningen har ansvarat för projektets utformning och genomförande. Bokstartarna har genomfört hembesöken vid 6 och 11 månader. De biblioteksanställda har varit kontaktpersoner för förskolornas kapprumsbibliotek och har även i vissa fall ordnat sång- och lästunder för yngre barn på biblioteken. Den intervjuade förskolepersonalen har varit ansvariga för kapprumsbibliotek och information till vårdnadshavare på förskolorna. En del av projektmedarbetarna ingår också i projektets styrgrupp eller arbetsgrupp.

Många av arbetsuppgifterna upplevs som tydliga av projektmedarbetarna. Möjligen finns det ibland en oklarhet i arbetsfördelning mellan biblioteken och förskolorna kring kapprumsbiblioteken. Bokstartarnas och BHV-sköterskornas arbetsuppgifter verkar upplevas som tydligast och arbetet flyter på enligt den plan som finns.

Projektmedarbetare som har varit med sedan projektet startade förefaller ofta mer engagerade och trygga i projektet än medarbetare som har kommit till efterhand. Ibland fungerar överlämningen men inte alltid. Personalbrist och förekomst av vikarier utgör försvårande faktorer.

Projektmedarbetarna lyfter fram många positiva intryck av projektet och aktiviteterna. Projektet är uppskattat och upplevs som välorganiserat, med tydlig information. Det är lätt att komma i kontakt med projektledaren vid behov. Hembesöken, sång- och lästunderna på bibliotek och på öppna förskolan fungerar bra och är mycket uppskattade. Barnhälsovårdens insatser fungerar bra. En del kapprumsbibliotek på förskolor fungerar bra. Kontakten mellan regionen, projektledningen, barnhälsovården och biblioteken är välfungerande. På förskolorna upplever man att kontakterna med bibliotekarierna fungerar smidigt. Kunskapsdagar som den som ägde rum 7 januari 2021 anses positiva för att påminna om projektet och inspirera till deltagande. Flera projektmedarbetare uttrycker att det var positivt att höga chefer inom regionledningen deltog och visade att de står bakom satsningen på Bokstart. Det ger projektet en tyngd hos de deltagande verksamheterna och innebär ett stöd för projektmedarbetarna i deras arbete.

Projektet innebär en samverkan mellan hälso- och sjukvårdsförvaltningen, utbildnings- och arbetslivsförvaltningen samt regionstyrelseförvaltningen. Projektet anses lyckat och gör skillnad, men det är likväl en utmaning med projekt som kräver samfinansiering i olika förvaltningar. Det kan upplevas svårt att avsätta medel när resultaten kanske inte syns på flera år.

På förskolorna är det en stor spridning hos personalen i kunskap om och engagemang för yngre barns läsning och språkutveckling. En del kapprumsbibliotek fungerar dåligt. Bibliotekarier upplever att kontakten med vissa förskolor fungerar trögt. Förskolerektorernas inställning till projektet upplevs som varierande. Ibland sker kulturkrockar mellan förskola, bibliotek och projektledning. Det kan handla om att man inte riktigt förstår varandras arbetssituationer eller inte är tillräckligt insatta i varandras kompetenser. På ledningsnivå finns en föreståelse för att det tar tid att förankra ett projekt som Bokstart i en så stor och komplex verksamhet som förskolan.

På vissa håll är projektet alltför beroende av enstaka eldsjälar och projektets framgång riskerar därmed att bli personberoende.

Flera projektmedarbetare uttrycker att det kan vara svårt att nå familjer där vårdnadshavarna är lågutbildade, eller högutbildade. Flerspråkiga familjer upplevs ibland som svåra att nå fram till på grund av språkförbistring. Därutöver efterfrågas mer kunskap om läsning med yngre barn i andra kulturer.

Flera av de intervjuade på förskolorna anser att stödet från projektet har fungerat bra och de upplever att många vårdnadshavare är positivt inställda. Dock är det en svårighet att ingen arbetstid finns avsatt. Det är svårt att hinna delta i projektmöten och att hinna sköta kapprumsbiblioteket. Pandemin har inneburit extra svårigheter för både hembesök och kapprumsbibliotek.

Flera bokstartare och andra projektmedarbetare lyfter att det är viktigt att aktiviteterna och informationen upplevs som opretentiösa och att man inte skrämmer bort vårdnadshavarna genom att komma med pekpinna. Generellt upplever man attityden inom projektet som positiv och passande i förhållande till målgruppen.

Projektmedarbetarnas förutsättningar för att kunna genomföra sina uppgifter inom projektet upplevs i många avseenden som tillfredsställande. Informationen om och från projektet upplevs som bra och tydlig. Rutinerna för att informera nya projektmedarbetare skulle dock kunna förbättras.

Projektmedarbetarna anser överlag att de har tillräcklig kunskap om läsning med yngre barn och barns språkutveckling. En del förskolepersonal upplever brister på området.

Den arbetstid som är avsatt för uppgifterna upplevs inom projektledning, bibliotek och barnhälsovård som i stort sett tillräcklig. Inom förskolorna uttrycker dock många att tiden inte räcker till för att hinna delta i projektmöten, engagera sig ordentligt i kapprumsbibliotek och informera vårdnadshavare. Ingen arbetstid har avsatts för detta. Spridningen i förutsättningar kan vara stor mellan förskolor och förskolepersonal och kan handla om sådant som stöd från rektor, möjligheterna att iordningställa och underhålla kapprumsbiblioteket, tid och rutiner för att informera vårdnadshavarna, rutiner för bokönskemål och boköverlämning, kontakter med bibliotekarien, möjligheten att integrera aktiviteter i ordinarie verksamhet, stödet från kolleger samt den egna kunskapen om och engagemanget i läsning med yngre barn.

Samverkan inom Bokstarts-projektet sker på flera olika nivåer och i många sammanhang, både vertikalt och horisontellt. Merparten av projektmedarbetarna upplever att de har de kontaktytor som de behöver för att kunna diskutera sina arbetsuppgifter och få stöd av ledning och kolleger under projektet. Inom ledning, bokstartargruppen, barnhälsovården och biblioteken beskrivs samarbetet med både ledning och kolleger överlag som tillfredsställande. Regelbundna möten sker där det är möjligt att lyfta olika Bokstarts-frågor. Kontaktytor saknas dock mellan de Bokstarts-ansvariga på förskolorna, samt mellan representanter för verksamheterna inom ett visst geografiskt område. På en del bibliotek upplevs Bokstart vara ett enpersonsprojekt. Önskemål finns om att fler ur personalen engageras och att yngre barns läsning integreras mer i ordinarie verksamhet.

Från projektledning och bibliotek upplever man ofta kontakten med förskolorna som trög, om det inte finns en eldsjäl som engagerar sig. Inom projektledningen finns en förståelse för att det tar tid att få med förskolan ordentligt i Bokstart. Förskolan är en komplex verksamhet med många anställda. Samarbetet mellan bibliotek och förskola fungerar dock på vissa håll bra. Det underlättar om det sedan tidigare har funnits upparbetade kontakter mellan bibliotek och förskola.

I sina svar på frågan *[h]ar din medverkan i projektet på något sätt förändrat din syn på yngre barns läsning, och i så fall hur?* berättar många av de intervjuade att de redan hade uppfattningen att det är viktigt att läsa med yngre barn, samt kunskap på området utifrån sina yrkesroller. Många säger dock att projektet har tjänat som en *påminnelse* om att detta är viktigt samt att de fått *mer kunskap på vissa områden*, till exempel beträffande hur man kan läsa med yngre barn och hur tidigt barn kan ta till sig läsningen. Många nämner också att projektet innebär *ett stöd och verktyg* i att föra ut läsningen till barn och vårdnadshavare.

Överlag finns det en samsyn hos projektmedarbetarna kring projektets målsättningar och barns läsning, möjligen med undantag för en del förskolepersonal.

Sammantaget lyfts stora förtjänster med Bokstarts-projektet av de intervjuade projektmedarbetarna. Projektet upplevs som välorganiserat, tydligt och responsen från familjerna är mycket positiv. Man når vårdnadshavare som annars inte läser så mycket med sina barn, vilket var en av projektets viktigaste målsättningar. Att flera verksamheter samarbetar ökar projektets möjligheter att nå vårdnadshavarna med det gemensamma budskapet om värdet av frekvent och aktiv läsning med barnet. Fler vårdnadshavare läser med sina barn, och från tidigare ålder. Fler besöker biblioteken. Projektet får en tyngd och legitimitet genom att det stötts uppifrån av höga chefer inom regionen.

Projektet har också utmaningar. Organisatoriskt är det en utmaning att det tillhör olika förvaltningar. Finansiering och/eller integrering i ordinarie verksamhet måste lösas. En samordnare anses behövas även framöver för att projektet ska löpa på, inte minst när personal byts ut. Projektet behöver förankras mer och bättre i förskolan. På vissa håll är beroendet av enstaka medarbetares engagemang alltför stort. Det behövs mer kunskap om varför vissa vårdnadshavare tackar nej till hembesök, liksom mer kunskap om läsning med yngre barn i andra kulturer.

Gällande önskemål för framtiden framför många av de intervjuade tankar om hur hembesök och samtal om böcker och läsning med barn och vårdnadshavare skulle kunna organiseras framöver. Flera önskar att alla familjer skulle kunna få hembesök. Ett förslag som nämns är att man skulle kunna ha hembesök av bokstartare vid 6 månader, hembesök från BVC vid 8 månader, samtal på förskolan vid 15–18 månader (dock inte vid inskolningen) och på biblioteket vid 3 år.

Förskolepersonal lyfter behovet av extra arbetstid för att hinna sköta kapprumsbiblioteken samt behovet av stöd från ledningen/rektorererna. Ett annat önskemål är att man ska följa upp projektet i skolan – både för att se vad det har gett barnen mer långsiktigt, och för att skolan ska ta vid på ett bra sätt när barnen lämnar förskolan.

Behovet av en samordnare för projektet, långsiktighet och hållbar finansiering beskrivs av många av de intervjuade som primära utmaningar inför framtiden.

8. Analys och diskussion

Den forskningsstudie som presenteras i rapporten syftar till att belysa vårdnadshavares och projektmedarbetares upplevelser av en specifik lässatsning, Bokstart Gotland 2018–2021, och att därigenom bidra till ökad kunskap om lässatsningars förutsättningar, utformning och resultat ur ett mer generellt perspektiv.

I kapitel 6 och 7 redovisades resultaten av enkätundersökningen med vårdnadshavarna och intervjuerna med projektmedarbetarna. I detta kapitel analyseras resultaten utifrån studiens fyra frågeställningar, med koppling till den teori och tidigare forskning som presenteras i kapitel 3. Avslutningsvis diskuteras några ytterligare perspektiv på studien.

8.1 Projektets inverkan på vårdnadshavares och projektmedarbetares attityder till yngre barns läsning

Vilken inverkan har Bokstart Gotland haft på vårdnadshavares och projektmedarbetares attityder till yngre barns läsning? De Bondt med flera (2020) visar att läsprogram för att öka läsningen med yngre barn generellt har effekt på familjers läsintresse och barns litteracitet, men att effekterna ser olika ut beroende på programmets utformning och målgrupper. Forskningsstudier i olika länder visar att Bokstart, som är ett av de läsprogram vars effekter analyseras av de Bondt med flera, är olika framgångsrikt beroende på bland annat personliga attityder hos de medverkande (Bundy 2004, Sun m.fl. 2013, Rix m.fl. 2015, Hygum Espersen 2016, de Bondt m.fl. 2020).

I enkätstudien uppger många vårdnadshavare att de på grund av Bokstarts-projektet läser mer med sitt barn, börjar läsa tidigare i barnets liv, tycker att det är roligare att läsa och gör det på ett mer aktivt sätt. Många vårdnadshavare beskriver att de har fått en större insikt i läsningens betydelse för barnets språkutveckling och utveckling av litteracitet. En del vårdnadshavare uppger att de själva har börjat läsa mer på grund av projektet. Det är tydligt att projektet främjar utveckling av familjernas litteracitet (*family literacy*). Varför enstaka familjer avböjer hembesök är inte helt klart. Flera medarbetare uttrycker behov av ytterligare kunskap samt metodutveckling för att nå också dessa vårdnadshavare.

Inom barnhälsovård och bibliotek uppger de flesta intervjuade medarbetarna att de redan före Bokstart hade en insikt i läsningens betydelse för yngre barns språkutveckling och utveckling av begynnande litteracitet (*emergent literacy*). Projektet har dock gett en del medarbetare mer kunskap på området. Det har tjänat som en påminnelse om läsningens betydelse och det har erbjudit ramar och verktyg som leder till att det blir lättare att föra fram det gemensamma budskapet. Samarbetet mellan barnhälsovård, bibliotek och förskola innebär att budskapet förstärks.

Inom förskolan är bilden mer splittrad. Delar av personalen uppger att de redan hade tillräcklig kunskap om yngre barns läsning. Andra säger att projektet har gett dem ny kunskap på vissa områden. Ytterligare andra beskriver att de på grund av tidsbrist inte har kunnat engagera sig i projektet. I intervjuer med projektledning och bibliotekspersonal framkommer upplevelser av bristande engagemang och bristande kunskap hos en del förskolepersonal om läsningens inverkan på yngre barn. Överlag bidrar projektet till utveckling av barnens begynnande litteracitet, och det finns till stor del en samsyn hos de medverkande aktörerna kring vad detta innebär. En del medarbetare inom framför allt förskolan verkar inte helt dela projektets syn på hur, i vilka sammanhang och med hjälp av vem som barns begynnande litteracitet ska utvecklas.

Den syn på läsning (*dialogisk läsning*) som förespråkas inom projektet delas i hög grad av projektmedarbetare och återspeglas i vårdnadshavares uppfattningar om hur läsningen bör gå till, vilka förmågor läsningen ska utveckla hos barnet och lässtundens betydelse för att skapa närhet och interaktion mellan vårdnadshavare och barn. Det finns indikationer på att ett synsätt där läsning ses som ett medel för avslappning förekommer hos en del förskolepersonal.

8.2 Gruppernas samarbete för att nå målet att öka läsningen med yngre barn

Hur har projektmedarbetare inom barnhälsovård, bibliotek, öppen förskola och förskola interagerat inom Bokstart Gotland för att nå målet att öka läsningen med yngre barn? Organisatoriska faktorer och fungerande samarbete mellan olika aktörer har i tidigare forskning visat sig ha stor betydelse för utfallet av läsprogram som Bokstart (Bundy 2004, Sun m.fl. 2013, Rix m.fl. 2015, Hygum Espersen 2016, de Bondt m.fl. 2020). Samarbetet inom och mellan de olika verksamheterna i Bokstart Gotland beskrivs överlag som välfungerande. Projektet upplevs som tydligt och välorganiserat och tillhandahåller i många avseenden de ramar som krävs för att medarbetarna ska kunna verka för att främja yngre barns läsning i dialog med vårdnadshavarna. Projektet har föregåtts av horisontellt nätverkande på Gotland vilket har utgjort en bra grund för den vertikala och mer hierarkiska styrning som projektet har idag, och som enligt tidigare studier krävs för att läsprojekt ska fungera långsiktigt (Bundy 2004, Rydsjö 2012, Sun m.fl. 2013). Projektet har inslag av horisontellt nätverkande, vilket kan ses som ett uttryck för medarbetares engagemang i Bokstart Gotland. Synpunkter och idéer som framförs underifrån förefaller tas till vara på högre nivåer, vilket ökar projektets möjligheter över tid till förfining av arbetsmetoder och adekvat anpassning till målgruppen, till lokala förutsättningar och till de olika verksamhetskulturerna. En del spänningar mellan verksamheter och deras företrädare kan noteras inom projektet, vilka kan kopplas till bristande kunskap om de förutsättningar som råder i andra verksamheter samt till skilda uppfattningar om vem som utifrån sin yrkesroll bör ha tolkningsföreträde gällande yngre barns läsning (jfr Lindström Sol & Ekholm 2021).

Förskolan som organisation har halkat efter i projektet, vilket kan ses som naturligt utifrån det faktum att förskolan är en avsevärt större och mer komplex verksamhet än barnhälsovård, öppen förskola och bibliotek. Rånlund med flera (2020) noterar att förskolan generellt är den verksamhet som är svårast att inkludera i Bokstarts-projekt i Sverige; resultatet är inte unikt för Gotland. Tydligare ledning och bättre förutsättningar för att de Bokstarts-ansvariga ska kunna utföra sina uppgifter inom projektet krävs inom förskolan.

I förhållande till samhandlingstrappan (se avsnitt 3.3) kan konstateras att *samtal* förs på ett fungerande sätt inom projektet, att *samsynen* kring projektets målsättningar är stor, att det finns en välorganiserad *samverkan* med tydliga aktiviteter, och att *samhandling* delvis har etablerats. I viss mån brister samsyn och samverkan, framför allt inom förskolan. Rydsjö (2012) beskriver förekomsten av gemensamma synsätt, fungerande organisation och tydliga regelverk som avgörande förutsättningar för fungerande samarbete mellan verksamheter. Vissa ramfaktorer som arbetstid för personal och fysiska förutsättningar för att inrätta och upprätthålla kapprumsbibliotek på förskolorna inverkar ibland negativt på Bokstart Gotlands framgång i förskolan. Bundy (2004) lyfter brister i finansiering och otillräcklig arbetstid för bibliotekspersonalen som hinder för projektet i Australien. På Gotland upplevs brist på arbetstid i första hand inom förskolan. På bibliotek, inom barnhälsovård och på öppna förskolan upplevs tiden för att hinna genomföra uppgifterna inom projektet som rimligare än inom förskolan.

Bundy (2004), Rydsjö (2012), Sun med flera (2013), Rix med flera (2015) och Rånlund med flera (2020) betonar alla behovet av nationell styrning för att Bokstarts-projekt ska bli framgångsrika, i kombination med förankring hos lokala myndigheter, lokala anpassningar och implementering i ordinarie verksamheter. En skillnad mellan olika länder är om projektet finansieras av privata aktörer eller genom offentliga medel. I Sverige finansieras projektet genom offentliga medel. Skilda ekonomiska förutsättningar i olika kommuner kan dock innebära olikartade förutsättningar för projektet ur ett nationellt perspektiv.

Rydsjö (2012) lyfter en bred samverkan över sektorsgränser med inslag av både integrering och styrning samt förekomsten av kunskap, kompetens och politisk vilja som avgörande faktorer. Personberoende är ett vanligt problem inom Bokstart och liknande lässatsningar, det vill säga att projektets framgång är alltför beroende av enstaka medarbetares personliga engagemang. Detta noteras även inom Bokstart Gotland.

8.3 Resultat av projektaktiviteterna i förhållande till de resurser de kräver

Hur givande förefaller de olika projektaktiviteterna ha varit i förhållande till de resurser som de har krävt? När man vårdnadshavarna på de sätt som det var tänkt? De Bondt med flera (2020) visar i sin internationella metastudie av olika läsprogramms effekter att programmen, varav Bokstart är ett, har stora effekter på utvecklingen av familjernas litteracitet och på barns begynnande litteracitet före skolstarten. Effekterna kvarstår under de första skolåren. Som framgångsfaktorer lyfts många personliga kontakter med vårdnadshavarna, information om läsningens betydelse samt att man konkret visar vårdnadshavarna hur de kan läsa med sina barn. Effekterna är störst i familjer i socioekonomiskt utsatta områden. Vårdnadshavare tenderar generellt att värdera information om läsningens betydelse som ges via barnhälsovården högre än information som ges genom till exempel bibliotek.

Även Rix med flera (2015) lyfter fram den personliga kontakten mellan familjer och projektmedarbetare (i detta fall bokstartare i Storbritannien), och bokstartarens förmåga till att anpassa sig och vara lyhörd i kontakten, som viktiga framgångsfaktorer. Det kan vara svårt att nå de familjemedlemmar som inte direkt har deltagit i projektet; budskapen når inte alltid hela familjen.

Hygum Espersen (2016) nämner fyra olika omständigheter som avgörande för Bokstarts-projektets framgång i Danmark: 1. Att träffas på andra ställen än på biblioteken, så att maktförhållandet flyttas från biblioteken till familjerna, 2. Att aktiviteter ordnas i bostadsområdena, nära familjerna, och i samarbete med lokala aktörer som förskola och socialtjänst, så att dessa lokala aktörers kontaktnät och kunskaper om familjerna kan utnyttjas för att nå familjerna, 3. Att kontakten med familjen är personlig och att en tillit hos familjen byggs upp så att en vilja att delta i Bokstarts-aktiviteter i lokalområdet, utöver hembesöken av bokstartare, uppstår, och 4. Att familjerna själva upplever ett behov och har önskemål om de aktiviteter som erbjuds.

Det kan konstateras att Bokstart Gotland i hög grad uppfyller de förutsättningar för att läsprojekt ska lyckas som beskrivs i tidigare forskning. Samtliga aktiviteter, med undantag för att kapprumsbibliotek inte alltid har kommit igång eller är så livaktiga på förskolor, upplevs av vårdnadshavare och projektmedarbetare som lyckade och givande. Det personliga mötet mellan bokstartare, BHV-sköterska och familjerna upplevs som särskilt värdefullt och är den aktivitet som vårdnadshavarna uttrycker har störst inverkan på deras läsning med barnet. Att ytterligare aktiviteter och uppföljning erbjuds inom bibliotek, öppen förskola och förskola bidrar till att insikterna underhålls och får starkare fäste hos vårdnadshavarna.

8.4 Framgångsfaktorer och hinder

Vilka framgångsfaktorer och hinder för framgång i förhållande till lässatsningars allmänna målsättning att öka läsningen med yngre barn kan identifieras inom Bokstart Gotland, och i vilken mån är dessa gemensamma för lässatsningar i allmänhet eller mer specifika för det aktuella projektet?

I sina slutsatser om Bokstart i Sverige konstaterar Rånlund med flera (2020) att projekten på olika orter har både likheter och skillnader. Metoder och målgrupper är likartade. Hembesöken beskrivs som särskilt givande men är kostsamma. En fråga som diskuteras är om man bör eftersträva nationella riktlinjer för hur projektet ska genomföras eller fortsätta med lokala anpassningar. En annan viktig fråga är om man ska satsa på att nå så många familjer som möjligt eller fokusera på utvalda grupper. Ett generellt problem är att man når för få barn. I små landsbygdskommuner är det dock lättare att nå alla barn i en årskull än i större städer.

Bokstart Gotlands framgångsfaktorer och hinder känns i många avseenden igen från tidigare forskning och har berörts i avsnitt 8.1–8.3. Det som särskiljer Bokstart Gotland från liknande läsprojekt på större orter är att Gotland är en glesbefolkad landsbygdsregion med relativt korta beslutsvägar vilket kan göra det möjligt att snabbare fatta beslut och genomföra verksamhetsförändringar, samt öka möjligheten att nå en hög andel av de barn som föds. Vidare är en del medarbetare som kommer i kontakt med varandra inom projektet bekanta sedan tidigare. Inom projektet kan man därmed ibland utnyttja och bygga vidare på sedan tidigare upparbetade kontakter mellan personer i de ingående verksamheterna. Dessa omständigheter ökar möjligheterna till ett fungerande samarbete inom projektet och innebär goda förutsättningar att genom vårdnadshavarna nå flertalet av de barn som föds på ön. Det bör dock påpekas att det faktum att medarbetare är bekanta med varandra sedan längre tillbaka också kan innebära ett hinder för samarbete om tidigare kontakter inte har varit positiva. Den lägre rörligheten på arbetsmarknaden på grund av att Gotland är en ö kan innebära ett hinder för kritiska röster. Att utbildningsnivån generellt är lägre på Gotland än i storstadsregionerna kan innebära en risk för att projektmedarbetare som utifrån sina yrkesroller uppfattas som auktoriteter på området yngre barns läsning inte ifrågasätts, vilket skulle kunna leda till att utvecklingen av projektet går långsammare samt innebära en risk för att vissa vårdnadshavare inte vågar vara ärliga beträffande läsvanorna i familjen, vilket kan försvåra möjligheterna till adekvata insatser.

Att antalet medarbetare inom olika verksamheter är lägre än på större orter samt den lägre rörligheten på arbetsmarknaden är dock omständigheter som på det hela taget bör kunna öka möjligheterna till implementering av projektet och kontinuitet på längre sikt. Förutsättningar finns för att projektet ska kunna nå flertalet barn som föds på Gotland och bli en välintegrerad och bestående insats i verksamheternas gemensamma arbete med att verka för läsning med yngre barn. I förhållande till Bokstarts-projekt på större orter bör det vara lättare att på Gotland utveckla, testa och utvärdera modeller för samverkan och aktiviteter, vilka kan tjäna som jämförelse på större orter.

8.5 Vidare studier

Trots att många vårdnadshavare och projektmedarbetare har fått komma till tals i de studier som beskrivs i rapporten förekommer det också ohörda röster. Det hade varit önskvärt att också intervjua förskolerektorerna för att få ta del av deras perspektiv på implementeringen av Bokstart i förskolan. Det vore önskvärt med uppföljande studier av Bokstarts-projektet kopplat till ort. Studiens resultat från både enkätstudien och intervjuerna indikerar att det skulle kunna finnas vissa skillnader mellan de olika orterna/områdena i hur framgångsrikt projektet är; detta skulle behöva undersökas mer djupgående för säkra slutsatser.

Det hade varit intressant att i högre utsträckning få ta del av de hinder och svårigheter som upplevs av Bokstarts-ansvariga på förskolor där kapprumsbibliotek ännu inte har kommit igång. Det finns också ett behov av att undersöka närmare varför en del familjer avböjer hembesök. Förmodligen kräver detta personliga möten med vårdnadshavare. Det kan vara svårt att i en enkät beskriva personliga skäl till en avvaktande hållning gentemot projektet och i förhållande till läsning med yngre barn.

I rapporten står böcker och läsning i fokus. Det bör påpekas att projektet också har inkluderat sånger, och att den dialogiska läsning som förs fram till vårdnadshavarna i många avseenden är multimodal. Röster, ansiktsuttryck, kroppsspråk och olika hjälpmedel används vid sidan av boken för att väcka barnets intresse.

Vidare finns ett behov av att diskutera hur barns och vårdnadshavares digitala litteracitet kan kopplas samman med de aktiviteter som erbjuds inom Bokstart. Det finns även ett behov av en fördjupad analys av flerspråkiga familjers möten med projektet.

9. Bokstart Gotland: Sammanfattande iakttagelser och möjliga utvecklingsområden

Utifrån den följeforskning om Bokstart Gotland som presenteras i denna rapport kan följande iakttagelser göras:

- Fler vårdnadshavare har insett läsningens betydelse och värde för yngre barn. De läser oftare med sina barn och på ett mer interaktivt sätt.
- Inom de medverkande verksamheterna (barnhälsovården, biblioteken, öppna förskolan och förskolan) innebär projektet en påminnelse om hur viktig läsningen med yngre barn är och det utgör ett stöd och verktyg i att föra ut detta till vårdnadshavarna.
- Samarbetet mellan och inom verksamheter och mellan projektdeltagare har i många avseenden fungerat bra.
- Svårigheterna gäller främst att i större utsträckning förankra projektet hos förskolepersonalen.
- Att projektet innehållsligt tillhör flera förvaltningar innebär en organisatorisk utmaning på övergripande nivå.
- Att vårdnadshavarna möter projektet i flera verksamheter och genom olika typer av aktiviteter skapar synergieffekter. Fler familjer besöker till exempel biblioteken eftersom de har mött projektet genom barnhälsovården och vid hembesök av bokstartare.
- Förekomsten av vikarier och att projektmedarbetare ibland slutar innebär utmaningar inom alla projektets verksamheter. Överlämningen av Bokstarts-uppgifterna vid nyanställning fungerar inte alltid. Vikarier hinner ofta inte sätta sig in i projektet.
- Hembesöken är den insats som kräver mest resurser. Samtidigt är de mycket uppskattade och förefaller ha stor inverkan på vårdnadshavares attityder till läsning med yngre barn.
- Bokgåvorna är mycket uppskattade av barn och vårdnadshavare och kommer till användning i hemmen.
- De insatser som görs via barnhälsovården fungerar bra, verkar kunna rymmas inom ordinarie verksamhet och når alla familjer. Det kan dock vara svårt att hinna ägna tillräcklig tid åt information om läsning och språkutveckling vid besöken eftersom det är mycket annat som ska hinnas med.
- Sång- och lässtunder på bibliotek är mycket uppskattade och kan ingå i den ordinarie verksamheten. Det är dock inte säkert att de når vårdnadshavare som annars inte läser med sina barn – särskilt inte om hembesöken tas bort, eftersom den personliga kontakten med bibliotekarier som gör hembesöken verkar leda till att fler familjer sedan besöker biblioteken.
- Kapprumsbiblioteken och föräldrainformation på förskolorna är inte särskilt resurskrävande och kan tjäna som en kontinuerlig påminnelse om läsningens värde samt innebära en smidig tillgång till böcker för hemlån. Lite extra arbetstid till ansvarig personal skulle troligen ge god effekt.
- Även om projektet överlag är välorganiserat och förankrat i verksamheterna förekommer personberoende av enstaka eldsjäl, särskilt inom förskolan.
- Det är viktigt att inte på förhand anta att alla projektmedarbetare tycker lika, och att bibehålla ett tillåtande och prestigelöst klimat runt projektet för att skapa och bibehålla engagemang hos medarbetarna.

- Det behövs mer kunskap om anledningarna till att vissa vårdnadshavare tackar nej till hembesök liksom om anledningarna till att förskolepersonal ibland inte vill engagera sig i projektet. Att tiden inte räcker till eller att man redan har kunskap på området anges som skäl av vissa, men alla uppger inte något skäl.
- Det behövs ytterligare kunskap hos projektmedarbetare om yngre barns läsning i andra kulturer och i flerspråkiga familjer, mer samarbete med tolkarna samt i vissa fall fler böcker på barnens olika språk.

Utifrån följeforskningens resultat kan ett antal möjliga utvecklingsområden identifieras:

- För projektets långsiktiga överlevnad förefaller det viktigt att en samordnare finns. Det behövs någon som håller samman insatserna, kan svara på frågor och som ser till att projektmedarbetare som slutar ersätts och att nya projektmedarbetare får information om sina Bokstarts-uppgifter.
- Det personliga mötet mellan projektmedarbetare och familj framstår som särskilt värdefullt för projektets möjlighet att göra skillnad för yngre barns läsning och språkutveckling. Det är också viktigt att ett personligt möte följs upp för att insikterna ska bli bestående, kanske både genom ytterligare personliga möten och genom Bokstarts-aktiviteter i olika verksamheter. Olika alternativ för var och när mötena ska ske, och inom vilka verksamheter, är tänkbara.
- En kontaktyta/ett nätverk mellan de kapprumsbiblioteksansvariga på förskolorna skulle kunna inrättas, så att dessa får möjligheter att utbyta erfarenheter och stötta varandra i arbetet.
- Arbetstid till de kapprumsbiblioteksansvariga på förskolorna, förslagsvis 1–2 timmar per vecka, skulle sannolikt öka både möjligheten och viljan att sköta kapprumsbiblioteket, att informera vårdnadshavarna och att sprida projektet till kollegerna på förskolan.
- Kontaktytor mellan de som är verksamma inom projektet i ett visst område skulle kunna skapas så att personal från bibliotek, barnhälsovård, förskola och öppen förskola kan träffas, få kunskap om varandras uppdrag och utbyta erfarenheter. En sådan personlig kontakt har potential att leda till att projektet blir ännu mer framgångsrikt lokalt i de olika områdena.
- Gemensamma fortbildningsträffar och möten om Bokstart Gotland likt kunskapsdagen 7 januari 2021 kan med fördel hållas återkommande för att påminna om projektet. Att chefer inom regionen deltar är värdefullt för projektets förankring hos medarbetarna i de olika verksamheterna.
- Huruvida insatserna bör fokuseras till de familjer som är i störst behov av dem eller omfatta alla barn som föds på Gotland är en svår fråga. Familjer med större behov kan behöva mer omfattande insatser för att insatserna ska göra skillnad, samtidigt som alla barn gynnas av att läsningen uppmärksammas. Projektets implementering och fortlevnad i de olika verksamheterna skulle troligen gynnas mest av att alla barn, och därmed flertalet anställda inom barnhälsovård, bibliotek, förskola och öppen förskola, omfattas i någon grad. På nationell nivå (Rånlund m.fl. 2020) har det framkommit att många av de lokala Bokstarts-projekten når för få barn. En rimlig medelväg skulle kunna vara att alla barn som föds på Gotland erbjuds vissa aktiviteter, samtidigt som det finns ett visst utrymme för extra insatser där de särskilt behövs.
- Fortbildning för projektmedarbetare om läsning med yngre barn i andra kulturer och i flerspråkiga familjer behövs. Tolkar bör informeras om projektet, för att man i större utsträckning ska kunna nå vårdnadshavare som inte talar svenska.

10. Slutsatser

Den viktigaste slutsatsen av den följeforskning som presenteras i rapporten är att Bokstart Gotland ger resultat i form av att vårdnadshavare i större utsträckning inser läsningens betydelse för yngre barn och börjar läsa tidigare, oftare och på ett mer interaktivt sätt med sitt barn, vilket innebär förbättrade förutsättningar för utveckling av barnets litteracitet inför skolstarten. Genom projektet når man vårdnadshavare som annars inte läser så mycket med sina barn, och bidrar också till mer frekvent och kvalitativ läsning hos övriga vårdnadshavare.

Samarbetet mellan olika verksamheter fungerar överlag bra. Projektet upplevs som välorganiserat och tydligt. Den största utmaningen finns inom förskolan. Projektet behöver förankras tydligare inom förskolan som organisation samt hos enskilda medarbetare.

Studiens resultat beträffande framgångsfaktorer och utmaningar bekräftar på centrala punkter resultaten av internationell och nationell forskning och rapporter om Bokstart och liknande lässatsningar (Bundy 2004, Rydsjö 2012, Sun m.fl. 2013, Rix m.fl. 2015, Hygum Espersen 2016, de Bondt m.fl. 2020, Rånlund m.fl. 2020). Det som särskiljer Bokstart Gotland från många andra läsprojekt är att Gotland är en glesbefolkad landsbygdsregion med relativt korta beslutsvägar och att många som kommer i kontakt med varandra inom projektet är bekanta sedan tidigare. Dessa omständigheter ökar möjligheterna till gott samarbete inom projektet och innebär goda förutsättningar att genom vårdnadshavarna nå merparten av de barn som föds på ön.

Medan jag har utfört den följeforskning på Bokstart Gotland som presenteras i denna rapport har jag slagits av den glädje över projektet som många projektmedarbetare och vårdnadshavare ger uttryck för. Utmaningar och utvecklingsområden finns, men det är också tydligt att vårdnadshavarna som grupp verkligen uppskattar Bokstart och att hembesök och andra aktiviteter faktiskt påverkar deras förhållningssätt till läsning med yngre barn.

Jag avslutar med två citat från de studier som jag har genomfört:

Det har varit jätteroligt att jobba med Bokstart och jag hoppas att det inte tar slut! (BHV-sköterska)

Ett bra projekt som ger ett mer jämlikt samhälle och mer lika förutsättningar för barn. (vårdnadshavare)

Referenser

- Ampler, Catharina & Herdenstam, Cecilia (2021). *Bokstart Gotland – samverkan för små barns språkutveckling*. Region Gotland.
- Barton, David (2001). Directions for literacy research. Analysing language and social practices in a textually mediated world. *Language and Education* 15:2-3, s. 92–104.
- Bergström, Emma & Wijk, Sara (2018). *Tidig språkinervention med dialogläsning – forskning och praktik*. Svensk biblioteksforskning: Mötesplats profession forskning.
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3:2, s. 77–101.
- Brinkmann, Svend & Kvale, Steinar (2018). *Doing interviews*. (2:a upplagan). The Sage qualitative research kit, SAGE Publications.
- Bundy, Alan (2004). Australian Bookstart: A National Issue, a Compelling Case; A Report to the Nation by Friends of Libraries Australia (FOLA). *Australian public libraries and information services*, vol. 17, nr. 4, s. 196–217.
- de Bondt, Merel; Willenberg, Ingrid A. & Bus, Adriana G. (2020). Do book giveaway programs promote the home literacy environment and children's literacy-related behavior and skills? *Review of educational research*, vol. 90, nr 3, s. 349–375.
- Fast, Carina (2007). *Sju barn lär sig läsa och skriva. Familjeliv och populärkultur i möte med förskola och skola*. Uppsala Studies in Education No. 115.
- Holmlund, Helena, Häggblom, Josefin, Lindahl, Erica, Martinson, Sara, Sjögren, Anna, Vikman, Ulrika & Öckert, Björn (2014). *Decentralisering, skolval och fristående skolor. Resultat och likvärdighet i svensk skola*. Rapport 2014:25. Uppsala: Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).
- Humble, Steve (2020). *Quantitative analysis of questionnaires. Techniques to explore structures and relationships*. London och New York: Routledge.
- Hygum Espersen, Helle (2016). *Evaluering af samarbejdet i projekt Bogstart. En opsøgende biblioteksindsats over for familier med forskolebørn i udsatte boligområder*. KORA: Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning.
- Jakobsson, Anders (2012). Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling. Lärande som begreppsmässig precisering och koordinering. *Pedagogisk forskning i Sverige* årgång 17 nr 3–4, s. 152–170.
- Larsson, Jenny & Vanqvist, Marlene (2020). *En bok är en skatt. En studie av förskolors kapprumsbibliotek inom Bokstartprojektet och pedagogernas förhållningssätt*. Självständigt arbete 15 hp, Förskolläraryrket, Uppsala universitet.
- Lindström Sol, Sofia & Ekholm, David (2021). Integrating cultural and social policy through family home visits in suburban areas of exclusion: examining the rationalities of Bookstart Göteborg. *International Journal of Cultural Policy*.
- Lundgren, Ulf P. (1999). Ramfaktorteori och praktisk utbildningsplanering. *Pedagogisk forskning i Sverige* årgång 4 nr 1, s. 31–41.
- Lyander, Petra & Rangbäck, Linnea (2020). "Alla ska kunna hitta någonting att fastna för." *En studie av bibliotekariers arbete med att välja böcker till kapprumsbibliotek inom projektet Bokstart och deras upplevelse av samarbete med*

förskolor och vårdnadshavare. Självständigt arbete 15 hp, Förskolläraryrket, Uppsala universitet.

Nordlund, Rebecca & Ringqvist, Anna (2020). "För att barnen ska bli intresserade, måste jag vara engagerad." *En studie om hur pedagogers förhållningsätt till böcker och läsning påverkar resultaten inom projektet Bokstart på fem förskolor.* Självständigt arbete 15 hp, Förskolläraryrket, Uppsala universitet.

Rix, Jonathan, Parry, John, Drury, Rose, Messer, David & Hancock, Roger (2015). *The family experience of Bookstart Corner. An evaluation of Bookstart Corner.* The Centre for Research in Education and Educational Technology, The Open University.

Rydsjö, Kerstin (2012). *Dags att höja ribban!? En rapport om samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek kring små barns språk- och litteracitetsutveckling.* Region Halland.

Rånlund, Anders, Segerström, Arvid & Strandberg, Rebecka (2020). *Bokstart i Sverige – en uppföljning.* Kulturrådet.

Skolverket (2017). PIRLS 2016. *Läsförståelsen hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv.* Internationella studier. Rapport 463.

Sun, Milan Tung-Wen., Shih, Mei-Chiang., Hsu, Keng-Ming & Chen, Jenhei (2013). Service innovation and policy diffusion: An exploratory study of the Bookstart program in Taiwan, *International journal of public sector management*, vol. 26, nr 5, s. 361–374.

Bilaga 1. Enkät till vårdnadshavare

Enkät om böcker och läsning på Gotland i åldern 0-3 år

Hej! Just nu pågår en satsning på böcker och läsning för barn på Gotland i åldern 0-3 år. Projektet heter Bokstart. Vi skulle vilja veta vad ni vårdnadshavare tycker om de olika Bokstarts-aktiviteterna, och hur ni ser på böcker och läsning. Utvärderingen görs i samarbete med Uppsala universitet, Campus Gotland. Enkäten fylls i på BVC vid 18-månadersbesöket. Den är helt anonym och det finns inga svar som är rätt eller fel.

Vi är mycket tacksamma för era svar!

Vänliga hälsningar,

Annika Hillbom (forskare, Uppsala universitet) och

██████████ (projektledare, Bokstart)

Vi som fyller i enkäten är (ringa in ett svar):

Ena föräldern

Båda föräldrarna tillsammans

Annan: _____

VÄND

Svara på följande frågor:

1. Vilka aktiviteter har du/ni/ert barn deltagit i och hur mycket tyckte ni att de gav?

Aktivitet	Har deltagit = X	Hur bra var aktiviteten? Ringa in en siffra. 1 = Gav ingenting 2 = Gav litegrann 3 = Bra 4 = Mycket bra 0 = Minns inte/ingen uppfattning
a. Hembesök av Bokstartare vid cirka 6 månader (bokgåva, läsning)		1 2 3 4 0
b. Hembesök av BVC-sköterska med bland annat bokgåva och information om små barns språkutveckling vid cirka 8 månader		1 2 3 4 0
c. Hembesök av Bokstartare vid cirka 11 månader (bokgåva, läsning)		1 2 3 4 0
d. Babysagostund på bibliotek (sånger, läsning)		1 2 3 4 0
e. Sång- och lässtund på Öppna förskolan		1 2 3 4 0
f. Personalen på förskolan har berättat om läsning och små barns språkutveckling (Bokstarts-information), t.ex. vid föräldramöte		1 2 3 4 0
g. Det finns Kapprumsbibliotek på mitt barns förskola (kapprumsbibliotek = böcker som kan lånas i hallen på förskolan)		1 2 3 4 0
h. Lånat böcker i Kapprumsbibliotek		1 2 3 4 0

2. Om ditt/ert barn har fått 2 hembesök av Bokstartare (6 månader, 11 månader), var besöken lika viktiga? Ringa in ett svar.

- *Det hade räckt med 6-månadersbesöket.*
- *Det hade räckt med 11-månadersbesöket.*
- *Det var bra att få båda besöken.*
- *Inget av besöken gav så mycket.*

3. Om du/ni blev erbjudna hembesök men tackade nej, varför tackade du/ni nej? Ringa in alla svar som stämmer eller skriv en egen förklaring.

- *Jag/Vi läser redan för mitt/vårt barn och tyckte inte att hembesök behövdes.*
- *Det är mycket annat att tänka på när man har fått barn; jag/vi hann/orkade inte.*
- *Jag/vi vill inte få hembesök.*

Annan anledning: _____

4. Ringa in de ställen där du/ni har märkt av Bokstarts-projektet, t.ex. genom att ni har sett Bokstarts-loggan (katten) eller Bokstarts-böckerna.

- *BVC*
- *Förskolan*
- *Öppna förskolan*
- *Biblioteket*

5. Ungefär hur ofta läser du/ni med ditt/ert barn? Ringa in det svar som stämmer bäst.

- Aldrig
- Någon gång ibland
- 1-3 gånger i veckan
- 4-5 gånger i veckan
- Varje dag
- Flera gånger varje dag

6. Använder du/ni de böcker som ni har fått genom Bokstart (6-månaders-, 8-månaders eller 11-månadersbesöken) hemma? Ringa in det alternativ som stämmer bäst.

- Aldrig
- Någon gång ibland
- Ofta

7. När läser du/ni oftast med ditt/ert barn? Ringa in det svar som stämmer bäst.

- På morgonen
- På dagen
- På kvällen (före nattning)
- Vid nattning
- När som helst – ingen särskild tid på dygnet

8. Vem brukar oftast ta initiativ till läsningen? Ringa in det svar som stämmer bäst.

- *Föräldern*
- *Barnet*
- *Syskon*
- *Annan vuxen, t.ex. mor- eller farförälder*

9. Vem brukar oftast välja bok? Ringa in det svar som stämmer bäst.

- *Föräldern*
- *Barnet*
- *Syskon*
- *Annan vuxen, t.ex. mor- eller farförälder*

10. Om du/ni läser med ert barn, vem håller OFTAST i boken?
Ringa in det alternativ som stämmer bäst.

- *Den vuxna håller i boken och visar/läser den från första till sista sidan.*
- *Den vuxna håller i boken. Barnet är med och bläddrar en del.*
- *Barnet håller i boken och får bläddra som barnet vill.*

11. Om du/ni läser med ert barn, läser ni boken i ett svep eller stannar ni upp och pratar om text och bilder? Ringa in det alternativ som stämmer bäst.

- *Vi stannar oftast INTE upp under läsningen.*
- *Vi stannar IBLAND upp under läsningen och pratar om en bild eller något vi har läst.*
- *Vi stannar OFTA upp under läsningen och pratar om det vi ser på bilderna eller det vi läser.*

12. Har era läsvanor förändrats genom Bokstarts-aktiviteterna?
Kryssa i JA, NEJ eller VET INTE.

Påstående	JA	NEJ	VET INTE
a. Jag/vi läste redan med mitt/vårt barn före Bokstarts-aktiviteterna.			
b. Jag/vi har BÖRJAT läsa med mitt/vårt barn efter Bokstarts-aktiviteterna.			
c. Jag/vi läser OFTARE för mitt/vårt barn efter Bokstarts-aktiviteterna.			
d. Bokstart har förändrat HUR jag/vi läser med mitt/vårt barn.			
e. Jag eller den andra föräldern läser själva böcker.			
f. Jag eller den andra föräldern har BÖRJAT läsa böcker på grund av Bokstart.			
g. Jag eller den andra föräldern läser OFTARE böcker på grund av Bokstart.			
h. Jag/vi lånar böcker på bibliotek.			
i. Jag/vi har BÖRJAT låna böcker på bibliotek efter Bokstarts-aktiviteterna.			
j. Jag/vi lånar OFTARE böcker på bibliotek efter Bokstarts-aktiviteterna.			
k. Jag/vi sjunger, rimmar och ramsar med mitt/vårt barn.			
l. Jag/vi har BÖRJAT sjunga, rimma och ramsa med mitt/vårt barn efter Bokstarts-aktiviteterna.			
m. Jag/vi sjunger, rimmar och ramsar OFTARE med mitt/vårt barn efter Bokstarts-aktiviteterna.			

13. Läsning kan vara bra på många sätt. Håller du/ni med om påståendena i tabellen, och i så fall hur mycket? Ringa in en siffra.

Påstående	Min/vår uppfattning: Ringa in en siffra.				
	1 = Instämmer inte 2 = Instämmer litegrann 3 = Instämmer ganska mycket 4 = Instämmer helt och hållet 0 = Ingen uppfattning				
a. Att läsa är ett sätt att slappna av, t.ex. innan mitt/vårt barn ska sova.	1	2	3	4	0
b. Läsning är ett sätt att ha en mysig och rolig stund tillsammans.	1	2	3	4	0
c. Läsning är viktig för mitt/vårt barns språkutveckling, t.ex. för att öka ordförrådet.	1	2	3	4	0
d. Läsning är viktig för att stimulera fantasin.	1	2	3	4	0
e. Läsning är en möjlighet att lära sig nya saker.	1	2	3	4	0
f. Läsning är ett sätt att få veta hur andra känner och tänker.	1	2	3	4	0
g. Det är viktigt att vänja sig vid böcker och läsning tidigt innan barnet börjar skolan.	1	2	3	4	0

14. Har du/ni ändrat er syn på läsning efter Bokstartsaktiviteterna?
Ringa in ett svar.

JA

DELVIS

NEJ

VET INTE

Om du/ni svarade JA eller DELVIS, beskriv kort hur er syn på läsning har förändrats:

15. Är det något mer du/ni vill säga om böcker, läsning, Bokstarts-projektet eller den här enkäten?

Stort tack för din/er medverkan! Lägg enkäten i Bokstarts-lådan på BVC.

Kontaktuppgifter:

Annika Hillbom, ansvarig forskare
Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier
Uppsala universitet
e-post: annika.hillbom@edu.uu.se

Vill du veta mer om projektet? Se www.bokstart.se och www.gotland.se/bokstart

Bilaga 2. Medgivandeblankett och information om studien

Till medverkande i Bokstarts-projektet på Gotland 2020-2021

Medgivande till deltagande i forskningsstudie: Intervjuer

Studien, som handlar om erfarenheter av projektet Bokstart på Gotland, kommer att redovisas i en rapport samt i en eller flera forskningsartiklar. Studien utförs av Annika Hillbom, forskare och universitetslektor vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet. Den finansieras av institutionen samt av Kulturrådet.

Jag ger härmed mitt medgivande till att delta med intervju via Zoom i ovan nämnda studie.

Jag har tagit del av informationen om studien. Jag är införstådd med att intervjun spelas in och kommer att utgöra en del av underlaget i rapport och forskningsartiklar.

Jag vet att ingen obehörig får ta del av insamlade data, och att data förvaras på ett sådant sätt att ingen obehörig kan ta del av dem.

Jag har informerats om att mitt deltagande är anonymt, men att det kan gå att identifiera mig i de nämna publikationerna om jag är den enda som innehar en viss, specifik roll i projektet.

Jag har informerats om att ingen ekonomisk ersättning utgår samt att min medverkan är frivillig och när som helst kan avbrytas av mig om jag önskar det.

.....
Ort och datum

.....
Underskrift

.....
Namnförtydligande

Skriv ut blanketten, skriv under och scanna in den och e-posta den till annika.hillbom@edu.uu.se. Hör av dig via e-post om du inte har tillgång till scanner, så postas medgivandeblanketten till dig (uppge adress), tillsammans med ett svarskuvert.

Till medverkande i Bokstarts-projektet på Gotland 2020-2021

Information om en forskningsstudie om erfarenheter av Bokstarts-projektet på Gotland

Jag är anställd som universitetslektor vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet. Under 2020-2021 bedriver jag följeforskning på Bokstarts-projektet på Gotland. Forskningen finansieras av min institution samt av Kulturrådet.

Bokstarts-projektet är en satsning för att öka läsningen med barn i åldern 0-3 år. Det bedrivs i samverkan mellan projektledning, bibliotek, barnhälsovård, öppna förskolan och förskolor. I projektet ingår bland annat hembesök av bokstartare i utvalda områden, läs- och sångstunder på bibliotek och inrättande av så kallade kapprumsbibliotek på vissa förskolor. Projektet har inledningsvis finansierats med medel från Kulturrådet. Studien syftar till att undersöka effekterna av de satsningar som gjorts, bland annat inför en eventuell fortsättning av projektet på Gotland med vidare finansiering från Region Gotland. Data samlas in genom en enkät till vårdnadshavare som delas ut vid 18-månadersbesöket på BVC, samt genom intervjuer med medarbetare i projektet: projektledning, ansvariga inom regionen, bokstartare, förskollärare, barnboksbibliotekarier och BHV-sköterskor. Fokus ligger på hur vårdnadshavarna upplever de insatser som görs och på hur medarbetare i olika grupper och positioner upplever samarbetet inom projektet och effekterna av de olika insatserna.

Ditt deltagande i studien sker i form av en intervju via Zoom. Intervjun beräknas ta 30-60 minuter och spelas in. Frågorna handlar om dina uppgifter inom projektet och hur du upplever att de fungerar, samt hur du upplever förutsättningarna inom projektet och samverkan med andra grupper i projektet.

Intervjuerna genomförs från december 2020 till och med februari 2021. Insamlade data kommer att analyseras under 2021. Data kommer att hanteras och förvaras på sådant sätt att ingen obehörig kan ta del av dem. I redovisningar av studien kommer alla personuppgifter att vara borttagna. I vissa fall, om du har en viss specifik roll inom projektet, kan det vara svårt att helt garantera din anonymitet.

Deltagandet i studien är frivilligt. Deltagandet kan avbrytas när som helst, även efter att datainsamlingen är genomförd. Ingen ekonomisk ersättning utgår.

Om du är positiv till deltagande undertecknar du den medföljande blanketten och scannar eller postar den till mig. Om du har ytterligare frågor angående studien går det bra att kontakta mig (se nedan för kontaktuppgifter).

Ansvarig forskare: Annika Hillbom E-postadress: annika.hillbom@edu.uu.se

Visby den 8 december 2020

Bilaga 3. Intervjufrågor

Bokstarts-projektet, Gotland 2020-2021

Intervjufrågor

Obs. Alla frågor är inte relevanta för alla grupper/personer.

1. Vilka är dina uppgifter inom Bokstarts-projektet?

2. Hur upplever du utfallet av de insatser som du gör inom Bokstartsprojektet?

a. Vad fungerar bra, och på vilka sätt?

b. Vilka eventuella hinder eller svårigheter upplever du?

3. Upplever du att du har fått tillräckligt stöd för att kunna genomföra det som du har gjort inom projektet?

a. i form av information om projektet

b. i form av kunskap om små barns läsning och språkutveckling

c. i form av tid

d. i form av materiella och logistiska förutsättningar

e. Var det något som du särskilt saknade under projektet?

4. Vilka personer/grupper samarbetar du med inom Bokstarts-projektet?

Grupperna/personerna:

- Regionen: avdelningschefen för de kommunala förskolorna, biträdande förvaltningschefen, chefen för kultur- och fritidsavdelningen
- Projektägaren
- Projektledaren
- Bibliotek/bibliotekarier
- Bokstartare
- BHV-sköterskor
- Öppna förskolan
- Förskolor: pedagoger, övrig personal
- Vårdnadshavare och barn
- Någon mer än de ovan nämnda?

5. Hur upplever du samarbetet inom den egna gruppen och med de övriga grupper inom projektet som du har kontakt med?

- a. Samarbetet inom den egna gruppen: vad fungerar bra/ev. svårigheter, finns det en samsyn kring projektets målsättningar och barns läsning?
- b. Samarbetet med andra grupper/nyckelpersoner: vad fungerar bra/ev. svårigheter, finns det en samsyn kring projektets målsättningar och barns läsning?
- c. Vilka reaktioner har du mött från olika grupper/personer kring projektet?

6. Har din medverkan i projektet på något sätt förändrat din syn på yngre barns läsning, och i så fall hur?

7. Vilka är sammantaget, enligt din uppfattning, de största förtjänsterna och de största utmaningarna med projektet?

8. Ser du något som det är särskilt viktigt att tänka på inför en eventuell fortsättning av projektet på Gotland? Skulle något kunna göras annorlunda i framtiden?

Bilaga 4. Ytterligare resultattabeller från enkätstudien

Tabell 2B. Vårdnadshavarna som besvarade enkäten fördelat på orter

Svarsalternativ	Ort 1	Ort 2	Ort 3
Ena föräldern	84 (71)	20 (83)	5 (50)
Båda föräldrarna tillsammans	34 (29)	4 (17)	5 (50)
Annan	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Summa	118 (100)	24 (100)	10 (100)

Tabell 3B. Bokstartsaktiviteter: Deltagande och värdering aktivitet a–d (fullständig tabell)

Aktivitet	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök	Ort 1	Ort 2	Ort 3
a. Hembesök av Bokstartare vid cirka 6 månader (bokgåva, läsning)	1: 0	1: 0	1: 0	1: 0	1: 0	1: 0
	2: 3	2: 0	2: 3	2: 2	2: 0	2: 1
	3: 14	3: 3?	3: 11	3: 10	3: 3	3: 1
	4: 26	4: 4?	4: 22	4: 17	4: 7	4: 2
	M-värde: 3,5	M-värde: 3,6	M-värde: 3,5	M-värde: 3,5	M-värde: 3,7	M-värde: 3,3
	0: 41	0: 39	0: 2	0: 32	0: 7	0: 2
	X: 4 Antal svar: 47? (43)	X: 4 Antal svar: 11? (7)	X: 0 Antal svar: 36 (36)	X: 4 Antal svar: 33 (29)	X: 0 Antal svar: 10 (10)	X: 0 Antal svar: 4? (4)
b. Hembesök av BHV-sköterska med bland annat bokgåva och information om små barns språkutveckling vid cirka 8 månader	1: 0	1: 0	1: 0	1: 0	1: 0	1: 0
	2: 2	2: 1	2: 1	2: 1	2: 0	2: 1
	3: 35	3: 26	3: 9	3: 27	3: 5	3: 3
	4: 80	4: 57	4: 23	4: 65	4: 11	4: 4
	M-värde: 3,7	M-värde: 3,3	M-värde: 3,7	M-värde: 3,4	M-värde: 3,7	M-värde: 3,4
	0: 14	0: 9	0: 5	0: 10	0: 4	0: 0
	X: 6 Antal svar: 123 (117)	X: 6 Antal svar: 90 (84)	X: 0 Antal svar: 33 (33)	X: 5 Antal svar: 98 (93)	X: 1 Antal svar: 17 (16)	X: 0 Antal svar: 8 (8)
c. Hembesök av bokstartare vid cirka 11 månader (bokgåva, läsning)	1: 1	1: 0	1: 1	1: 1	1: 0	1: 0
	2: 2	2: 0	2: 2	2: 1	2: 0	2: 1
	3: 7	3: 1?	3: 6	3: 6	3: 1	3: 0
	4: 24	4: 4?	4: 20	4: 17	4: 7	4: 0
	M-värde: 3,6	M-värde: 3,8	M-värde: 3,6	M-värde: 3,6	M-värde: 3,9	M-värde: 2,0
	0: 38	0: 31	0: 7	0: 29	0: 8	0: 1
	X: 6 Antal svar: 40 (34)	X: 5 Antal svar: 10? (5)	X: 1 Antal svar: 30 (29)	X: 6 Antal svar: 31 (25)	X: 0 Antal svar: 8 (8)	X: 0 Antal svar: 1 (1)
d. Babysagostund på bibliotek (sånger, läsning)	1: 3	1: 1	1: 2	1: 2	1: 1	1: 0
	2: 4	2: 2	2: 2	2: 3	2: 1	2: 0
	3: 20	3: 17	3: 3	3: 16	3: 2	3: 2
	4: 48	4: 37	4: 11	4: 37	4: 9	4: 2
	M-värde: 3,5	M-värde: 3,6	M-värde: 3,3	M-värde: 3,5	M-värde: 3,5	M-värde: 3,5
	0: 23	0: 14	0: 9	0: 18	0: 5	0: 0
	X: 4 Antal svar: 79 (75)	X: 4 Antal svar: 61 (57)	X: 0 Antal svar: 18 (18)	X: 4 Antal svar: 62 (58)	X: 0 Antal svar: 13 (13)	X: 0 Antal svar: 4 (4)

I tabell 3b anges antal svar för 1-4, 0 och X. X innebär de svar som endast utgörs av X. Medelvärde har beräknats utifrån de som valt en siffra (1-4) i sina svar. I summan för antal svar har de som svarat med en siffra (1-4) samt X inkluderats. Antal som har valt en siffra ges inom parentes. Det är oklart om de som har valt 0 har deltagit i aktiviteten eller inte; dessa svar har därför inte inkluderats i summan för antal svar.

Medelvärdena har avrundats till en decimal. Ett frågetecken efter summan syftar på att antalet svar avviker något i förhållande till det antal familjer som har uppgett att de har fått de extra hembesöken.

Tabell 3C. Bokstartsaktiviteter: Deltagande och värdering aktivitet e–h (fullständig tabell)

Aktivitet	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök	Ort 1	Ort 2	Ort 3
e. Sång- och lässtund på öppna förskolan	1: 0	1: 0	1: 0	11: 0	1: 0	1: 0
	2: 0	2: 0	2: 0	2: 0	2: 0	2: 0
	3: 21	3: 18	3: 3	3: 18	3: 2	3: 1
	4: 51	4: 37	4: 14	4: 44	4: 5	4: 2
	M-värde: 3,7	M-värde: 3,7	M-värde: 3,8	M-värde: 3,7	M-värde: 3,7	M-värde: 3,7
	0: 29	0: 15	0: 14	0: 20	0: 9	0: 0
	X: 3	X: 2	X: 1	X: 3	X: 0	X: 0
Antal svar: 75 (72)	Antal svar: 57 (55)	Antal svar: 18 (17)	Antal svar: 65 (62)	Antal svar: 7 (7)	Antal svar: 3 (3)	
f. Personalen på förskolan har berättat om läsning och små barns språkutveckling (Bokstarts-information), t.ex. vid föräldramöte	1: 0	1: 0	1: 0	1: 0	1: 0	1: 0
	2: 3	2: 2	2: 1	2: 2	2: 1	2: 0
	3: 15	3: 11	3: 4	3: 9	3: 5	3: 1
	4: 23	4: 16	4: 7	4: 18	4: 4	4: 1
	M-värde: 3,5	M-värde: 3,5	M-värde: 3,5	M-värde: 3,3	M-värde: 3,3	M-värde: 3,5
	0: 37	0: 22	0: 15	0: 28	0: 7	0: 2
	X: 5	X: 5	X: 0	X: 4	X: 1	X: 0
Antal svar: 46 (41)	Antal svar: 34 (29)	Antal svar: 12 (12)	Antal svar: 33 (29)	Antal svar: 11 (10)	Antal svar: 2 (2)	
g. Det finns kapprumsbibliotek på mitt barns förskola (kapprumsbibliotek = böcker som kan lånas i hallen på förskolan)	1: 1	1: 1	1: 0	1: 1	1: 0	1: 0
	2: 4	2: 4	2: 0	2: 3	2: 0	2: 1
	3: 6	3: 3	3: 3	3: 4	3: 1	3: 1
	4: 16	4: 9	4: 7	4: 12	4: 3	4: 1
	M-värde: 3,4	M-värde: 3,2	M-värde: 3,7	M-värde: 3,4	M-värde: 3,8	M-värde: 3,0
	0: 46	0: 29	0: 17	0: 34	0: 10	0: 2
	X: 4	X: 4	X: 0	X: 4	X: 0	X: 0
Antal svar: 31 (27)	Antal svar: 21 (17)	Antal svar: 10 (10)	Antal svar: 24 (20)	Antal svar: 4 (4)	Antal svar: 3 (3)	
h. Lånat böcker i kapprumsbibliotek	1: 2	1: 1	1: 1	1: 2	1: 0	1: 0
	2: 1	2: 1	2: 0	2: 1	2: 0	2: 0
	3: 4	3: 2	3: 2	3: 3	3: 1	3: 0
	4: 5	4: 4	4: 1	4: 4	4: 1	4: 0
	M-värde: 3,0	M-värde: 3,1	M-värde: 2,8	M-värde: 2,9	M-värde: 3,5	M-värde: 0
	0: 51	0: 31	0: 20	0: 37	0: 12	0: 2
	X: 4	X: 4	X: 0	X: 4	X: 0	X: 0
Antal svar: 16 (12)	Antal svar: 12 (8)	Antal svar: 4 (4)	Antal svar: 14 (10)	Antal svar: 2 (2)	Antal svar: 0 (0)	

I tabell 3c anges antal svar för 1-4, 0 och X. X innebär de svar som endast utgörs av X. Medelvärde har beräknats utifrån de som valt en siffra (1-4) i sina svar. I summan för antal svar har de som svarat med en siffra (1-4) samt X inkluderats. De som har valt en siffra ges inom parentes. Det är oklart om de som har valt 0 har deltagit i aktiviteten eller inte; dessa svar har därför inte inkluderats i summan för antal svar.

Medelvärdena har avrundats till en decimal.

Tabell 4B. Vårdnadshavarnas värdering av hembesöken av bokstartare fördelat på ort

Svarsalternativ	Ort 1	Ort 2	Ort 3
Det hade räckt med 6-månadersbesöket.	4 (17)	2 (20)	0 (0)
Det hade räckt med 11-månadersbesöket.	0 (0)	0 (0)	1 (50)
Det var bra att få båda besöken.	20 (83)	8 (80)	1 (50)
Inget av besöken gav så mycket.	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Summa	24 (100)	10 (100)	2 (100)

Tabell 5B. Orsaker till att vårdnadshavare avböjt hembesök fördelat på ort

Svarsalternativ	Ort 1	Ort 2	Ort 3
Jag/Vi läser redan för mitt/vårt barn och tyckte inte att hembesök behövdes.	8 (67)	4 (57)	2 (67)
Det är mycket annat att tänka på när man har ått barn; jag/vi hann/orkade inte.	4 (33)	1 (14)	0 (0)
Jag/Vi vill inte få hembesök.	0 (0)	1 (14)	0 (0)
Annan anledning	0 (0)	1 (14)	1 (33)
Summa	12 (100)	7 (100)	3 (100)

Tabell 6B. Bokstarts-projektets synlighet i olika verksamheter fördelat på ort

Svarsalternativ	Ort 1	Ort 2	Ort 3
BVC	93 (48)	18 (53)	9 (50)
Förskolan	20 (10)	6 (18)	3 (17)
Öppna förskolan	33 (17)	3 (9)	1 (6)
Biblioteket	47 (24)	7 (21)	5 (28)
Summa	193 (100)	34 (100)	18 (100)

Tabell 7B. Antal tillfällen som vårdnadshavarna läser med sitt barn fördelat på ort

Svarsalternativ	Ort 1	Ort 2	Ort 3
Aldrig	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Någon gång ibland	6 (5)	3 (10)	1 (10)
1-3 gånger i veckan	17 (13)	2 (6)	1 (10)
4-5 gånger i veckan	30 (24)	4 (13)	4 (40)
Varje dag	39 (31)	14 (45)	1 (10)
Flera gånger varje dag	34 (27)	8 (26)	3 (30)
Summa	126 (100)	31 (100)	10 (100)

Tabell 8B. Användning av Bokstarts-gåvoböckerna i hemmen fördelat på ort

Svarsalternativ	Ort 1	Ort 2	Ort 3
Aldrig	12 (13)	3 (13)	0 (0)
Någon gång ibland	45 (48)	8 (35)	7 (78)
Ofta	36 (39)	12 (52)	2 (22)
Summa	93 (100)	23 (100)	9 (100)

Tabell 9B. Tid på dygnet som läsningen oftast sker fördelat på ort

Svarsalternativ	Ort 1	Ort 2	Ort 3
På morgonen	4 (3)	0 (0)	0 (0)
På dagen	20 (14)	7 (18)	3 (25)
På kvällen (före nattning)	45 (30)	10 (26)	2 (17)
Vid nattning	14 (9)	7 (18)	2 (17)
När som helst – ingen särskild tid på dygnet	65 (44)	15 (38)	5 (42)
Summa	148 (100)	39 (100)	12 (100)

Tabell 10B. Initiativtagare till läsningen fördelat på ort

Svarsalternativ	Ort 1	Ort 2	Ort 3
Föräldern	66 (38)	19 (44)	8 (47)
Barnet	90 (52)	16 (37)	7 (41)
Syskon	14 (8)	5 (12)	1 (6)
Annan vuxen, t.ex. mor- eller farförälder	3 (2)	3 (7)	1 (6)
Summa	173 (100)	43 (100)	17 (100)

Tabell 11B. Person(er) som väljer bok vid lästillfällena fördelat på ort

Svarsalternativ	Ort 1	Ort 2	Ort 3
Föräldern	30 (20)	4 (12)	6 (43)
Barnet	103 (69)	25 (76)	8 (57)
Syskon	13 (9)	3 (9)	0 (0)
Annan vuxen, t.ex. mor- eller farförälder	3 (2)	1 (3)	0 (0)
Summa	149 (100)	33 (100)	14 (100)

Tabell 12B. Person(er) som håller och bläddrar i boken vid lästillfället fördelat på ort

Svarsalternativ	Ort 1	Ort 2	Ort 3
Den vuxna håller i boken och visar/läser den rån första till sista sidan.	19 (14)	6 (18)	4 (27)
Den vuxna håller i boken. Barnet är med och bläddrar en del.	92 (68)	19 (58)	8 (53)
Barnet håller i boken och får bläddra som barnet vill.	24 (18)	8 (24)	3 (20)
Summa	135 (100)	33 (100)	15 (100)

Tabell 13B. Förekomst av samtal om bokens innehåll under läsningen fördelat på ort

Svarsalternativ	Ort 1	Ort 2	Ort 3
Vi stannar oftast INTE upp under läsningen.	3 (2)	0 (0)	1 (10)
Vi stannar IBLAND upp under läsningen och pratar om en bild eller något vi har läst.	56 (45)	14 (50)	6 (60)
Vi stannar OFTA upp under läsningen och pratar om det vi ser på bilderna eller det vi läser.	65 (52)	14 (50)	3 (30)
Summa	124 (100)	28 (100)	10 (100)

Tabell 14B. Bokstarts-projektets eventuella inverkan på deltagarnas läsvanor fördelat på ort

Påstående	Ort 1	Ort 2	Ort 3
a. Jag/Vi läste redan med mitt/vårt barn före Bokstarts-aktiviteterna.	JA: 84 (82) NEJ: 7 (7) VET INTE: 11 (11) Summa: 102 (100)	JA: 16 (73) NEJ: 4 (18) VET INTE: 2 (9) Summa: 22 (100)	JA: 7 (78) NEJ: 1 (11) VET INTE: 1 (11) Summa: 9 (100)
b. Jag/Vi har BÖRJAT läsa med mitt/vårt barn efter Bokstarts-aktiviteterna.	JA: 17 (19) NEJ: 57 (65) VET INTE: 14 (16) Summa: 88 (100)	JA: 8 (40) NEJ: 10 (50) VET INTE: 2 (10) Summa: 20 (100)	JA: 0 (0) NEJ: 7 (88) VET INTE: 1 (13) Summa: 8 (100)
c. Jag/Vi läser OFTARE för mitt/vårt barn efter Bokstarts-aktiviteterna.	JA: 30 (32) NEJ: 43 (46) VET INTE: 20 (22) Summa: 93 (100)	JA: 9 (43) NEJ: 9 (43) VET INTE: 3 (14) Summa: 21 (100)	JA: 0 (0) NEJ: 7 (88) VET INTE: 1 (13) Summa: 8 (100)
d. Bokstart har förändrat HUR jag/vi läser med mitt/vårt barn.	JA: 23 (25) NEJ: 47 (51) VET INTE: 22 (24) Summa: 92 (100)	JA: 7 (33) NEJ: 10 (48) VET INTE: 4 (19) Summa: 21 (100)	JA: 1 (13) NEJ: 5 (63) VET INTE: 2 (25) Summa: 8 (100)
e. Jag eller den andra föräldern läser själva böcker.	JA: 67 (68) NEJ: 26 (26) VET INTE: 6 (6) Summa: 99 (100)	JA: 12 (57) NEJ: 7 (33) VET INTE: 2 (10) Summa: 21 (100)	JA: 5 (56) NEJ: 4 (44) VET INTE: 0 (0) Summa: 9 (100)
f. Jag eller den andra föräldern har BÖRJAT läsa böcker på grund av Bokstart.	JA: 2 (2) NEJ: 86 (91) VET INTE: 7 (7) Summa: 95 (100)	JA: 4 (20) NEJ: 16 (80) VET INTE: 0 (0) Summa: 20 (100)	JA: 0 (0) NEJ: 8 (100) VET INTE: 0 (0) Summa: 8 (100)
g. Jag eller den andra föräldern läser OFTARE böcker på grund av Bokstart.	JA: 5 (5) NEJ: 80 (85) VET INTE: 9 (10) Summa: 94 (100)	JA: 4 (20) NEJ: 16 (80) VET INTE: 0 (0) Summa: 20 (100)	JA: 0 (0) NEJ: 8 (100) VET INTE: 0 (0) Summa: 8 (100)
h. Jag/Vi lånar böcker på bibliotek.	JA: 51 (52) NEJ: 43 (44) VET INTE: 4 (4) Summa: 98 (100)	JA: 9 (41) NEJ: 13 (59) VET INTE: 0 (0) Summa: 22 (100)	JA: 3 (38) NEJ: 4 (50) VET INTE: 1 (13) Summa: 8 (100)
i. Jag/Vi har BÖRJAT låna böcker på bibliotek efter Bokstarts-aktiviteterna.	JA: 10 (11) NEJ: 80 (85) VET INTE: 4 (4) Summa: 94 (100)	JA: 1 (5) NEJ: 19 (95) VET INTE: 0 (0) Summa: 20 (100)	JA: 0 (0) NEJ: 8 (100) VET INTE: 0 (0) Summa: 8 (100)
j. Jag/Vi lånar OFTARE böcker på bibliotek efter Bokstarts-aktiviteterna.	JA: 16 (17) NEJ: 71 (76) VET INTE: 6 (6) Summa: 93 (100)	JA: 2 (10) NEJ: 17 (81) VET INTE: 2 (10) Summa: 21 (100)	JA: 1 (13) NEJ: 7 (88) VET INTE: 0 (0) Summa: 8 (100)

Tabell 15B. Vårdnadshavarnas uppfattningar om läsningens syften (fullständig tabell)

Påstående	Alla svar	Alla som ej fått hembesök	Alla som fått hembesök
a. Att läsa är ett sätt att slappna av, t.ex. innan mitt/vårt barn ska sova.	1: 5 2: 23 3: 39 4: 83 M-värde: 3,3 Antal svar: 150 (157)	1: 2 2: 14 3: 29 4: 67 M-värde: 3,4 Antal svar: 112 (118)	1: 3 2: 9 3: 10 4: 16 M-värde: 3,0 Antal svar: 38 (39)
b. Läsning är ett sätt att ha en mysig och rolig stund tillsammans.	1: 0 2: 3 3: 19 4: 134 M-värde: 3,8 Antal svar: 156 (156)	1: 0 2: 1 3: 13 4: 103 M-värde: 3,9 Antal svar: 117 (117)	1: 0 2: 2 3: 6 4: 31 M-värde: 3,9 Antal svar: 39 (39)
c. Läsning är viktig för mitt/vårt barns språkutveckling, t.ex. för att öka ordförrådet.	1: 0 2: 0 3: 11 4: 144 M-värde: 3,9 Antal svar: 155 (156)	1: 0 2: 0 3: 10 4: 106 M-värde: 3,9 Antal svar: 116 (117)	1: 0 2: 0 3: 1 4: 38 M-värde: 4,0 Antal svar: 39 (39)
d. Läsning är viktig för att stimulera fantasin.	1: 0 2: 1 3: 18 4: 138 M-värde: 3,9 Antal svar: 157 (157)	1: 0 2: 1 3: 13 4: 104 M-värde: 3,9 Antal svar: 118 (118)	1: 0 2: 0 3: 5 4: 34 M-värde: 3,9 Antal svar: 39 (39)
e. Läsning är en möjlighet att lära sig nya saker.	1: 0 2: 0 3: 14 4: 141 M-värde: 3,9 Antal svar: 155 (155)	1: 0 2: 0 3: 11 4: 105 M-värde: 3,9 Antal svar: 116 (116)	1: 0 2: 0 3: 3 4: 36 M-värde: 3,9 Antal svar: 39 (39)
f. Läsning är ett sätt att få veta hur andra känner och tänker.	1: 0 2: 7 3: 29 4: 118 M-värde: 3,7 Antal svar: 154 (155)	1: 0 2: 4 3: 21 4: 90 M-värde: 3,7 Antal svar: 115 (116)	1: 0 2: 3 3: 8 4: 28 M-värde: 3,6 Antal svar: 39 (39)
g. Det är viktigt att vänja sig vid böcker och läsning tidigt innan barnet börjar skolan.	1: 0 2: 1 3: 21 4: 134 M-värde: 3,9 Antal svar: 156 (156)	1: 0 2: 1 3: 18 4: 98 M-värde: 3,8 Antal svar: 117 (117)	1: 0 2: 0 3: 3 4: 36 M-värde: 3,9 Antal svar: 39 (39)

Medelvärdena har beräknats utifrån de vårdnadshavare som hade valt en siffra 1-4. I summan ingår de vårdnadshavare som har besvarat frågan med 1-4. Inom parentes inkluderas även de som valt siffran 0 (*ingen uppfattning*).

Tabell 15C. Vårdnadshavarnas uppfattningar om läsningens syften kopplat till ort

Påstående	Ort 1	Ort 2	Ort 3
a. Att läsa är ett sätt att slappna av, t.ex. innan mitt/vårt barn ska sova.	1: 4	1: 1	1: 0
	2: 17	2: 4	2: 2
	3: 33	3: 2	3: 4
	4: 61	4: 17	4: 5
	M-värde: 3,3	M-värde: 3,5	M-värde: 3,3
	Antal svar: 115 (120)	Antal svar: 24 (26)	Antal svar: 11 (11)
	0: 5	0: 2	0: 0
b. Läsning är ett sätt att ha en mysig och rolig stund tillsammans.	1: 0	1: 0	1: 0
	2: 3	2: 0	2: 0
	3: 14	3: 3	3: 2
	4: 103	4: 23	4: 8
	M-värde: 3,8	M-värde: 3,9	M-värde: 3,8
	Antal svar: 120 (120)	Antal svar: 26 (26)	Antal svar: 10 (10)
	0: 0	0: 0	0: 0
c. Läsning är viktig för mitt/vårt barns språkutveckling, t.ex. för att öka ordförrådet.	1: 0	1: 0	1: 0
	2: 0	2: 0	2: 0
	3: 8	3: 2	3: 1
	4: 112	4: 24	4: 8
	M-värde: 3,9	M-värde: 3,9	M-värde: 3,9
	Antal svar: 120 (120)	Antal svar: 26 (26)	Antal svar: 9 (10)
	0: 0	0: 0	0: 1
d. Läsning är viktig för att stimulera fantasin.	1: 0	1: 0	1: 0
	2: 0	2: 0	2: 1
	3: 14	3: 2	3: 2
	4: 106	4: 24	4: 8
	M-värde: 3,9	M-värde: 3,9	M-värde: 3,6
	Antal svar: 120 (120)	Antal svar: 26 (26)	Antal svar: 11 (11)
	0: 0	0: 0	0: 0
e. Läsning är en möjlighet att lära sig nya saker.	1: 0	1: 0	1: 0
	2: 0	2: 0	2: 0
	3: 10	3: 2	3: 2
	4: 109	4: 24	4: 8
	M-värde: 3,9	M-värde: 3,9	M-värde: 3,8
	Antal svar: 119 (119)	Antal svar: 26 (26)	Antal svar: 10 (10)
	0: 0	0: 0	0: 0
f. Läsning är ett sätt att få veta hur andra känner och tänker.	1: 0	1: 0	1: 0
	2: 7	2: 0	2: 0
	3: 22	3: 4	3: 3
	4: 90	4: 22	4: 6
	M-värde: 3,7	M-värde: 3,8	M-värde: 3,7
	Antal svar: 119 (119)	Antal svar: 26 (26)	Antal svar: 9 (10)
	0: 0	0: 0	0: 1
g. Det är viktigt att vänja sig vid böcker och läsning tidigt innan barnet börjar skolan.	1: 0	1: 0	1: 0
	2: 1	2: 0	2: 0
	3: 14	3: 3	3: 4
	4: 105	4: 23	4: 6
	M-värde: 3,9	M-värde: 3,9	M-värde: 3,6
	Antal svar: 120 (120)	Antal svar: 26 (26)	Antal svar: 10 (10)
	0: 0	0: 0	0: 0

Medelvärdena har beräknats utifrån de vårdnadshavare som hade valt en siffra 1-4. I summan ingår de vårdnadshavare som har besvarat frågan med 1-4. Inom parentes inkluderas även de som valt siffran 0 (*ingen uppfattning*).

Tabell 16B. Har Bokstarts-aktiviteterna lett till en förändrad syn på läsning hos vårdnadshavarna? Svar fördelade på ort.

Svarsalternativ	Ort 1	Ort 2	Ort 3
Ja	3 (3)	4 (17)	0 (0)
Delvis	29 (31)	2 (9)	1 (11)
Nej	48 (51)	12 (52)	7 (78)
Vet inte	14 (15)	5 (22)	1 (11)
Summa	94 (100)	23 (100)	9 (100)

Bilaga 5. Vårdnadshavares svar på den sista frågan i enkäten

Fråga 15. Är det något mer du/ni vill säga om böcker, läsning, Bokstarts-projektet eller den här enkäten?

Samtliga svar, med siffra för ort och enkätnummer:

- 1:1 Det var avspända och enkla besök, hade kanske önskat lite mer info/fakta – såvida det inte är tänkt att det ska hållas just "enkelt".
- 1:2 Har ej kunnat medverka 100 % pga. flytt.
- 1:4 Fortsätt uppmuntra och ha aktiviteter på biblioteken. Jag fick en kopia av en kompis av boktipsen ni delade ut vid de som fick hembesök. Hade varit roligt om alla fick de boktipsen, tror jag. Kanske kan ni fortsätta med boktipslista beroende på ålder på biblioteken? Tack!
- 1:9 Tycker det är toppen att projektet finns. Vi har inte själva varit med annat än vid 8-månbesöket, men det är positivt att höra om det och bli påmind om hur viktigt det är att läsa för sitt barn.
- 1:10 Tycker att Bokstarts-projektet har varit super, viktigt att få ta del av denna information för dom som inte är så intresserade utav att läsa.
- 1:15 Har inte fått något erbjudande om introduktion av Bokstarts-projektet.
- 1:16 Bokstart är ett mycket bra initiativ för att främja läsande och lärande.
- 1:17 Bra.
- 1:19 Har inte deltagit i någon större utsträckning.
- 1:20 Eftersom vi inte deltagit eller erbjudits aktiviteter inom Bokstart så är det svårt att svara.
- 1:21 Jättenöjda.
- 1:24 Vi är en tvåspråkig familj (svenska och finska) och då vi inte umgås med andra finstalande här på ön så är böckerna ett bra sätt att hålla finskan levande/använda språket på ett varierande/rikare sätt. Dock föredrar äldre barnet sagor på svenska (= hennes starkare språk) men jag försöker läsa på finska så mycket som möjligt.
- 1:26 Jättebra personer som besökt oss. Lärt oss om hur vi kan läsa.
- 1:29 Alldeles för långa och invecklade frågor. Dålig enkät.
- 1:31 Stort tack för engagemanget! Från öppna förskolan och BVC och även biblioteken. Helt fantastiskt att få dela detta intresse med min dotter. Våldigt mysigt att läsa. [ritat ett hjärta]
- 1:35 Kul och viktigt initiativ.
- 1:40 Har inte varit med i Bokstarts-projektet.
- 1:43 Vi skulle gärna vilja fått fler erbjudanden om aktiviteterna då vi ej deltagit eller fått erbjudande om dessa.

- 1:44 Bokstarts-projektet verkar bra! Har dock inte tagit del av det så mycket. BVC:s hembesök var toppen! Plus att man fick en bok.
- 1:49 För många frågor.
- 1:54 Tycker projektet är ett bra initiativ.
- 1:55 Projektet är ett bra initiativ.
- 1:56 Jag tror att det är ett bra projekt som bör riktas mot en målgrupp där föräldrarna själva inte är så vana läsare/så informerade.
- 1:61 Ett mycket bra initiativ.
- 1:62 Vi har bara fått Bokstart-bok vid 8-månaders-hembesöket, men läser mycket för vårt barn!
- 1:63 Roligt projekt, uppskattat! [ritat stjärna eller blomma efter detta]
- 1:71 Bra initiativ! Viktigt.
- 1:77 Låter jättebra men förutom den första boken vi fick har jag inte vetat om/hört något speciellt om detta projekt. Kan bero på covid-19... Går ej till bibliotek/öppna förskolan.
- 1:80 Bokvalet kunde varit bättre. *Pussboken* och *Knacka* på var bra. Bra att storebror fick en bok med. [mina kursiveringar av boktitlar]
- 1:82 Superbra initiativ.
- 1:85 Vi hade gärna varit med i projektet om vi fick.
- 1:86 Dåligt insatt, enda gången vi kommit i kontakt var när vi fick en bok av vår BVC-sköterska.
- 1:88 Nej.
- 1:90 Vi är hitflyttade när vår son var ca 10 månader. Vi har inte varit med i projektet.
- 1:92 Väldigt bra! Behövs.
- 1:93 Vi läste redan mycket för vårt barn innan projektet, men vill uppmuntra er att fortsätta projektet för alla som inte har det så. Läsning är viktigt, nyttigt och roligt!
- 1:94 Har ej medverkat i projektet men började läsa redan innan 6 månader.
- 1:96 BRA projekt! Tror detta är viktigt för många för att komma igång med läsning!
- 1:97 Bra projekt som ger mer jämställt samhälle och ger mer lika förutsättningar för barn.
- 1:98 Böcker utvecklar både språk och utveckling [sic] för barnen. Den bästa gåvan man kan ge.
- 1:106 Nej.
- 2:3 Det känns bra att ha varit delaktiga! Mycket bra initiativ med Bokstart.
- 2:5 Inte varit med i projektet utan fick bok och detta papper [enkäten] vid 1,5-årskontroll. Är fsk-lärare så vet att böcker, rim/ramsor, sång, tecken m.m. är bra och viktigt.
- 2:14 Vi har ej fått vara med i det här projektet!
- 2:17 Jättebra!
- 2:23 Vi älskar böcker och idén med Bokstart.

- 2:27 Nej.
- 3:2 Bra projekt. Vi läste innan men bra med inspiration.
- 3:5 Var utanför projektsområdet tyvärr. Hade varit roligt att delta.
- 3:7 Vi var inte med i projektet med hade velat vara med. Svarade inte på alla frågor pga. det.
- 3:10 Ett fantastiskt projekt och en viktig satsning att nå ut till föräldrar att ligga steget före med sina barn.
En toppenidé.

